

# נעים הלכות

## הלכות עירובין

### סיכום ברור מהגמרא ועד לאחרונים

ע"פ סדר השולחן ערוך לפי מתכונת הבחינות של הרבנות  
הראשית.

חבר ע"י נחשון עמית ועודד חניה

פעיה"ק חברון תובב"א תמוז התש"פ

## תוכן עניינים

| 11 | סימן שמ"ה                                      |
|----|------------------------------------------------|
| 11 | סעיף א' - ד' רשויות                            |
| 11 | סעיף ב' רשות היחיד                             |
| 11 | הגדרת רשות היחיד                               |
| 12 | כמה מחיצות צריך לרה"י לחייב הזורק לתוכה מרה"ר? |
| 12 | היקף לדירה                                     |
| 12 | דיר סהר וחצר                                   |
| 13 | נעילת דלתות בלילה כתנאי לרשות היחיד            |
| 13 | דינים נוספים בעיר מוקפת חומה לדונה כרה"ר       |
| 14 | סעיף ג' - כתלים המקיפים את רה"י                |
| 14 | סעיף ד' - חורי רה"י                            |
| 15 | סעיף ה' - אוויר רה"י                           |
| 15 | סעיף ו' - רה"י בכלים                           |
| 15 | סעיף ז' - דיני רשות הרבים                      |
| 16 | תנאים נוספים ברה"ר                             |
| 16 | מפולש                                          |
| 17 | שישים ריבוא                                    |
| 18 | דעת השו"ע בתנאי של ששים ריבוא                  |
| 19 | קירו'                                          |
| 19 | מדבר ויערות                                    |
| 20 | סעיף ח' - רה"ר המתקצרת ברוחבה                  |
| 20 | סעיף ט' - מבואות המפולשין בשני ראשיהן לרה"ר    |
| 21 | סעיף י' - עצמים שונים ברה"ר                    |
| 21 | עד ג' טפחים                                    |
| 21 | בין ג' לט' טפחים (לא כולל ט')                  |
| 21 | עמוד הראוי לכתף עליו (ט'/ט'-י' טפחים)          |
| 21 | רוחב העמוד                                     |
| 22 | גובה העמוד שמכתפים עליו                        |
| 22 | עמוד גבוה מ' טפחים:                            |
| 23 | סעיף יא' - גומה ברה"ר                          |
| 24 | סעיף יב' - רשות הרבים מעל עשרה                 |
| 24 | סעיף יג' - חורי רה"ר                           |

|           |                                                   |
|-----------|---------------------------------------------------|
| 3         |                                                   |
| 24        | סעיף יד' - כרמלית                                 |
| 24        | בין העמודים ברה"ר                                 |
| 25        | קֶרֶן זווית:                                      |
| 26        | עוד מקומות שדינם כרמלית:                          |
| 26        | סעיף טו' - בית קטן                                |
| 26        | סעיף טז' - גג                                     |
| 27        | סעיף יז' חורי כרמלית                              |
| 28        | סעיף יח' - גדר כרמלית                             |
| 28        | י' טפחים מעל הנהר                                 |
| 28        | בור בכרמלית                                       |
| 29        | סעיף יט' - מקום פטור                              |
| <b>31</b> | <b>סימן שמ"ו - דיני הוצאה והכנסה ברשויות השבת</b> |
| 31        | סעיף א' - חיוב ופטור ברשויות שבת                  |
| 31        | דיני מקום פטור                                    |
| 32        | הוצאה מרשות לרשות דרך מקום פטור                   |
| 32        | החלפה ברשויות דרבנן                               |
| 33        | סעיף ב' - חיוב העברה ברה"ר                        |
| 33        | סעיף ג' - טלטול מקרפף                             |
| 34        | אסקופא                                            |
| <b>37</b> | <b>סימן שמ"ז - על איזה הוצאות חייב</b>            |
| 37        | סעיף א' פרטי דיני הוצאה מרשות לרשות               |
| <b>39</b> | <b>סימן שמ"ח - הוציא ידו מלאה פירות</b>           |
| 39        | סעיף א                                            |
| <b>41</b> | <b>סימן שמ"ט - טלטול ד' אמות ברשות הרבים</b>      |
| 41        | סעיף א' - ד' אמות ברה"ר                           |
| 41        | חישוב ד' אמות                                     |
| 42        | טלטול בח' אמות                                    |
| 42        | סעיף ב' - אלכסון ד' אמות                          |
| 43        | סעיף ג' - העברה מאדם לאדם                         |
| 44        | סעיף ד' - אכילה בד' אמות                          |
| 45        | סעיף ה' - הולכה פחות פחות מד' אמות                |
| <b>45</b> | <b>סימן שנ"ח</b>                                  |
| 46        | סעיף א - דין קרפף                                 |
| 47        | שטח הקרפף                                         |
| 48        | סתם ערים חצירות וקרפפות                           |

|    |                                          |
|----|------------------------------------------|
| 4  |                                          |
| 48 | סעיף ב' - דין הוקף לדירה                 |
| 49 | תיקון קרפף שלא הוקף לדירה                |
| 50 | סעיף ג' - תל                             |
| 50 | סעיף ד' - מיעוט קרפף באילנות             |
| 51 | סעיף ה' - מיעוט קרפף בבנין               |
| 51 | סעיף ו' - התרת קרפף ע"י מחיצה            |
| 52 | סעיף ז' - מיעוט קרפף בטיט ע"ג הכותל      |
| 52 | סעיף ח' - מחיצה ע"ג מחיצה                |
| 53 | סעיף ט' - קרפף שהוקף לדירה וזרע בו זרעים |
| 54 | סעיף י' - גינה בחצר                      |
| 56 | היתר טלטול מבתים לרחבה היום              |
| 56 | סעיף יא' - קרפף שנתמלא מים               |
| 57 | סעיף יב' - קרפף מקורה                    |
| 58 | סעיף יג' - קרפף שנפרץ לחצר               |
| 59 | סעיף יד' - מחיצה המכשירה קרפף שנפלה      |

## סימן שס"ב

|    |                                 |
|----|---------------------------------|
| 61 | סעיף א - מחיצה שאינה לדירה      |
| 62 | סעיף ב - תל גבוה ה' והשלימו לי' |
| 63 | סעיף ג' - מחיצה העומדת מאליה    |
| 63 | מחיצה העומדת מאליה              |
| 63 | עשיית מחיצה בשבת                |
| 65 | סעיף ד' - ספינה                 |
| 66 | סעיף ה' - במה עושים מחיצה       |
| 68 | סעיף ו' - מחיצת אנשים שלא לדעת  |
| 68 | סעיף ז' - המעמיד מחיצת אנשים    |
| 69 | סעיף ח' - פרוץ מרובה על העומד   |
| 69 | סעיף ט' - פרוץ כעומד            |
| 71 | סעיף י' -אימתי מועיל צורת הפתח  |
| 72 | סעיף יא' - דיני צורת הפתח       |
| 72 | צורת הפתח                       |
| 73 | צורת הפתח מן הצד                |
| 74 | חוזק של צורת הפתח והיכר ציר     |
| 75 | סעיף יב - צורת הפתח בכיפה       |

## סימן שס"ו

|    |                                |
|----|--------------------------------|
| 76 | סעיף א' - הקדמה לעירובי חצירות |
| 77 | סעיף ב - הפטורים מעירוב        |

|           |                                                  |
|-----------|--------------------------------------------------|
| 5         |                                                  |
| 78        | סעיף ג' - היכן מניחים את העירוב                  |
| 78        | עירוב משום דירה                                  |
| 79        | איזה בית ראוי להניח בו את העירוב                 |
| 79        | דרכי שלום בעירוב                                 |
| 80        | סעיף ד' - הנחת העירוב בכלי אחד                   |
| 81        | שותפות באוכל במקום עירוב                         |
| 82        | סעיף ה' - הקפדה על העירוב                        |
| 83        | סעיף ו' - אין מערבין בפרוסה                      |
| 84        | ניטל שיעור חלה                                   |
| 85        | נפרסה ותפרה בקיסם                                |
| 85        | סעיף ז' - אחד מזכה לכולם                         |
| 85        | סעיף ח' - מיני פת שונים                          |
| 86        | סעיף ט' דיני זכיה בעירוב                         |
| 86        | זכיה בעירוב עבור כל בני החצר                     |
| 86        | אופן הקניין עבור בני החצר                        |
| 87        | סעיף י' - הקניית העירוב ע"י אדם אחר              |
| 87        | בנים הרשאים לזכות עירוב                          |
| 89        | עבד ושפחה הרשאים לזכות עירוב                     |
| 89        | זכיה בעירוב ע"י אשתו                             |
| 90        | סעיף יא' - בני חבורה                             |
| 91        | סעיף יב' - אפוטרופוס                             |
| 91        | סעיף יג' - לחזור אחר עירובי חצרות                |
| 91        | סעיף יד' - ברכת עירוב                            |
| 92        | סעיף ט"ו - אימתי מברך על עירובי חצרות            |
| <b>93</b> | <b>סימן שפ"ב - דירת נכרי</b>                     |
| 93        | סעיף א' - גזירת חכמים בדירת גוי בעירובי חצרות    |
| 93        | מתי גוי אוסר על ישראל את הטלטול                  |
| 94        | ישראל שהשאיל ביתו לגוי                           |
| 95        | סעיף ב' - ביטול רשות כשיש גוי בחצר               |
| 96        | סעיף ג' - אין לגוי דריסת רגל                     |
| 96        | סעיף ד' - היאך שוכרים מן הגוי                    |
| 97        | סעיף ה' - שכירות בפחות משווה פרוטה               |
| 97        | סעיף ו' - עד מתי תופסת השכירות                   |
| 98        | סעיף ז' - שכירות לזמן מהגוי                      |
| 99        | סעיף ח' - ממי שוכרים כשהגוי השכיר דירתו לגוי אחר |
| 99        | סעיף ט' - חמשה הדרים בחצר                        |

- 99 סעיף י' - שכירות בעל כרחו של הגוי
- 100 סעיף יא' - שכירות מאשתו, שכירו ולקיטו של גוי
- 100 סעיף יב' - שאלת רשות מן הגוי.
- 101 האם שכירו ולקיטו היהודים של הגוי יכולים לתת ערוב.
- 102 סעיף יג' - דין השאיל מהגוי מקום
- 102 סעיף יד' - שכר משכירו ולקיטו
- 103 סעיף ט"ו - ישראל וגוי הדורים בבית אחד
- 104 סעיף ט"ז - שכירים ולקיטים של הגוי אינם אוסרים
- 105 סעיף יז - שתי חצירות זו לפנים מזו
- 105 ישראל וגוי בחצר א' וישראל א' בחצר שניה
- 106 ב' ישראלים בחצר החיצונה וגוי בחצר הפנימית
- 106 סעיף יח' - גוי שהשכיר רשות לגוי
- 107 סעיף יט' - חצר שבצידה א' ישראל ובצידה א' גוי.
- 109 סעיף כ' - עירוב דרך חלונות במקום גוי
- 109 היאך גוי אוסר על בני המבוי
- 110 ישראל אורח של גוי
- 110 עירוב בספינה

- 112 סימן תח - עירובי תחומין**
- 112 סעיף א' - עירובי תחומין דרבנן
- 112 אימתי מותר לתת עירובי תחומין
- 113 כלתה מידתו בסוף העיר
- 113 כלתה מידתו בתוך העיר
- 115 פגע בעיר אחרת בתוך תחומו
- 115 כמה יכול להלך לצדדי העירוב (שיטת רבינו יהונתן)
- 117 סעיף ב' - כמה מקום תופס העירוב
- 118 סעיף ג' - הנחת עירוב בתוך תחום העיר
- 118 סעיף ד' - הנחת עירוב מחוץ לתחום העיר

## סימן שמ"ה

דיני ארבע רשויות

### סעיף א' - ד' רשויות

**ברייתא** "ארבע רשויות לשבת: רשות היחיד ורשות הרבים ומקום פטור וכרמלית" (שבת ו.)

**שו"ע**: "ארבע רשויות לשבת: רשות היחיד ורשות הרבים וכרמלית (פירוש רך מל. לא לח ולא יבש אלא בינוני. הכא נמי לא רשות היחיד שאין לו מחיצות, ולא רשות הרבים שאינו דומה לדגלי מדבר דלאו להילוכא דרבים עבידא. רש"י) ומקום פטור"

### סעיף ב' רשות היחיד

הגדרת רשות היחיד

**ברייתא**: "איזוהי רה"י חריץ שהוא עמוק י' ורחב ד' וכן גדר שהוא גבוה י' ורחב ד'..." (שבת ו.)

**רש"י** – גמורה - כלומר זו שנגמר מניין מחיצות שלה שיש לה מחיצות מכל צד כיוון שאמרינן גוד אסיק פני מחיצה.

**שו"ע**: "איזה רשות היחיד? מקום המוקף מחיצות גבוהים עשרה טפחים ויש בו ד' טפחים על ד' טפחים או יותר וכן חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה על ארבעה וכן תל גבוה עשרה ורחב ארבעה על ארבעה."

**רמ"א**: "יש אומרים דבעינן באלו ארבעה על ארבעה הן ואלכסונון וכמו שיתבאר לקמן סימן שמ"ט"

**משנ"ב**:

- נדחתה דעת הי"א שהביא הרמ"א מהלכה.
- יש מן הראשונים שסוברים שעובי המחיצות מצטרף לד' טפחים. רוב הפוסקים – עובי המחיצות אין מצטרפות לד' טפחים. רשב"א מחלק מחיצות עבות הראויות

להשתמש בהם – מצטרפות לד' טפחים לעניין עובי המחיצות (ולא לחלל בפנים)  
וכן פסק משנ"ב

**חזו"א** (או"ח ס"ח, כ"ג) פסק שעובי המחיצות מצטרף

**ערוך השולחן:** (שמ"ה, י"ג) דעת הרמ"א רק להחמיר כגון בזורק כוורת מרה"י לרה"ר  
אבל לא להקל

כמה מחיצות צריך לרה"י לחייב הזורק לתוכה מרה"ר?

**רמב"ם:** ד' מחיצות או ג' ולחי (וקורה זה להיכר מדרבנן בחצר שכבר יש לה ג' מחיצות)

**שאר פוסקים:** ג' מחיצות. (ולחי או קורה בחצר עם ג' מחיצות זה רק להיכר מדרבנן)

**הטור:** לא מזכיר מניין המחיצות וכותב הב"י שבהמשך סובר כהרמב"ם אך כאן אם היה  
כותב ד' מחיצות הו"א שצריך ד' גמורות ולא סגי בג' ולחי ולכן לא פירט.

היקף לדירה

**גמ' "אמר רבי יוחנן קרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה ואפילו בור ואפילו  
כוריים הזורק לתוכו חייב"** (שבת ז).

**וכן פסק הרמב"ם,** והוסיף שכל שאינו מוקף לדירה וגדול מבית סאתיים אסור לטלטל בו  
מדרבנן ככרמלית.

**הד"מ מביא שכתב הטור** (בסימן שמ"ו) שדווקא גדול בהרבה מבית סאתיים בעיני מוקף  
לדירה. אך לא מצאנו כן בטור. ואולי יש לפרש שכוונתו שכתב הטור אצלנו "אם גדול כמה  
מילין" ובא לסייג שכבר ביותר מסאתיים אסור

דיר סהר וחצר

**גמ': "אבל אם היה דיר או סהר או חצר או מוקצה אפילו בית חמשת כורים אפילו בית  
עשרת כורים מותר"** (עירובין יח).

## וכן כתבו הרמב"ם והטור

והב"י הסביר שסתמן – מוקפים לדירה.

### נעילת דלתות בלילה כתנאי לרשות היחיד

לגבי המשנה "לא יעמוד אדם ברה"י ויפתח ברה"ר" שנינו "ורבנן, אמר רבי מאיר רה"ר ומהדרו אינהו כרמלית!? דאמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן ירושלים אלמלי דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים" (הקשו רבנן על רבי מאיר מירושלים שהיא כרמלית כיוון שדלתותיה ננעלות בלילה בעוד שר"מ דיבר על רה"ר) (עירובין קא).

ומביאים הרמב"ם והטור להלכה שקרפף שדלתותיו ננעלות בלילה – יש לו דין רה"י

**ב"י:**

שאלה: מדוע לירושלים יש דין כרמלית ולא דין רה"י למרות שדלתותיה ננעלות בלילה?

תשובה: כיוון שדלתותיה ננעלות בלילה יש לה דין רה"י אך כיוון שדירים בה הרבה אנשים יש לה דין של חצר שאינה מעורבת שאסור לטלטל בתוכה כמו כרמלית ולכן היא נקראת כרמלית.

### דינים נוספים בעיר מוקפת חומה לדונה כרה"ר

**ב"י:**

- דווקא שיש לעיר 2 פתחים
- דווקא שהם אחד כנגד השני
- דווקא שהדרך רחבה טז אמה
- דווקא שאין בדרך קירוי
- נעילת דלתות ע"מ להחשיב את העיר כרה"י נצרכת רק כשיש לדרך החוצה את העיר כל דיני רה"ר. ואם אין לה דיני רה"ר אזי גם אם הדלתות לא ננעלות בלילה אין דינה כרה"ר.

## סעיף ג' - כתלים המקיפים את רה"י

כתלים המקיפים רה"י ואין בהם רוחב ד'

גמ': "אמר רב מישא בעי רבי יוחנן כותל ברה"ר גבוה י' ואינו רחב ד' ומוקף לכרמלית ועשאו (לכרמלית) רה"י וזרק ונח על גביו מהו? מי אמרינן כיוון דאינו רחב ד' מקום פטור הוא או דילמא כיוון שעשאו רה"י כמאן דמלא דמיא? אמר עולא ק"ו, לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש?" (שבת צט: )

שו"ע: "כתלים המקיפים רשות היחיד על גביהם רשות היחיד אפילו אינם רחבים ד'"

## סעיף ד' - חורי רה"י

גמ': "חורי רה"י כרה"י" (שבת ז: )

רש"י – כותלי רה"י ובהן חורים כלפי רה"י

רשב"א – מה נקרא חורי רה"י? חור שבכתלים של רה"י ועוברים כלפי פנים.

תוס' – אין חיוב במוציא מחורים לרה"ר אלא אם החור ד' על ד'

רשב"א ומאירי - אפי' אין בחורים ד' על ד' דינם כחורי רה"י

ב"י – אפילו שהחורים מפולשין מרה"י לרה"ר כיוון שפתוחים לרה"י יש להם דין רה"י

שו"ע: "חורים שבכתלי רשות היחיד שכלפי רשות היחיד הם רשות היחיד." **הגה:** ואם הם כלפי חוץ ואינם עוברים כלפי פנים נדונין לפי גבהן ורחבן כמו שיתבאר סימן זה סעיף י"ג (בית יוסף בשם הרשב"א והמגיד)."

**משנ"ב:**

- אפילו אם מפולש גם לרה"ר כיוון שפונה לרה"י דינו כחורי רה"י.
- יש מן הראשונים שסוברים שחור המפולש מרה"י לרה"ר למטה מעשרה טפחים דינו כחורי רה"ר כיוון שבני רה"י לא משתמשים בו ובני רה"ר משתמשים בו (תוס' ורי"ו) וכן דעת הגר"א אך מהרמ"א ומג"א משמע שדינו כחורי רה"י.

**אבן העוזר** (שנ"ג ס"ב) **בית מאיר** (שנ"ג ס"ב) **רעק"א** (שנ"ה ד"ה מג"א) : אסור להניח בחורים דברים שהיו ברה"י כי זה פרוץ במילואו לרה"ר.

**מג"א** (שנ"ה, י"ג): מותר להניח בחורים דברים מרה"י.

## **סעיף ה' - אוויר רה"י**

**גמ': "והאמר רב חסדא נעץ קנה ברה"י וזרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה חייב מפני שרה"י עולה עד לרקיע"** (שבת ז).

**שו"ע:** "אוויר רשות היחיד הוא רשות היחיד עד לרקיע"

**חזו"א** (ע"א, ו): אם המחיצות עולות באלכסון רה"י מסתיימת מעל המחיצות בקו ישר ולא באלכסון.

## **סעיף ו' - רה"י בכלים**

**גמ': "אמר אביי זרק כוורת לרה"ר גבוה י' ואינה רחבה ו' פטור"** (שבת ח).

ופירש **רש"י** דהוי רשות לעצמה ואנן ממשכן גמרינן שהיו זורקים מחטיהם במלאכתן זה לזה ולא היו זורקים רשויות

**שו"ע:** "אפילו כלי כגון תיבה או מגדל או כוורת אם יש בו לרבע ארבעה על ארבעה והוא גבוה עשרה הוי רשות היחיד"

**משנ"ב:**

- כלי שאין גבוה עשרה העומד בר"ה- אין לו דין כרמלית דאין כרמלית בכלים אלא הוי כמו ר"ה דבטל לגבי רשות שהוא עומד בו.
- כלי המחובר לקרקע מקרי כרמלית אפילו הוא בר"ה.

## **סעיף ז' - דיני רשות הרבים**

**גמ': "דקיי"ל דרך רה"ר שש עשרה אמה"** (שבת צט.) ומסבירה הגמרא שנלמד מעגלות המשכן.

**"איזו היא רה"ר סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין"** (שבת ו).

**ופירש רש"י** " סרטיא מסילה שהולכין בה מעיר לעיר. פלטיא רחבה של עיר ששם מתקבצין לסחורה. ומבואות של עיר רחבים טז אמה. המפולשות משני ראשיהן לפלטיא.

**שו"ע:** "איזה רשות הרבים רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה... ואין להם חומה ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער (ואין דלתותיו נעולות בלילה - טור), הוי רשות הרבים"

### **משנ"ב:**

- גם דרך בין עירונית נחשבת רה"ר.
- רק דלת אחת ננעלת בלילה – יש פוסקים (רשב"א וריטב"א) שסוברים שדי בזה להוציא מדין רה"ר.
- צריך שינעלו בפועל ולא יהיו רק ראויות לנעול.

**ערוך השולחן:** ( שם"ה, כ"ב) סרטיא זה דווקא דרך שבה **כל** בני העיר עוברים ודרכה כולם יוצאים מהעיר אבל כשיש הרבה דרכים לצאת מהעיר אינו סרטיא לעניין שא"א לערב בו ע"י צוה"פ.

ופלטיא זה שוק שבו **כל** בני העיר קונים ואם יש כמה שווקים או מקומות של מסחר אינה פלטיא לעניין שא"א לערב בה ע"י צוה"פ.

### **תנאים נוספים ברה"ר**

#### מפולש

**אגרות משה:** (או"ח קמ) התנאי של מפולש אינו ברור ויש להחמיר אף אם אינו מפולש.

**חזו"א** (עירובין ק"ז), **בית אב** (תניינא סימן ט ענף א) **דבר חברון** (או"ח תמ"ח) **ובית אפרים** (סימן כ"ו): אם הדרך אינה ישרה בדיוק ויש אפילו עיקול קטן בדרך אי אפשר להחשיב את הדרך כרה"ר.

**ספר המאורות** (עירובין דף ז') **וראבי"ה** (סיען שע"ט): דווקא בעיר עם חומה בעינן מפולש אבל בעיר ללא חומה אף אם אין הרחוב מפולש הוי רה"ר.

## האם פלטיא צריכה להיות מפולשת ע"מ להיחשב רה"ר?

**רשב"א** (מובא בספר מקור ההלכה סימן ל"ו ס"ק א'): לא, ודינה כרה"ר אף אם אינה מפולשת

**רבינו אברהם בן הרמב"ם** (תשובה כ"ה דפוס אל המקורות): כן. ואם אינה מפולשת אין דינה כרה"ר.

## שישים ריבוא

**רש"י, רא"ש, סמ"ג, סמ"ק, תרומה, בה"ג**: צריך שיעברו בעיר 60 ריבוא איש כדי שתחשב רה"ר כישראל במדבר.

**רמב"ם, הרב המגיד, רשב"א**: אין לדין הזה עיקר ואין זה תנאי.

**רמב"ן (מובא בבאו"ה ד"ה 'שאין ששים ריבוא')**: דווקא בתוך העיר צריך שישים ריבוא כדי שיחשב רשות הרבים אבל בדרך בין עירונית שמסורה לכל אין צריך שישים ריבוא.

## **משנ"ב:**

- משמע שהשו"ע מחמיר ולא מצריך שישים ריבוא, אבל אין כוח למחות במי שמקל ובעל נפש יחמיר לעצמו.
- אין מקור ל60 ריבוא בוקעים בו בכל יום, אלא שיהיו מצויין שם שישים ריבוא.

## **כבישים ראשיים**

**ערוך השולחן**: (שמ"ה, כ"ו) מה שאמר הרמב"ן בדרך בין עירונית הכוונה לדרכים ראשיות ולא לכל דרך המובילה לכפר או עיירה קטנה. מסילת הרכבת נחשבת כרה"ר.

**ישועות מלכו** (או"ח כו-כז): רכבת אין דינה כרה"ר כיוון שהנוסעים נמצאים בקרונות שהם רה"י ולכן אינם נספרים למניין ס' ריבוא. (וממילא גם בכבישים הראשיים שכל הנוסעים הם במכוניות אין דינם כרה"ר)

## דעת השו"ע בתנאי של ששים ריבוא

אצלנו בהלכות עירובין כתב השו"ע: "איזה רשות הרבים... ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות הרבים"

ולפי הכלל המסור בידינו סתם ויש אומרים הלכה כסתם - השו"ע מחמיר ואינו מצריך ששים ריבוא כדי להחשיב את השטח כרה"ר.

**ובסימן ש"ג סעיף י"ח** כתב: "כל שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים אסור לצאת בו לחצר שאינה מעורבת ... והאידינא נשי דידן נהגו לצאת בכל תכשיטין ויש שאמרו דמדינא אסורות אלא שכיון שלא ישמעו מוטב שיהיו שוגגות ואל יהיו מזידות ויש שלמדו עליהם זכות לומר שהן נוהגות כן על פי סברא אחרונה שכתבתי שלא אסרו לצאת בתכשיטין לחצר שאינה מעורבת **והשתא דלית לן רשות הרבים גמור** הוה ליה כל רשות הרבים שלנו כרמלית ודינו כחצר שאינה מעורבת ומותר"

**בסימן שכ"ה סעיף ב' מביא הב"י** את דעת ההגהות מיימוניות שמתיר לשלוח ביד עכו"ם חפץ בשבת כשיש דרכי שלום או גוי אדם כיוון שאין לנו רה"ר מדאו' כי אין ששים ריבוא.

**ובשו"ע פוסק** את הדין הזה ללא סייג: "היכא דאיכא משום דרכי שלום או בעכו"ם אדם מותר לתת לו או לשלוח לו על ידי עכו"ם."

## נחלקו האחרונים בהכרעת דינו של השו"ע.

**המג"א והפמ"ג ועוד** הוכיחו מסימן ש"ג שהכריע להקל ולהצריך ס' ריבוא ע"מ להחשיב את העיר כרה"ר.

**וכתב המחצית השקל** שלשיטת הבית יוסף הדיעה הראשונה (שלא צריך ס' ריבוא) עיקר אך המנהג להקל ולכן כתב בסימן ש"ג את המנהג, אך יש להחמיר.

**התוספת שבת, משאת בנימין, ברכי יוסף ועוד** הכריעו שדעת השו"ע להחמיר ולהחשיב את העיר כרה"ר אף כשאין ס' ריבוא

**לדעת המשנ"ב** בסימן שכ"ה השו"ע מחמיר אך כיוון שהגוי הוא זה שעושה את מלאכת ההוצאה סומכים על המקילים.

**וכעין זה כתב בשות אור לציון** שכשהמלאכה היא מדאו' - ע"י יהודי - השו"ע מחמיר. אך כשהמלאכה היא מדרבנן - גזירה דלמא שלפא ומחויא או נתינה לגוי - השו"ע מיקל ושכן יש להורות למעשה שכשהשאלה היא בדיני דרבנן - יש להקל וכשהשאלה בדיני דאורייתא יש להחמיר.

**וכתב הרב עובדיה בלוית חן** שמידי ספק לא יצאנו ולכן יש להחמיר אך אם יש עוד צד להקל - אפשר לסמוך על המקילים.

### קירוי

**גמ': "אמר רב שמואל בר יהודה אמר רב המעביר ד אמות ברה"ר מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר" (שבת צח.)**

**וכן פסק הרמב"ם**

**והטור כתב שרה"ר המקורה דינה כרמלית**

**שו"ע: "ואינם מקורים"**

**אגרות משה (חלק א סימן קל"ח):** גשר אינו נחשב קירוי ע"מ לחלק את רה"ר לשניים או להפכה לכרמלית כיוון שנעשה לגביו ולא לתחתיו.

### מדבר ויערות

**גמ': "אי זו היא רה"ר סרטיא ופלטיא. וליחשוב נמי מדבר דתניא אי זו היא רה"ר סרטיא ופלטיא והמדבר. ואמר אביי לא קשיא כאן בזמן שישראל שרויים במדבר כאן בזמן הזה" (שבת ו:)**

**ופירש רש"י - "בזמן שישראל שרויים במדבר חשיב רה"ר, ובזמן הזה אינו מקום הילוך לרבים דהולכי מדברות לא שכיח ולכן נחשב כרמלית.**

**רשב"א - מדברות ויערות - כרמלית**

**והרמב"ם - כתב דמדברות ויערות ודרכים המפולשים הוו רה"ר**

**והקשו עליו המ"מ והב"י מדוע פסק כך.**

ופירש רבינו אברהם בן הרמב"ם (מובא בכס"מ): שכיוון שדרו במדבר היה המדבר לגביהם כבקעה וחצר אחורית וכיום הוא מסור לרבים.

שו"ע: לא הביא מדבר כרה"ר.

## **סעיף ח' - רה"ר המתקצרת ברוחבה**

**כתב המ"מ בשם רשב"א:** מבואות הרחבים ט"ז אמה אע"פ שמתקצרין בקצתן ואין בהם רוחב ט"ז אמה הרי זה רה"ר שא"א לרה"ר להתלקט במלקט לפיכך מבואות המפולשין לרה"ר וארכן לאורך רה"ר אע"פ שאין ברוחבם ט"ז אמות הרי הן רה"ר גמורה. היה ארכן מפולש לרוחב רה"ר אין זה רה"ר.

וכן פסקו התוס'

**מ"מ:** סברה זו אינה מוכרחת בגמ'.

**שו"ע:** "מבואות הרחבים ט"ז אמה ומתקצרין בקצתן ואין בהם ט"ז אמה יש אומרים שאם ארכן לאורך רשות הרבים הרי הן רשות הרבים"

## **סעיף ט' - מבואות המפולשין בשני ראשיהן לרה"ר**

**כתב הרא"ש בשם ר"י:** שבמבואות הרחבים יג' אמה ושליש ושני ראשיהן מפולשין לרה"ר כיוון דבקעי בהו רבים חשיבי רה"ר

וכן פסק הטור בסימן שס"ד סעיף א.

**שו"ע:** "מבואות הרחבים י"ג אמות ושליש ושני ראשיהם מפולשים לרשות הרבים שהוא רחב ט"ז יש אומרים שהוא רשות הרבים"

**משנ"ב:** בשיעור זה ניחא תשמישתיה לרבים קצת.

**ביה"ל:** הדין הזה והדין בסעיף קודם חולקים. ויש שניסו לפרש שאין חולקים אלא שביותר מיג' ושליש מועיל אף לרוחב וביג' ושליש מועיל רק לאורך אך דעת ביה"ל שהסעיפים חולקים והמתיר בסעיף ח'מ מתיר אף בפחות מיג' ושליש.

## **סעיף י' - עצמים שונים ברה"ר**

עד ג' טפחים

**גמ': "כלל גדול אמרו כל פחות מג' כלבוד דמי"**

(ודינו כקרקע רה"ר) ולכן אפילו צואה ואפילו קוצים (שאינן דרך להלך שם) עד ג' טפחים חשוב כקרקע רה"ר.

**שו"ע:** "כל דבר שהוא ברשות הרבים אם אינו גבוה (שלשה) טפחים אפילו הם קוצים או צואה שאינן רבים דורסין עליהם חשובים כקרקע והוי רשות הרבים"

בין ג' לט' טפחים (לא כולל ט')

**גמ': "כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן אין כרמלית פחותה מד'"** (שבת צז).

**רש"י:** "ואי לאו מקום פטור הוא"

**שו"ע:** "ואם הוא גבוה שלשה, ומשלשה עד תשעה ולא תשעה בכלל - אם הוא רחב ארבעה על ארבעה הוי כרמלית ואם אינו רחב ארבעה על ארבעה הוי מקום פטור"

**משנ"ב:** ואפילו אם ארכה יותר מד' טפחים לא מצרפינן זה לרחבה דלא נחשבת רשות לעצמו אלא אם כן יש בו ארבעה טפחים באורך וארבעה ברוחב.

עמוד הראוי לכתף עליו (ט'/ט'-י' טפחים)

**גמ': "אמר עולא עמוד ט' ברה"ר ורבים מכתפים עליו וזרק ונח על גביו חייב. מ"ט? כל פחות מג' מדרס דרסי ליה רבים. מג' עד ט' לא מדרס דרסי ליה רבים ולא כתופי מכתפי עליה. ט' ודאי מכתפי עילויה"** (שבת ח).

רוחב העמוד

**רש"י, רמב"ם, והטור:** "כיוון שצריך לרבים רה"ר הוא בין רחב בין קצר"

**ראב"ד:** דווקא רחב ד' שראוי לכיתוף ומכתפים עליו ממש.

**רשב"א:** ראוי לחוש לדברי הרמב"ם שגם בעמוד פחות מד' הוי רה"ר.

**רשב"ם** (מובא בהגהות אשר"י) **ור"י:** אם ריבוע העמוד לריבוע העולם – צריך שיהא בו ד' על ד' טפחים כדי שיחשב רה"ר. ואם אינו לריבוע העולם צריך שיהא ברחבו ה' טפחים וג' חומשים.

**שו"ע:** "... ואם הוא גבוה ט' טפחים מצומצמים ורבים מכתפים עליו הוי רשות הרבים אפילו אינו רחב ארבעה..."

**משנ"ב:**

- דווקא אם מכתפים עליו אבל אם רק ראוי לא הוי רה"ר.
- אע"ג דבעלמא מקום חשוב הוא דווקא ד' על ד' טפחים כיוון שדרך לכתף עליו יש לו רשות בפני עצמו.

גובה העמוד שמכתפים עליו

**רמב"ם:** דווקא ט' טפחים מצומצמות אבל לא יותר

**טור ורא"ש:** בין ט' ל' טפחים.

**שו"ע:** "... אם הוא גבוה ט' טפחים מצומצמים ורבים מכתפים עליו הוי רשות הרבים אפילו אינו רחב ארבעה יש מי שאומר דהוא הדין לגבוה מתשעה ועד עשרה ורבים מכתפים עליו הוי רשות הרבים אפילו אינו רחב ארבעה"

**משנ"ב:** לדינא דווקא ט' טפחים מצומצמים שהרבה פוסקים סוברים ככה.

עמוד גבוה מי' טפחים:

**משנה "הזורק ד' אמות בכותל למעלה מי' טפחים כזורק באוויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ"** (שבת ק).

**רש"י:** "הזורק ד' אמות ברה"ר ונדבק בכותל כגון דבילה שמנה כדמוקי לה לקמן. כזורק באוויר – ופטור דלאו ברה"ר נח ורה"י לא הוי אלא דבר מסוים ורחב ד'."

**גמ': "אמר ר' חיא זרק למעלה מי' טפחים והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת ר' מאיר ורבנן. דרבי מאיר סבר חוקקין להשלים ורבנן סברי אין חוקקין"**

**ומוסיף הב"י וידוע דהלכה כרבנן דרביים נינהו וכן פסק הרמב"ם.**

**שו"ע:** "ומעשרה ולמעלה אם הוא רחב ארבעה הוי רשות היחיד ואם לאו הוי מקום פטור אפילו אם יש בו מקום כדי לחוק להשלימו לארבעה"

## **סעיף יא' - גומה ברה"ר**

**גבי עמוד גבוה ברה"ר נאמר בגמ': "אמר ליה אביי לרב יוסף גומא (תשעה) מאי? אמר ליה וכן בגומא. רבא אמר בגומא לא מ"ט? תשמיש ע"י הדחק לא הוי תשמיש." (שבת ח.)**

**רא"ש:** גומה פחות מג' – כרה"ר (לבוד)

גומה מג' עד י' – אם יש בה ד' טפחים דינה ככרמלית אם אין      בה - מקום

פטור

גומה י' טפחים ורחבה ד' – רה"י

**שו"ע:** "גומא ברשות הרבים אם אינה עמוקה שלש הויא רשות הרבים משלש עד עשרה אם רחבה ארבעה הוי כרמלית ואם לאו הוי מקום פטור ואם היא עמוקה עשרה הוי רשות היחיד והוא שתהא רחבה ארבעה" (ואם אינה רחבה דינה כמקום פטור – משנ"ב)

### **משנ"ב:**

- אפילו אם רבים משתמשים בגומא פחות מי' עדיין אין דינה כרה"ר דתשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש.

### ● **גומה מלאה ברה"ר או בכרמלית עמוקה י':**

- אם מלאה בדברים שקופים כגון מים ורואים את המחיצות – דינה כרה"ר.
- אם מלאה בדברים אטומים כגון פירות אע"פ שדעתו לפנותם - אין דינה כרה"י
- כיון שאין המחיצות ניכרות, אמנם אסור מדרבנן לזרוק מרה"ר לגומא כיוון שיכול ליטלם בשבת ולא נתבטלו המחיצות לגמרי.
- לדעת הרשב"א דווקא דברים האסורים לטלטל בשבת כמו פירות טבל מבטלים מחיצות.

## סעיף יב' - רשות הרבים מעל עשרה

משנה "הזורק ד אמות בכותל למעלה מי' טפחים כזורק באוויר" (שבת ק.)

שו"ע: "רשות הרבים אינה תופסת אלא עד עשרה אבל למעלה מעשרה הוי מקום פטור"

משנ"ב: אך אם נעץ קנה ברה"ר ובראשו סל גבוה י' ורחב ד'- תחתיו רה"ר ומעליו רה"י.

## סעיף יג' - חורי רה"ר

גמ': "חורי רה"י - כרה"י דמו, חורי רה"ר - אביי אומר כרה"ר דמו רבא אומר לאו כרה"ר דמו" (שבת ז:)

וכתבו רי"ף רמב"ם ורא"ש: שהלכה כרבא. (שנידונין לפי גבהן ורחבם)

רש"י: חורים שבכתלים כלפי רה"ר

ר"ן: דווקא כשהן למעלה מג' טפחים אחרת דינם כרה"ר. וכן פסק משנ"ב

רשב"א: מה נקרא חורי רה"י? חור שבכתלים של רה"י ועוברים כלפי פנים.

היו בהם חורים פתוחים כלפי חוץ ואין עוברים כלפי פנים בין פתוחים לרה"ר או לכרמלית אין אלו חורי רה"י אלא נידונין לפי גבהן ורחבם.

שו"ע: "חורים שבכתלים כלפי רשות הרבים אם הם גבוהים למעלה משלשה אינם כרשות הרבים אלא נידונים לפי מדותיהם"

## סעיף יד' - כרמלית

בריתא: "אבל ים ובקעה ואיסטונית (שלפני החנויות שיושבים שם הסוחרים רש"י) והכרמלית אינה לא כרה"ר ולא כרה"י ואין נושאים ונותנים בתוכה ואם נשא ונתן בתוכה פטור ואין מוציאים מתוכה לרה"ר ולא מרה"ר לתוכה ואין מכניסין מרה"י לתוכה ולא מתוכה לרה"י ואם הוציא והכניס פטור" (שבת ו.)

בין העמודים ברה"ר

גמ': "כי אתא רב דימי א"ר יוחנן בין העמודין נידון ככרמלית מ"ט אף על גב דדרסי בה רבים, כיון דלא מסתגי להו בהדיא ככרמלית דמיא. אמר ר' זירא אמר רב יהודה איצטבא שלפני העמודים נידון ככרמלית. למ"ד בין העמודים כ"ש איצטבא למ"ד איצטבא

**איצטבא הוא דלא ניחא תשמישתיה דאבל בין העמודים דניחא תשמישתיה לא" (שבת ז.)**

**הסבירו תוס':** "בין העמודים כרה"ר דמי" - שאע"פ שאין בין עמוד לעמוד ט"ז אמות הווי כרה"ר כיוון שבני כרה"ר בוקעין בו וחוצ' לעמודים רחב ט"ז  
**רמב"ם:** כרבי יהודה – בין העמודים כרה"ר. אצטבא – כרמלית  
**ראש ורשב"א:** כרבי יוחנן – אף בין העמודים כרמלית  
**שו"ע:** לא הזכיר דין בין העמודים – משמע שפסק כרמב"ם

**משנ"ב:**

- רוב הפוסקים חלקו על שו"ע ופסקו כרשב"א.
- נהר דינו ככרמלית משני טעמים:  
א השיפוע לרוב אינו מתלקט י' טפחים בד' אמות (מג"א)  
ב שתי המחיצות הנוספות רחוקות זו מזו ולא מצטרפות לב' המחיצות הקרובות לעשות כרה"ר (מאירי).
- הפרמ"ג – רקק מים שרה"ר מהלכת בו עמוקה י' ורחבה ד' רק לחומרא דינו ככרמלית (לא להוציא לרה"י ממנו) אך מן התורה כרה"י והמוציא לרה"ר ממנו חייב.

**קרבן זוויית:**

**גמ':** "ואיבעית אימא בצידי רשות הרבים קמיפלגי דרבי אליעזר סבר צידי רשות הרבים כרשות הרבים דמו ורבנן סברי צידי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דמו" (עירובין ד.)

**"כי אתא רב דימי א"ר יוחנן לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרה"ר דאע"ג דזימנין דדחקי ביה רבים ועיילי לגוה כיון דלא ניחא תשמישתיה כי כרמלית דמי" (שבת ז.)**

**רש"י:** קרן זוויית: א. שנכנס בו בית לתוכו והניח מקרקעו לרה"ר. ב. בית שפניו עומדים באלכסון שזווייתו אחת סמוכה לרה"ר והשניה משוכה מרה"ר וזוויית הבולטת מעכב את הרבים מלהכנס בהדיא בתוך כניסה של זוויית אחר

**רמב"ם:** מבואות שיש להם ג' מחיצות ללא קורה או לחי.

**טור והמצ"ן בשו"ע:** מביאים רק את ההסבר של הרמב"ם

**משנ"ב:** מביא גם את הפירושים של רש"י.

### עוד מקומות שדינם כרמלית:

**טור ושו"ע:** רה"ר מקורה ודבר המוקף מחיצות שאינם גבוהות י' וחרץ ותל ברוחב ארבעה על ארבעה ואין בגבהם י"

**לשון השו"ע:** "איזו היא כרמלית מקום שאין הילוך לרבים כגון ים ובקעה ואצטונית ואיצטבא (פירוש אצטונית מקום שלפני החנויות שיושבים שם הסוחרים ואצטבא הוא מקום שמניחין עליו פרקמטיא) שלפני העמודים ברשות הרבים והיא רחבה ארבעה וגבוה משלשה ועד עשרה וקרן זוית הסמוכה לרשות הרבים (כגון מבואות שיש להן שלשה מחיצות) (ואין להם לחי או קורה ברביעית) (טור) ורשות הרבים שהיא מקורה ותל שיש בו ארבע על ארבע ואינו גבוה עשרה וכן חריץ שהיא ארבעה על ארבעה ואינו עמוק עשרה"

### סעיף טו' - בית קטן

**גמ':** "אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב בית שאין תוכו י' וקריו משלימו לי' על גגו מותר לטלטל בכולו בתוכו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות אמר אביי ואם חקק בו ד' על ד' והשלימו לי' מותר לטלטל בכולהו מאי טעמא הוי חורי רה"י" (שבת ז:)

**לשון השו"ע:** "בית שאין תוכו עשרה וקריו משלימו לעשרה יש בו ארבע על ארבע תוכו כרמלית ועל גבו רשות היחיד ואם חוקק בו ארבע על ארבע אפילו באמצע רחוק מן הכתלים נעשה כולו רשות היחיד"

**משנ"ב:** אם אין הכתלים בחוץ גבוהים י' וחקק ד' על ד' צריך שהחקיקה תהיה בתוך ג' לקיר שיהיה כלבוד ואם לא – אין לטלטל בו שהרי אין לו מחיצות גבוהות י'.

### סעיף טז' - גג

**משנה:** "גג גדול סמוך לקטן הגדול מותר והקטן אסור ... גמ': גג דומיא דחצר מה חצר מנכרא מחיצתא אף גג נמי מנכרא מחיצתא" (עירובין צב.).

**רש"י:** "נהי נמי דשרינן ליה במחיצות תחתונות משום גוד אסיק מיהו מחיצות ניכרות בעינן שלא יהא גג בולט חוצה להם דאי לא מינכרא לא אמרינן גוד אסיק, וגדול נמי אסור דאין לו שום מחיצה וכל שאין לו מחיצות אינו רשות היחיד. כל גגין שלהן חלקין היו ולא משופעין"

**רא"ש:** גגין שלנו שבולטים לרה"ר הווין כרמלית ואין לומר כיוון שגבוה יהיה מקום פטור שמצאנו מקום פטור רק פחות מד' על ד'. ומה שנאמר אין כרמלית למעלה מעשרה הכוונה באוויר מכוח הקרקע. וכן זיזים וגזוזטראות הבולטות מן הבית אע"ג שבירושלמי משמע שאינם ככרמלית מהבבלי משמע שדינם כגג וכרמלית.

**טור:** מוסיף שאם יש חלון (מחזיק ארבעה טפחים) פתוח מהבית לגג או לזיזין הווי כחורי רה"י.

**שו"ע:** "גג הבולט על מחיצות הבית בענין שאין מחיצות הבית ניכרות לעומד על הגג הוי כרמלית ואפילו הוא גבוה ורחב הרבה ואם חלון פתוח לו מן הבית הוי כרשות היחיד וכן זיזין הבולטים מן הכותל ויש בהם ד' על ד' הוי כרמלית אלא אם כן חלון הבית פתוח להם"

**משנ"ב:** פוסק כשו"ע אך מביא בשם א"ר וגר"א שגג וזיזין אינם כרמלית כיוון שהם למעלה מ' אלא מקום פטור.

**ביה"ל:** מג"א - דווקא בגג הבולט יותר מד' טפחים נחשב ככרמלית. אך אם בולט פחות מד' יש לצרף את דעת המג"א לדעת הגר"א והא"ר ולהקל לטלטל בכולו כדין מ"פ.

**ביה"ל:** חלון שמועיל להחשיב את הגג והזיז כחורי רה"ר זהו דווקא חלון מחזיק ד' על ד' וכן כתב השו"ע לקמן סימן שע"ד.

## **סעיף יז' חורי כרמלית**

**גמ':** "ותיהוי כי חורי כרמלית אביי בר אבין ורב חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו אין חורין לכרמלית רב אשי אמר אפילו תימא יש חורין לכרמלית ה"מ בסמוכה הכא במופלגת רבינא אמר כגון דעבד לה ניפקי אפומה" (עירובין פ"ז:)

**רא"ש:** אין חורים לכרמלית דרבינא ורב אשי לא פליגי.

**מגיד משנה:** ודינם כחורי רה"ר שנידונים לפי גבהן ורחבם

**שו"ע:** "חורי כרמלית אינם ככרמלית אלא הם נידונים לפי גבהם ורחבם"

## סעיף יח' - גדרי כרמלית

**גמ': "כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן אין כרמלית פחותה מארבעה ואמר רב ששת ותופסת עד עשרה... אלא מאי ותופסת עד י' דעד י' הוא דהויא כרמלית למעלה מי' טפחים לא הוי כרמלית" (שבת ז).**

**רש"י:** ומותר (למעלה מי') להוציא לרה"ר/רה"י לכתחילה. כדתנן למעלה מי' כזורק באוויר. מדגיש רש"י גם בכרמלית יש מקום פטור

**ר"ן בשם אחרים והגהות מיימוניות:** חומר בכרמלית מרה"ר שעמוד שברה"ר דינו מקום פטור בכרמלית דינו ככרמלית דמצא מין את מינו וניעור וכן נראה דעת הרמב"ם גבי בור לקמן.

**שו"ע:** כרש"י – לא מזכיר שאין מקום פטור בכרמלית ובדיני מקום פטור לא מחלק בין כרמלית לרה"ר. (משנ"ב)

**רמ"א:** סותם כר"ן בשם אחרים – אין מקום פטור בכרמלית ושכן דעת הטור והרמב"ם

**שו"ע:** "גדר כרמלית שלא יהא פחות מארבעה על ארבעה ואינה תופסת אלא עד עשרה ולמעלה מעשרה הוי מקום פטור"

### י' טפחים מעל הנהר

**גמ': איתמר ספינה רב הונא אמר מוציאין הימנה זיז כל שהוא וממלא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ארבעה וממלא. רב הונא ... קסבר כרמלית מארעא משחינן ואוירא מקום פטור הוא ורב חסדא ורבה בר רב הונא... קסברי וכרמלית משפת מיא משחינן מיא ארעא סמיכתא" (שבת ק:)**

**פסקו הטור שו"ע ושאר הראשונים** כרב חסדא ורבה בר רב הונא שממלא משחינן.

**שו"ע:** "וימים ונחלים ממלא משחינן הילכך הנוטל מהם מעל פני המים עד עשרה באויר הוי כרמלית למעלה מעשרה באויר הוי מקום פטור."

### בור בכרמלית

**טור, ורמב"ם לדעת הב"י:** בור העומד בכרמלית אפילו עמוק מאה אמה הוי כרמלית אא"כ הוא רחב ד' על ד' ואזי הוא רה"י שאין מ"פ בכרמלית.

**רמב"ם לדעת הב"ח:** בחריץ ובור אין מקום פטור בכרמלית אך בעמוד יש מקום פטור אף בכרמלית

**רשב"א:** מדוע לא יהיה מקום פטור בכרמלית? וכי יהיה דין כרמלית חמור מרה"ר?!

**מ"מ:** ואפשר דדעת הרמבם כדעת הר"ן בשם אחרים שבכרמלית מצא מין את מינו וניעור..

**ד"מ:** היום שאין לנו רה"ר וכל הדרכים ככרמלית אין דין מקום פטור בימינו.

**ב"י:** קשה קצת על הרמב"ם שמצד אחד כתב מקום פטור הוא כגון חריץ שאין בו ד' על ד' ועמוק יותר מג'. ומצד שני גבי בור בכרמלית כתב שדינו ככרמלית. ויש לתרץ - שהדוגמא של חריץ כמקום פטור הינה דווקא ברה"ר ולא בכרמלית

**הגה:** "בור העומד בכרמלית אפילו עמוק מאה אמה הוי כרמלית אלא אם כן הוא רחב ארבעה על ארבעה דאין מקום פטור בכרמלית כמו שיתבאר בסמוך."

**משנ"ב:** בעמוד למעלה מ' טפחים יש מקום פטור בכרמלית אף לרמ"א ובחריץ אפילו עמוק הרבה אין דין מקום פטור לרמ"א.

## **סעיף יט' - מקום פטור**

גמ' "כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן אין כרמלית פחותה מארבעה" (שבת ז).

**רש"י:** רוחב ואי לא מקום פטור הוא ומותר לכתחלה להוציא משם לרשות הרבים ולרה"י

**רמב"ם וטור:**

- מינימום גובה – ג' טפחים ואי לא דינו כקרקע סמיכתא כצואה וקוצים.
- מקסימום רוחב – פחות מארבעה על ארבעה טפחים דאי לא דינו כרה"י/ כרמלית
- חריץ עמוק מג' אך אינו עמוק י' ואין בו רוחב ד' על ד' וכן תל שגבוה מג' ונמוך מ' ואין בו רוחב ד' על ד' - מקום פטור.

**מ"מ:**

- צריך ד' על ד' בפועל ולא בתשבורת אף אם ארוך מאד.
- אין מקום פטור ברה"י שאוויר רה"י עולה עד לרקיע

**ב"י:** סיבה נוספת שאין מ"פ ברה"י היא כיוון שדרך היחיד לבנות עליות זו על גב זו

**רמב"ם:** עמוד רחב ד' על ד' וגבוה י' שנעץ בו יתד אפילו כלשהו היתד נעשית כרה"ר כיוון שניחא תשמישתיה (בדומה לעמוד ט') וממעטת מן העמוד ודינו ככרמלית כיוון שסופרים י' טפחים מן היתד. ואפילו מילאהו יתדות סופרים י' טפחים רק מעל היתד העליונה.

**מ"מ:** הפוסקים חולקים על הרמב"ם הנ"ל

**ב"י** תהה על הטור מדוע השמיט דין זה אך בשו"ע השמיט כיוון שלא פסק כך.

**שו"ע:** "מקום פטור הוא מקום שאין בו ד' על ד' וגבוה משלשה ולמעלה עד לרקיע או חריץ שאין בו ד' על ד' ועמוק יותר משלשה וכן המחיצות הגבוהות משלשה ולמעלה ואין ביניהם ארבעה על ארבעה. **הגה:** וכל זה דוקא בעומד ברשות הרבים אבל בכרמלית אמרינן מצא מין את מינו וניעור ודינו ככרמלית (ר"ן פרק כיצד משתתפין והגהות מרדכי פרק ט"ו דשבת וטור ובית יוסף בשם רמב"ם). ויש חולקים ואומרים דאין חילוק בין רשות הרבים לכרמלית (רש"י ומגיד משנה פרק י"ד בשם רשב"א). אבל אם עומד ברשות היחיד לכולי עלמא דינו כרשות היחיד (בית יוסף)."

## סימן שמ"ו - דיני הוצאה והכנסה ברשויות השבת

### סעיף א' - חיוב ופטור ברשויות שבת

גמ': "ד' רשויות לשבת... אין מוציאים מרה"י זו לרה"ר זו ואין מכניסים מרה"ר זו לרה"י זו ואם הוציא והכניס בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ונסקל אבל ים ובקעה ואיסטוונית והכרמלית אינה לא כרה"ר ולא כרה"י ואין נושאים ונותנים בתוכה ואם נשא ונתן בתוכה פטור ואין מוציאים מתוכה לרה"ר ולא מרה"ר לתוכה ואין מכניסים מרה"י לתוכה ולא מתוכה לרה"י ואם הוציא והכניס פטור" (שבת ו.)

"הזורק מרשות היחיד לרשות הרבים מרשות הרבים לרשות היחיד חייב.. " (שבת צו.)

שו"ע: מן התורה אין חייב אלא במוציא ומכניס וזורק ומושיט מרה"י לרה"ר או מרה"ר לרה"י וחכמים אסרו מכרמלית לרה"י או לרה"ר או מהם לכרמלית

### דיני מקום פטור

בריתא: אדם עומד על האסקופא נוטל מבעל הבית ונותן לו, מעני ונותן לו, ובלבד שלא יטול מבעל הבית ויתן לעני מעני ויתן לבעל הבית ואם נטל ונתן שלושתם פטורים" (שבת ו.)

ובגמ' על זה: "באסקופת מקום פטור כגון דלית ביה ד' על ד' וכי הא דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני רה"י ולבני רה"ר לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו" (שבת ח:) ועל מימרא זו נאמר בגמ': "ואביי התם בגבוה ג' " (עירובין ט.)

רש"י: משום דמזלזל באיסור שבת לכתחילה לגרום הוצאה מרה"י לרה"ר דגזרינן דילמא אתי לאפוקי להדיא מרה"י לרה"ר.

שו"ע: "אבל מקום פטור מותר להוציא ולהכניס ממנו לרה"י ולרה"ר ומהם לתוכו... וכן לא יעמוד אדם על מקום פטור ויקח חפץ מיד מי שעומד ברה"ר ויתננו למי שעומד ברה"י או איפכא"

## משנ"ב:

- עומד במקום פטור ומעביר מרשות לרשות פטור כיוון שעומד במקום פטור ונקרא שנח.
- מעביר מרה"י לרה"ר ואיפכא דרך מקום פטור ולא עמד חייב ואם נח יש בזה איסור דרבנן.

### הוצאה מרשות לרשות דרך מקום פטור

גמ': "ת"ר המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב, ובן עזאי פוטר. (דקסבר מהלך כעומד דמי – רש"י) אמר רבי יוחנן ומודה בן עזאי בזורק." (שבת ו.).

רא"ש ור"ן בדעת הרי"ף : הרי"ף הביא גם את דברי ר' יוחנן ומשמע שסובר כבן עזאי.

הב"י כתב: שאפשר שגם הרי"ף סובר שהלכה כת"ק והביא את דברי ר' יוחנן כדי שלא נחשוב שת"ק מודה שפטור במוציא, וחייב בזורק בלבד. קמ"ל שבזורק אפי' לבן עזאי חייב וע"כ שת"ק מחייב גם במוציא.

רא"ש ור"ן ורמב"ם: הלכה כת"ק שמהלך לאו כעומד דמי וחייב.

שו"ע: "אבל העומד ברה"י ומוציא או מכניס או מושיט וזורק לרה"ר דרך מקום פטור או איפכא חייב".

### החלפה ברשויות דרבנן

גמ': "תניא אידך אמת המים העוברת בין החלונות.. אלא באגפיה ולהחליף והא כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני רה"ר ולבני רה"י לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו התם רשויות דאורייתא הכא רשויות דרבנן. רבינא אמר כגון דעבד לה נפקי אפומא" (עירובין פז.).

רי"ף ורמב"ם: מותר להחליף ברשויות דרבנן.

רז"ה, ראב"ד, רשב"א, ורא"ש וטור: אסור להחליף ברשויות דרבנן

**רבינו יהונתן:** גם הרי"ף התיר רק כשאין קירוי מעל ה"מקום פטור" כיוון שביתא כמאן דמלא דמיא, וכן רק במקום פטור גבוה י' טפחים דאם לא כן הוי כחורי רה"י לזה ולזה (כשהוא בין ב' בתים) ואסור בלא עירוב, וכן לא דרך חורים שבכותל.

**שו"ע:** "ולאחליף דרך מקום פטור ברשויות דרבנן יש אוסרים ויש מתירים (ועיין לקמן סימן שע"ב סעיף ו)"

**משנ"ב:** ויש מתירים – דהוי גזירה לגזירה.

## **סעיף ב' - חיוב העברה ברה"ר**

**גמ':** "... אע"ג דאי מנח ליה בתוך ד' אמות פטור כי מנח ליה בסוף ד' אמות חייב" (שבת 101.)

**גמ':** "אבל ים ובקעה ואיסטוונית והכרמלית אינה לא ברה"ר ולא ברה"י ואין נושאים ונותנים בתוכה ואם נשא ונתן בתוכה פטור" (שבת 101.)

**מרדכי:** מותר לטלטל מכרמלית לכרמלית בתוך ד' אמות.

**שו"ע:** "מן התורה אין חיוב אלא במעביר ד' אמות ברה"ר וחכמים אסרו להעביר ד' אמות בכרמלית. וים ובקעה תרי גוני כרמלית נינהו ומותר לטלטל מזו לזו תוך ד' אמות."

## **סעיף ג' - טלטול מקרפף**

**גמ' "סלע שבים גבוה י' ורחב ד' אין מטלטלין לא מן תוכו לים ולא מן הים אל תוכו פחות מבאן מטלטלין ועד כמה? עד בית סאתיים...הן אמרו קרפף יתר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה אין מטלטלין בו אלא בד' אמות והן אמרו אין מטלטלין מרה"י לכרמלית. בית סאתיים דשרי לטלטולי בכוליה אסרי רבנן לטלטולי לא מן הים לתוכו ולא מתוכו לים. מ"ט רה"י גמורה היא. יתר מבית סאתיים דאסור לטלטל בכוליה שרו רבנן לטלטולי מתוכו לים ומהים לתוכו. מ"ט דלמא אמרי רה"י גמורה היא ואתי לטלטולי בכוליה. ומ"ש? תוכו שכיח מתוכו ולים ומן הים לתוכו לא שכיח" (עירובין 20:)**

**תוס' רא"ש מרדכי רשב"א:** בכל כרמלית ובכל קרפף שייך דין זה.

**מ"מ בשם רמב"ם:** שייך דווקא בסלע בים ולא ביבשה. (שמתוכו לים לא שכיח)

**ב"י:** הרמב"ם רק ציטט את לשון הגמ' ואפשר שדעתו שגם ביבשה שייך דין זה.

**שו"ע:** "קרפף (פרוש מקום מוקף מחיצות בלא קירוי כמו חצר) יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה אסרו חכמים לטלטל בו אלא תוך ד' אמות ומותר להוציא ממנו לכרמלית אחר כגון בקעה העוברת לפניו. **הגה:** ולכן מותר לקל מפתח מכרמלית שלפני גינה לפתוח ולנעול ולהחזיר המפתח אליו..."

**ביה"ל:**

- תוס' - מחיצות בידי אדם אפילו אלף כורים מועיל. מחיצות בידי שמים רחוקות רבים בוקעים בהם - לא מועיל כמחיצה.
- רמב"ן - מחיצה בידי שמים - צריך שהעומד באמצע יראה את כל המחיצות ואם לא רואה אינו מועיל. מחיצה בידי אדם - אין צריך שיראה את המחיצות ומועיל גם ברחוקות הרבה. אם המחיצה אינה מעכבת את הרבים כלום - אינה מחיצה.

**אג"מ (או"ח ח"א):** השיעור שעליו דיבר הרמב"ן שמי שעומד באמצע יראה את המחיצות הוא ל"ב מיל (32 קילומטר) מקצה לקצה של העירוב

### אסקופא

**מרדכי:** אם אין המשקוף בולט ד' אמות (טפחים) לרה"ר מותר לפתוח הדלת במפתח אך יש להוציא את המפתח מהדלת לפני פתיחת הדלת כי כשהדלת נפתחת (פנימה) זה כבר רה"י גמורה.

**הגהות מרדכי:** אסקופא שיש ב' מחיצות מן הצדדים - פי תקרה יורד וסותם. ולהלכה לא מדקדקין בקירוי כיוון שע"י הקירוי שנחשב כמחיצה נוספת מדין פי תקרה האסקופא הינה או מקום פטור או רה"י ממש ולא כרמלית. ולכן לחומרא אסור בין להכניס לבית ובין להוציא.

## שיבלי הלקט:

- אסקופה שע"פ מידותיה היא מקום פטור מותר להוציא ולהכניס ממנה הביתה.
- קירוי בלבד לא מועיל ואף ע"י מחיצה נוספת אלא ע"י מחיצה וצורת הפתח ועירוב.

**רבינו אביגדור:** מותר להצניע את המפתח בין הדלת לאסקופה באסקופת מקום פטור אך לא להצניעו לפנים מן הדלת. (ב"י - צ"ע בדברים אלו)

**דרכי משה:** רבינו אביגדור דיבר או שאין משקוף או שחולק על הגהות מרדכי וסובר שכן מדקדקין בקירוי כמו המרדכי.

**כלבו:** אסור לעמוד ברה"ר או בכרמלית לנעול את ביתו ולהניח את המפתח תחת הדלת או מעליה לפי שאפי' משהו אסור להכניס ולהוציא מרשות לרשות.

**רמ"א:** "בלבד שלא יהא ביניהם אסקופה שהיא רשות היחיד כגון שהוא גבוה עשרה ורחבה ארבעה או שיש לה שני מחיצות מן הצדדין שהן רחבין ארבע ומשקוף עליה רחבה ארבעה דאז הוי רשות היחיד אף על פי שאינו גבוה עשרה מיהו אסור להכניס מהאסקופה לרשות היחיד או איפכא דחיישינן שמא לא יהיה התקרה ארבע ואז אם אין האסקופה גבוה שלש יש לה הדין שלפניה ואפילו אם גבוה שלש מאחר שכל רשויות שלנו הם כרמלית אמרינן מצא מין את מינו וניעור כמו שנתבאר סימן שמ"ה וכן אם התקרה רחבה הרבה ואין לה מחיצות מן הצדדים דינה כרשות שלפניה וכן בגגין שלנו הבולטין לפני הבתים דינם כרשות שלפניהם (הגהות מרדכי פרק קמא דשבת)"

## משנ"ב:

- באסקופה שתחת המשקוף אין להכניס ממנה לבית אפילו יש בגג ד' טפחים שלפעמים לא יהיה ד' טפחים ויבוא לטעות ולהכניס.
- באסקופה שתחת המשקוף אין להוציא ממנה לרה"ר אפילו אין בגג ד' טפחים שלפעמים יהיה בה ד' טפחים ויבוא לטעות ולהוציא.
- גג הבולט מן הבית צריך לעשות לו קנים כנגד הגג וליצור צוה"פ ע"מ שיהיה כרה"י ואם יש הרבה בתים רצופים יש לשים קנים רק בבתים הקיצוניים ולערב עירובי חצרות.

- רה"ר שצידה מקורה ברוחב יותר מד' טפחים - אף שאין מחיצות אין לטלטל מתחת הקירוי לרחוב או איפכא כיוון שדינו כרמלית.

## סימן שמ"ז - על איזה הוצאות חייב

### סעיף א' פרטי דיני הוצאה מרשות לרשות

**משנה:** "יציאות השבת שתיים שהן ארבע בפנים ושתיים שהן ארבע בחוץ. כיצד? העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים, פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעל הבית פטור: פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכניס בעל הבית חייב והעני פטור: פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהם פטורין בפשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכניס שניהם פטורין" (שבת ב.)

**תוס', רא"ש ר"ן:** אסור להכשיל את חברו גם אם הוא לא יעשה כלום וחבירו יבצע עקירה והנחה.

**תוס':** מותר לעמוד בבית ולתת לגוי לקחת את החפץ של הגוי מידי היהודי ולהיפך כשהגוי מבצע עקירה והנחה.

**רא"ש:** אסור אף בחפץ של גוי שהרואה אינו יודע שהחפץ של הגוי.

**שו"ע:** "מן התורה אינו חייב אלא כשעוקר חפץ מרשות היחיד והניחו ברשות הרבים או איפכא. אבל פשט ידו לפנים וחפץ בידו ונטלו חברו העומד בפנים; או שפשט ידו לחוץ וחפץ בידו ונטלו חברו העומד בחוץ - שזה עקר וזה הניח - שניהם פטורים אבל אסור לעשות כן מדרבנן. ואם פשט ידו לפנים וחפץ בידו, והניחו לתוך יד חברו העומד בפנים; או שפשט ידו לפנים ונטל חפץ מתוך יד חברו העומד בפנים, והוציא לחוץ, שנמצא שהעומד בחוץ לבדו עקר והניח - הוא חייב וחבירו פטור אבל אסור. ואפילו אם העומד בחוץ הוא עכו"ם - אסור מפני שהוא כנתנו על מנת להוציא. והוא הדין להוציא ידו לחוץ והניחו ביד חברו העומד בחוץ, או שנטל מיד חברו העומד בחוץ והכניס בפנים - שהעומד בפנים חייב שהוא עקר והניח, והעומד בחוץ פטור אבל אסור."

## משנ"ב:

- ידו של אדם חשובה כד' על ד' להיחשב כהנחה ברשות שהאדם עומד בה.
- הנחה על בגדיו של האדם נחשב הנחה משום שבגדיו בטלים לגופו וה"ה לעניין עקירה.
- אסור להשאיל לאדם כלי מלאכה אם הוא חשוד לעשות בהם מלאכה בשבת אם לא שיש לתלות שיעשה בה מלאכת היתר ודוקא בדבר המצוי.
- אם יד חבירו למעלה מי' פטור דמקום פטור הוא, ויש חולקין.
- הזורק ונעקר חבירו ממקומו וקבלו שניהן פטורין הזורק דלא אתעבידא מחשבתיה והקולט כיוון שלא עקר. ואם רץ הוא עצמו וקבלו ה"ז ספק אם חייב.
- הזורק מר"ה לר"ה ורה"י באמצע או מרה"י לרה"י ור"ה באמצע פטור, ואם הלך החפץ שתי אמות בר"ה זה ושתי אמות בר"ה שמעבר השני ה"ז חייב שהרשויות מצטרפות ויצא שטלטל ד' אמות ברה"ר.
- המושיט מרה"י לרה"י דרך ר"ה בדיוטא אחד אפילו למעלה מי' חייב.
- בשני דיוטות פטור אפילו למטה מי'.
- נטל מים מעל גומא והוציאו לחוץ חייב שהמים כגוף אחד הן ומונחים על הארץ וכשלוקח מהן מעט - עוקר מן הקרקע אבל אם נטל פירות או שמן מע"ג המים פטור שמה שהיו מונחין ע"ג המים לא הוי הנחה וממילא כשעקרן מעל המים לא מקרי עקירה:

## סימן שמ"ח - הוציא ידו מלאה פירות

### סעיף א

גמ': "היתה ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ תני חדא אסור להחזירה ותני חדא מותר להחזירה ... הא והא בשוגג ולא קשיא כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת וכדבעי רבא מרב נחמן היתה ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ מהו להחזירה? א"ל לאותה חצר מותר לחצר אחרת אסור. ומ"ש? התם לא אתעבידה מחשבתו הכא אתעבידה מחשבתו." (שבת ג:)

ר"ן, תוס', רמב"ן, רשב"א: מהגמרא משמע שאם הוציא ידו במזיד אסור להחזירה אפי' לאותה חצר והיינו דווקא שהוציא מבעו"י שלא יבוא לידי איסור סקילה כפת בתנור, אבל אם הוציאה משחשכה מותר להחזירה לאותה חצר שאם נקנס אותו להשאיר ידו עד מוצ"ש שמא ישליך הפירות לארץ ויעבור על איסור דאורייתא. ולמדו דבר זה מהדביק פת בתנור שהתירו לו לרדותה.

רש"י: אף אם הוציא ידו משחשכה שיכול לבוא לידי איסור סקילה גזרו שלא יחזיר ידו כיוון דלא פס"ר שיעזוב את הפירות. ולא דומה דבר זה להדביק פת בתנור ששם אם לא נתיר לו לרדות על כרחך תגמר אפיית הפת ויתחייב אבל כאן אם רוצה יכול לאחוז את הפירות שלא יפלו עד מוצ"ש

רי"ף ורמב"ם: סתמו ולא חילקו בין מבעו"י או משחשיכה.

רא"ש בדעת הרי"ף: סמך על מה שכתב בד"ן פת וסובר כרשב"א ורמב"ן

ר"ן בדעת רמב"ם, ורי"ף: דעתם כדעת רש"י ולכן לא פירטו.

תוס': אף אם הוציא למטה מי' מותר להגביה למעלה מי' ולהחזירה (שבת ג:). וכ"פ ערוך השולחן (שמ"ח, א)

ב"י: דווקא בהוציא ידו למטה מי' טפחים.

שו"ע: "היה עומד ברשות היחיד והוציא ידו מלאה פירות לרשות הרבים בתוך עשרה בשוגג - מותר להחזירה לאותו חצר ואסור להושיטה לחצר אחר. ואם במזיד - אסור אפילו להחזירה

לאותו חצר. ויש אומרים דהני מילי כשהוציאה מבעוד יום, אבל אם הוציאה משחשיכה - מותר להחזירה שמא ישליכה מידו ויבא לידי חיוב חטאת.  
במה דברים אמורים? כשהוציא לרשות הרבים, אבל אם הוציאה לכרמלית - בכל גוונא מותר להחזירה."

### משנ"ב:

- אף אם כיוון להוציא לרה"ר אסור להכניס לחצר אחרת דאיתעבידא מחשבתו לפנות חצירו ויש חולקים. וגם לחולקים מותר דווקא כשלא היו בדיוטא אחת שזה דאו' אף למעלה מ' טפחים.
- א"ר מצדד להקל כשהוציאה משחשיכה כ"א.
- גר"א חולק על שו"ע ואוסר גם בכרמלית.
- הגביה כל פעם רק חלק מחפץ פטור אבל אסור. והגורר מתחילת ד' לסוף ד' חייב.

**ביה"ל:** בשם מאירי ובדעת עצמו - לדיעה ראשונה אם הוציא מבעו"י אף במזיד מותר להחזירו אצלו אין מזיד מבעו"י חמור משגגת שבת.

## סימן שמ"ט - טלטול ד' אמות ברשות הרבים

### סעיף א' - ד' אמות ברה"ר

#### חישוב ד' אמות

גמ': "כדתניא שבו איש תחתיו – כתחתיו. וכמה תחתיו? גופו ג' אמות ואמה כדי לפשוט ידיו ורגליו דברי ר' מרבי יהודה אומר גופו ג' אמות ואמה כדי שיטול חפץ מתחת מרגלותיו ומניח מתחת מראשותיו. מאי ביניהו? איכא ביניהו ד' אמות מצומצמות" (עירובין מח.).

גמ': "א"ר רב משרשיא לבריה כי עיילת קמיה דרב פפא בעי מיניה ד' אמות שאמרו באמה ידיה יהבינן ליה או באמה של קודש יהבינן ליה... לעולם באמה ידיה יהבינן ליה ודקא קשיא לך מ"ט לא קתני גבי "יש שאמרו" דלא פסיקא ליה משום דאיכא ננס באיבריו." (עירובין מח.).

(יש שאמרו - משנה במסכת כלים פרק יז משנה יא האומרת "יש שאמרו הכל לפי מה שהוא אדם" ולא הוזכר בה ד' אמות אלו)

ורש"י – שגופו בינוני ואמתו קצרה שנותנים לו אמה של קודש.

#### **לשיטת מי יש ד' אמות מצומצמות?**

רש"י: לר' יהודה מצומצמות וכן הלכה.

רי"ף ורא"ש: לר"מ מצומצמות והלכה כר' יהודה

**רמב"ם:** כתב להלכה כרבי מאיר. וביאר הב"י שפירש כרי"ף שלרבי יהודה מודדין באמות מרווחות ובגמ' (ד.) נפסק שמודדין בטפחים עצבות לחומרא וממילא הכרעת הגמ' כר"מ.

**ב"י:** מה שכתב הטור 'מודדין לו באמה שלו מרווחות' משמע שסבירא ליה לטור שרבי יהודה מודה שכשמודדין באמות אדם – במרווחות. ובאמה בינונית – במצומצמות.

**שו"ע:** "כל אדם יש לו ארבע אמות ברשות הרבים שיכול לטלטל בהם. ומודדים לו באמה שלו. ואם אמתו קטנה (וגופו בינוני - משנ"ב) נותנים לו ארבע אמות בינוניות של כל אדם שכל אחת מהן ששה טפחים. (ועיין לקמן סימן שצ"ו)."

**משנ"ב:**

- לעניין להלך נותנין לו מרווחות, ולעניין טלטול נותנים לו מצומצמות.
- להלכה אדם גדול או קטן יש לו ד' אמות שלו ואדם בינוני בגופו ואמתו קצרה נותנים לו ד' אמות של קודש.

**דר"מ בשם מ"מ:** אמה מרווחת גדולה בחצי אצבע מאמה מצומצמת

טלטול בח' אמות

**לשיטת חכמים שמי שלא קנה שביתה יש לו ח' אמות על ח' אמות האם מותר לטלטל בכולם?**

**גמ': "אמר רבא מחלוקת להלך אבל לטלטל ד"ה ד' אמות ותו לא."** (עירובין מח.).

**מ"מ בשם י"מ, ורשב"א:** אסור בבת אחת אבל מעט מעט מותר שהכל מקומו.

**רמב"ם, רי"ף, טור:** מותר רק ד' אמות בלבד.

**רמ"א:** "ואלו ד' אמות מודדין לו מרווחות והוא באמצען וי"א דמותר להלך ד' אמות לכל צד אבל לטלטל אין לו רק ד' אמות עם אלכסון" (שצו, א)

**משנ"ב:** בשם א"ר ניתן לסמוך על דיעה זו ולהלך ד' אמות לכל צד סה"כ ח' אמות.

**סעיף ב' - אלכסון ד' אמות**

**גמ': "אמר רב אחא בר יעקב המעביר ד' אמות ברה"ר אינו חייב עד שיעביר הן ואלכסון"** (עירובין נא.).

**מתי נותנים אלכסון?**

**תוס' רא"ש רשב"א ועוד:** תמיד אפשר להעביר ה' אמות וג' חומשי אמה (ד' אמות ואלכסון)

**רשב"ם (הטור מביא בשם רש"י):** מרבעים לריבוע העולם בלבד.

**רמב"ם:** עד ד' אמות מותר, מד' ועד ה' וג' חומשין פטור אבל אסור, מעל ה' וג' חומשין חייב.

**ראב"ד:** שלא בשעת דחק - אפילו פחות מד' אסור, בשעה"ד - מותר עד ה' וג' חומשין.

**שו"ע:** "ארבע אמות שאמרו - הן ואלכסון, שנמצא שהם חמשה אמות ושלשה חומשין. ויש מי שאומר שמארבע אמות עד חמשה ושלש חומשים פטור אבל אסור."

### **משנ"ב:**

- הסכימו האחרונים להחמיר כדעת הרמב"ם.
- גר"א – לרמב"ם פטור אבל אסור רק כשלא בירר לו ד' אמות אבל אם בירר לו ד' אמות מותר גם באלכסון.
- אם מקצת החפץ בתוך הד' אמות ואלכסון ומקצת בחוץ – פטור שלא העביר החפץ בשלימות.

## **סעיף ג' - העברה מאדם לאדם**

**משנה:** "רבי יהודה אומר נותן אדם חבית לחבירו וחבירו לחבירו אפילו חוץ לתחום אמרו לו לא תהלך זו יותר מרגלי בעליה" (עירובין צה:)

**גמ':** באיזו מציאות נחלקו רבי יהודה ומאן דאמר ליה לא תהלך זו..?

- מים שלא קנו שביתה וחבית שקנתה שביתה שלר"י חבית בטלה למים ולרבנן לא.
- בשיירא, שלר"י מתירים בשיירא שבכרמלית ולרבנן לא.
- בחבית ומים הפקר והחולק זה רבי יוחנן בן נורי שסובר שחפצי הפקר קונים שביתה.

**רמב"ם, רא"ש ורז"ה:** הלכה כרבי יהודה כאוקימתא דרב אשי בחפצי הפקר.

**רי"ף:** העתיק את המשנה בלא שום אוקימתא או פירוש

**רא"ש בדעת הרי"ף:** פסק כרבי יהודה וסתם כי בכל האוקימתות מותר לתת לחבירו ומותר להוציא בחפץ הפקר. ואין הלכה כרבי יהודה לעניין חבית שקנתה שביתה שבטילה למים.

**רמב"ן ורז"ה בדעת הרי"ף ורמב"ן:** אין הלכה כרבי יהודה משום דאושא מילתא ואפילו במוצא תפילין אסור כדעת ת"ק במשנה.

**שו"ע:** "מותר לו לאדם לעקור חפץ מרשות הרבים וליתנו לחבירו שאצלו בתוך ארבע אמותיו, וחבירו לחבירו שאצלו, אף על פי שהחפץ הולך כמה מילין ברשות הרבים, ובלבד שלא יוציאנו חוץ מתחום שלו. ויש מי שאוסר. (ועיין לעיל סימן ש"א סעיף מ"ב)."

### **משנ"ב:**

- למרות שע"י אדם אחד אסור להעביר פחות פחות מארבע אמות (סעיף ה') ע"י הרבה אנשים מותר.
- צריך שלא יתכוון שום אחד לזכות בחפץ ההפקר, שאם יתכוון לזכות, החפץ נהיה כרגלי הזוכה.
- בסימן ש"א סתם המחבר להתיר מ"מ לדבר הרשות ראוי להחמיר.

**ביה"ל:** בפרמ"ג משמע שמתיר אף בב' בנ"א שמחליפים ביניהם. אך שמא זה בכלל הגזירה של פחות פחות מד' אמות.

## **סעיף ד' - אכילה בד' אמות**

**משנה:** "היו שנים, מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה, מביאין ואוכלין באמצע, ובלבד שלא יוציא זה מתוך שלו לתוך של חבירו. היו שלשה, והאמצעי מובלע ביניהן, הוא מותר עמהן והן מותרין עמו, ושנים החיצונים אסורין זה עם זה." (עירובין מה.)

**שו"ע:** "היו שנים, מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה, כגון שיש ביניהם ו' אמות - מביאין ואוכלין באמצע ובלבד שלא יוציא כל אחד מתוך שלו לתוך של חבירו. היו שלשה והאמצעי מובלע ביניהם כגון שבין שנים החיצונים שמנה אמות - האמצעי מותר עם כל אחד

מהחיצונים במה שארבע אמותיו מובלעים בתוך שלו, ושנים החיצונים אסורים אסורים זה עם זה."

## **סעיף ה' - הולכה פחות פחות מד' אמות**

**מר שר שלום ורבינו ירוחם:** צריך לישוב בכל פחות מד' אמות. ורק אז נחשב כעומד לפוש שדינו כמניח.

**רש"י וכלבו:** אסור לכתחילה ואפילו בכרמלית אלא רק בשעה"ד (נלמד מקוץ ברה"ר שהתירו עד שיסלקנו לצידי רה"ר ותו לא)

**תוס' ומרדכי:** גם בבין השמשות גזרו על פחות פחות מד' אמות.

**שו"ע:** "אסור להוליך חפץ פחות פחות מארבע אמות, ואפילו בין השמשות ואפילו בכרמלית."

### **משנ"ב:**

- דווקא כמה פעמים פחות מד' אמות אבל פעם אחת מותר לכתחילה.
- ט"ז וא"ר בכרמלית בביה"ש מותר, משנ"ב אפשר שיש להתיר רק לצורך מצווה או שעה"ד.
- גר"א - אסור בביה"ש אף בכרמלית כי כל דבר שאסור ברה"ר משום שבות אסור אף בכרמלית.

### **שער הציון:**

- ברור לכו"ע שמן התורה נקרא עמידה אפי' אם לא עמד לפוש בהדיא, ורק אם עמד לתקן משאו נחשב כמהלך ודברי רי"ו צ"ע.
- לבוש: רי"ו לא אמר לעניין דאורייתא אלא לעניין דרבנן. וגם זה דוחק, דמנה ליה חידוש זה דמה שהתירו הוא רק ע"י ישיבה.

## סימן שנ"ח

### סעיף א - דין קרפף

גמ': "אמר עולא אמר רבי יוחנן בקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ואפילו בור ואפילו כוריים הזורק לתוכו חייב מ"ט מחיצה היא אלא שמחוסרת דיורין" (עירובין 20:)

משנה: "ועוד אמר ר' יהודה בן בבא הגינה והקרפף שהן שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים המוקפות גדר גבוה עשרה טפחים מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא בה שומירה או בית דירה או שתהא סמוכה לעיר ר' יהודה אומר אפילו אין בה אלא בור ושיח ומערה מטלטלין בתוכה רבי עקיבא אומר אפילו אין בה אחת מכל אלו מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא בה שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים" (עירובין כג.).

הגהות אשר"י: גינה או קרפף (יותר מבית סאתיים) שיש בהם שומירה או בית דירה או שסמוכות לעיר נחשב כהוקף לדירה. ומבאר הב"י יוסף טעמו שנראה מדברי ריב"ב שזה נחשב בית דירה. ובית סאתיים לריב"ב - כיותר מבית סאתיים לר"ע.  
תוס': אף לריב"ב מועילה שומירה או קרבה לעיר רק בבית סאתיים אך ביותר מבית סאתיים אינו מועיל.

שו"ע: "כל היקף שלא הוקף לדירה כגון גנות ופרדסים ובורגנין שאינם עשויים אלא לשמור בתוכן אסרו חכמים לטלטל בתוכה יותר מד' אמות אם הוא יותר מסאתים אבל אם היא סאתים - מותר לטלטל בכולו... ואם הוקף לדירה אפילו יש בה כמה מילין מותר לטלטל בכולו  
הגה: ... ויש אומרים עוד דכל קרפף שהוא סמוך לביתו מקרי הוקף לדירה כי דעתיה עלויה (הגהות אשרי פרק ב' דעירובין). ויש חולקין בזה (בית יוסף בשם תוספות)."

### **משנ"ב:**

- שומירה לא מועילה כיוון שנעשית לשמור האוויר שלפניה.
- דירת אדם ותשמישיו חשיב דירה ובביה"ל האריך להוכיח שגם דירת בהמה הוי דירה ונשאר בצ"ע.
- כל שהוא סמוך לעיר נקרא סמוך לביתו
- הסכימו האחרונים שהלכה כיש חולקין ויש להחמיר. ואפילו סמוכה ממש לביתו כל שלא פתח לה פתח ואז הוקף, דינה כקרפף שלא הוקף לשם דירה.

**ערוך השולחן:** (שנ"ח, ו, ט) בית כנסת, בית מדרש, בית מרחץ לא הוי מוקף לדירה חצר בית אסורים נחשבת מוקף לדירה אע"פ שזה בע"כ של האסירים.  
**חזו"א** (צ, כ"ז): בית כנסת הגדול מבית סאתיים נחשב כהוקף לדירה.  
**נודע ביהודה** (מהדו"ת או"ח מ"ז): גן חיות אינו נחשב מוקף לדירה  
**מנחת יצחק** (ח"ו ל"ב): בריכת שחיה אינה נחשבת מוקפת לדירה אם אין שם בית דירה ממש.

### שטח הקרפף

**משנה:** "... רבי אליעזר אומר אם היתה ארכה יתר על רחבה אפי' אמה אחת אין מטלטלין בתוכה רבי יוסי אומר אפילו ארכה פי שנים ברחבה מטלטלין בתוכה" (עירובין כג.).

ואמרין בגמ' "איתמר אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יוסי ורב ביבי אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' עקיבא ותרוייהו לקולא. וצריכא דאי אשמעינן הלכה כרבי יוסי הוה אמינא עד דאיכא שומירה או בית דירה קמ"ל הלכה כר' עקיבא ואי אשמעינן הלכה כר"ע הוה אמינא דאריך וקטין לא קמ"ל הלכה כר' יוסי" (עירובין כג:)

**רבינו ירוחם:** מה שאמרנו שאם אורכה יתר על רוחבה הוא דווקא שיתר אמה, אבל יתר פחות מאמה מותר.

**שו"ע:** "שהוא שיעור ע' אמה וד' טפחים על ע' אמה וד' טפחים מותר לטלטל בכולו בין שהוא מרובע בין שהוא עגול או אריך וקטין ובלבד שלא יהא אורכו יותר משנים ברחבו אמה אחת"

### **משנ"ב:**

- שיעור מדויק של בית סאתיים הוא שבעים אמה ארבעה טפחים ואצבע על שבעים אמה ארבעה טפחים ואצבע .
- אם ארכה יתר על רחבה יותר מפי שניים ושטחה פחות מבית סאתיים מותר לטלטל.

**חזו"א** (פט, י"א-י"ב): אם ארכו יתר על רחבו יותר מאמה אפילו אם אין בשטח בית סאתיים יש לאסור הטילטול ובס"ק ז' שם כתב שאין להחמיר. ונראה שחזר בו ומסקנתו להחמיר.

## סתם ערים חצירות וקרפפות

**מרדכי:** סתם חצירות וקרפפות שלנו חשיבי כמוקפים לדירה שרגילות לבנות בית ואז להקיפו

**הגה:** "ועיין לקמן סימן ת"א דין סתם עיירות אי מוקפות לדירה ויש אומרים דסתם קרפפות שלנו מקרי מוקפות לדירה דרגילים לפתוח פתח תחילה ואחר כך להקיף (מרדכי פרק עושין פסין)."

### **משנ"ב:**

- מה שכתב הרמ"א לגבי סתם קרפפות וערים הכוונה שאין מי שזוכר מה קדם, הדירה או ההיקף. וכן אין זו הלכה פסוקה אלא לפי המנהג המשתנה בכל מקום ובכל זמן.
- בסימן ת"א כתב הרמ"א שסתם ערים נחשבות מוקפות לדירה.

## סעיף ב' - דין הוקף לדירה

**גמ':** "אמר רב כהנא רחבה שאחורי הבתים אין מטלטלין בו אלא בד' אמות ואמר רב נחמן אם פתח לו פתח מותר לטלטל בכולו - פתח מתירו ולא אמרן אלא שפתח ולבסוף הוקף אבל הוקף ולבסוף פתח לא" (עירובין כד.)

**שו"ע:** "ומה נקרא מוקף לדירה זה שבנה בו בית דירה או שפתח לו פתח מביתו ואחר כך הקיפו."

**משנ"ב** אם בנה קרפף ע"מ לבנות בתוכו או לפתוח אליו פתח מן הבית נחשב כמוקף לשם דירה.

## תיקון קרפף שלא הוקף לדירה

**גמ':** "אמר רב נחמן אמר שמואל קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה כיצד הוא עושה פורץ בו פירצה יותר מעשר וגודרו ומעמידו על עשר ומותר איבעיא להו פרץ אמה וגדר אמה [ופרץ אמה וגדרה] עד שהשלימו ליותר מעשר מהו? ... הכא נמי פנים חדשות באו לכאן" (עירובין כד.).

**רשב"א רש"י ורבינו יהונתן:** התיקון לקרפף שהוקף לא לשם דירה ע"י פרצת המחיצה והקמתה מחדש הוא שיפתח פתח מהבית לקרפף או יתחיל להשתמש בקרפף לצרכי דירה ובתנאי שיפתח פתח לקרפף לפני שגודר מחדש.

**רמב"ם:** "מקום שהוקף שלא לשם דירה אם פרץ בו פרצה יתר על י' אמות בגובה י' טפחים וגדר בה לשם דירה עד עשר מותר לטלטל בכולה".

**מ"מ:** משמע מהרמב"ם שמועילה רק כוונה בלא פתיחת פתח וצ"ע

**מור וקציעה:** ברור שכוונת הרמב"ם שגם אם עדיין לא פתח מועיל ההיקף לשם דירה לכשיפתח לאחר מכן, ואפשר שאף מועיל כוונה במחשבה בלבד שחישוב לבנות שם דירה ולאח"כ התחרט ולא בנה אפי' אינו משתמש בה בתשמישי דירה כלל דינה כבית דירה עד שיעשה מעשה המבטל אותה מלהיות בית דירה.

**שעה"צ:** פשט לשון הגמ' נוטה כדעת הרמב"ם שהכל תלוי במחשבה ואם חשב להקיף ואח"כ לפתוח לקרפף בית דירה מועיל שאולי אף המ"מ מודה בזה.

**תרומת הדשן:** פיתרון נקל יותר לביטול מחיצה - יעשה תלולית עפר משני צידי הקיר לאורך יותר מעשר אמות ברוחב ד' טפחים וישאר מן המחיצה המקורית פחות מ' טפחים גובה וישאיר את זה שם שבת אחת ואז יסיר את העפר ויחשב כפתח ולבסוף הוקף.

**ד"מ:** הפתרון של התרומת הדשן מועיל רק לדעת רש"י ורא"ש אך לא לשיטת ראבי"ה ור"ח שסוברים שהעפר לא מבטל מחיצה אם אינו מונח שם לעולם.

**שו"ע:** "ואם היה מוקף שלא לשם דירה אינו צריך לפרוץ כולו אלא יפרוץ בו פרצה ביותר מעשר(ה) ונמצא בית פתוח בו בלא היקף ויחזור ויגדור הפרצה כולה או אמה היתירה על עשר אמות והעשר אמות פתח הן והרי הוא פתוח ולבסוף הוקף. ואם פרץ אמה וגדרה וחזר ופרץ

אמה אצל מה שגדר וחזר ועשה כן עד שהשלימו לעשרה מותר **הגה:** ואם קשה עליו לפרוץ הכותל יש אומרים דיכול להניח עפר אצל הכותל משני צדדיה עד שיתמעט הכותל מגובה עשר ורוחב העפר רחב מעשר אמות באורך הכותל וארבע רוחב ואם אין בגובה העפר עשר אם כן הוי כאילו פרץ שם הכותל שלא נשאר שם גבוה עשר למעלה מן העפר דהוי כקרקעות הקרפף ואף אם חוזר ולקח משם אחר כך העפר הואיל ובטלו שם שבת אחת ויש חולקים דעפר לא הוי בטול אלא אם כן אין עתיד לפנותו לעולם (תרומת הדשן סימן ס"א, הרא"ש פרק קמא דסוכה)."

## **משנ"ב**

- היתר התרומת הדשן מועיל רק בכותל שגובהו עד כ' טפחים
- צריך לבטל בפיו את העפר (גר"א)
- בכל הסעיף כשכתוב פרצה עשר אמות הכוונה היא עשר אמות ומשהו.

## **סעיף ג' - תל**

**גמ': "אמר רב חסדא ומודה לי רב ששת שאם עשה מחיצה על התל שהועיל מאי טעמא? הואיל ובאור מחיצות העליונות הוא דר" (עירובין כה.)**  
**ב"י:** משמע מכאן שגם תל יותר מבית סאתיים דינו כקרפף  
**שו"ע:** "תל גבוה עשרה דינו כקרפף"

## **סעיף ד' - מיעוט קרפף באילנות**

**גמ': "קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ובא למעטו: מיעטו באילנות לא הוי מיעוט" (עירובין כה.)**  
**"אמר רב יהודה אמר אבימי והוא שעשויין אצטבלאות ורב נחמן אמר אע"פ שאין עשויין אצטבלאות" (עירובין כד.)**  
**רש"י:** איצטבלאות - נטועין שורות שורות ונאה לשבת שם"

**רשב"א:** האילנות לא ממעטין שכן דרך לטעת אילנות בקרפף ואפ' אם רחבים ד' וגבוהין י' שחולקין רשות לעצמם. וכן בבורות ובית כינוס מים שבגינה.  
**רא"ש ורמב"ם:** הלכה כרב נחמן

**שו"ע:** "קרפף יותר מסאתים שנטע בו אילנות למעט אוירו לא הוי מיעוט (אפילו יש בהן גבוה עשרה ורחב ארבעה) (המגיד פרק י"ו). והוא הדין לחופר בו בור"

**משנ"ב:** מיטלטלין אין ממעטין קרפף לעולם.

## **סעיף ה' - מיעוט קרפף בבנין**

**גמ':** " בנה בו עמוד גבוה עשרה ורחב ד' הוי מיעוט פחות מג' לא הוי מיעוט מג' ועד ד' רבה אמר הוי מיעוט ורבה אמר לא הוי מיעוט רבה אמר הוי מיעוט... רב שימי מתני לקולא (שכו"ע מודים שיותר מג' הוי מיעוט - רש"י) " (עירובין כה).

**רש"י:** בנה בה עמוד גבוה י' ורחב ג' אפילו באמצע אם ע"י כך נתמעט הקרפף לפחות מבית סאתיים - נחשב מיעוט ומותר לטלטל בכולו.  
**רמב"ם:** עמוד יכול למעט דווקא סמוך לכותל אבל לא באמצע החצר.

**שו"ע:** "בנה בו עמוד ונתמעט בכך אם הוא רחב ג' טפחים הוי מיעוט"

**משנ"ב:** בין באמצע בין סמוך לכותל.

**תוספת שבת** (שנ"ח, י"ט): אם נפל העמוד בשבת חוזר לאיסורו ולא אומרים כיוון דהותרה הותרה.

## **סעיף ו' - התרת קרפף ע"י מחיצה**

**גמ':** הרחיק מן הכותל ד' ועשה מחיצה הועיל (הוי מיעוט) פחות מג' לא הועיל (לא הוי מיעוט) מג' ועד ד' רבה אמר הועיל (הוי מיעוט) רבה אמר אינו מועיל (לא הוי מיעוט) רבה אמר הועיל...רב שימי מתני לקולא" (עירובין כה).

**רא"ש ורש"י:** גרסו "הועיל" ו"אינו מועיל" ולשיטתם מימרא זו נאמרה לעניין מחיצה חדשה שנבנית סמוך למחיצה קיימת.

**רא"ש:** צריך שהמחיצה תהיה לשם דירה ובאורך י' אמות.

**ריטב"א:** המחיצה צריכה להיות לאורך כל המחיצה ע"מ להתיר.

**רמב"ם:** גרס "הוי מיעוט" ו"לא הוי מיעוט" ולשיטתו זה בדיני מיעוט מבית סאתים ואין צורך בגדר לשם דירה ולא באורך י' אמות.

**שו"ע:** "בנה מחיצה באורך עשר לפני מחיצה הראשונה לבטלה שתהיה כמו שאינה ויהיה מוקף לדירה על ידי השניה אם הרחיקה מהראשונה שלשה טפחים מותר"

**משנ"ב:** דווקא כשלא נתמעט ע"י המחיצה מבית סאתיים אבל נתמעט ע"י המחיצה מבית סאתיים אפילו בתוך ג' שרי.

**ביה"ל:** המחיצה צריכה להיות בתוך י' אמות מהכותל.

### **סעיף ז' - מיעוט קרפף בטיט ע"ג הכותל**

**גמ':** "טחו בטיט ויכול לעמוד בפ"ע הוי מיעוט אינו יכול לעמוד בפ"ע רבה אמר הוי מיעוט רבא אמר לא הוי מיעוט" (עירובין כה.).

**רא"ש ורמב"ם:** הלכה כרבה ואף שאינו יכול לעמוד בפ"ע הוי מיעוט  
**מהר"ם ראב"ד רז"ה:** הלכה כרבא שאם אינו יכול לעמוד בפ"ע לא הוי מיעוט

**לכאורה סתירה בדעת הרמב"ם:** גבי הרחיק מן הכותל פחות מג' פסק דלא הוי מיעוט וגבי טח בטיט פסק דהוי מיעוט .

**תירץ המגיד משנה:** שמחיצה שמוקפת בחלל הקרפף מכל הכיונים אינה ראויה למעט שהרי ניכר שיש חצר אחת גדולה מבית סאתיים אך אם טח בטיט (או הצמיד ממש את המחיצה לכותל) הוי מיעוט כיון שלא ניכר שבחלל החצר יש סאתיים.

**שו"ע:** "טח טיט על מחיצות הראשונות למעט אורו ונתמעט אם הטיט עבה שאם תנטל מחיצה הראשונה ראויה לעמוד בפני עצמה הוי מיעוט ואם לאו לא הוי מיעוט"

### **סעיף ח' - מחיצה ע"ג מחיצה**

**גמ':** " הרחיק מן התל ד' ועשה מחיצה הועיל פחות מג' או על שפת התל רב חסדא ורב המנונא חד אמר הועיל וחד אמר לא הועיל תסתיים דרב חסדא אמר הועיל דאתמר העושה מחיצה על גבי מחיצה אמר רב חסדא בשבת הועיל בנכסי הגר לא קנה ורב ששת אמר אף בשבת נמי לא הועיל תסתיים אמר רב חסדא ומודה לי רב ששת שאם עשה

**מחיצה על התל שהועיל מאי טעמא הואיל ובאזיר מחיצות העליונות הוא דר בעי רבה בר בר חנה נבלעו מחיצות התחתונות והעליונות קיימות מהו...אלא לענין שבת הוי מחיצה הנעשה בשבת ותניא כל מחיצה הנעשה בשבת בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה." (עירובין כה.)**

**רא"ש ורמב"ם:** הלכה כרב ששת שמחיצה ע"ג מחיצה לא מועיל.

**שו"ע:** "בנה מחיצות על הראשונה להקיפו על ידם לדירה אינו מועיל ואם נבלעו התחתונות ונשארו העליונות מאליהם נותר על ידם אבל תל יותר מסאתים ועשה מחיצות אפילו על שפתו לדירה מועיל שהרי דר באזיר מחיצות שעשה עתה"

**משנ"ב:**

- לא צריך שיעלמו לגמרי המחיצות הישנות אלא שיהיו פחות מי'
- מספיק מחיצה אחת בלבד ולא צריך יותר.

## **סעיף ט' - קרפף שהוקף לדירה וזרע בו זרעים**

**גמ':** "קרפף שהוא יותר מבית סאתים שהוקף לדירה נזרע רובו - הרי הוא כגינה ואסור. נטע רובו - הרי הוא כחצר ומותר.

נזרע רובו אמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא יותר מבית סאתים אבל בית סאתים מותר... לר"ש נמי כיון דנזרע רובו הוי ההוא מעוטא בטיל ליה לגבי רובה והוה ליה קרפף יותר מבית סאתים ואסור אלא אי איתמר הכי איתמר הא מיעוטא שרי אמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא דלא הוי בית סאתים אבל בית סאתים אסור כמאן כרבנן ורב ירמיה מדיפתי מתני לקולא אהא מיעוטא שרי אמר רב הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא בית סאתים אבל יותר מבית סאתים אסור כמאן כר"ש" (עירובין כג:)

**טור:**

- רובו זרעים - הזרעים מבטלים דירתו אפילו אין בשטח הזרוע סאתיים.
- מיעוטו זרעים - אם יש בזרוע עד סאתיים כולל - מותר. יותר מסאתיים - אסור.

**שו"ע:** "קרפף יותר מסאתים שהוקף לדירה ונטע רובו אילנות אפילו אינם נטועים שורות שורות אינם מבטלים הדירה אבל אם נזרע רובו הזרעים מבטלים הדירה אפילו אין בהם אלא סאתים נזרע מיעוטו אם אין בו אלא סאתים מותר יותר מסאתים אסור"

## משנ"ב:

- "אלא סאתיים" שכתב השו"ע לאו דווקא אלא אפ' פחות מסאתיים כל עוד זה הרוב.
- בזרעונין לא דיירי אינשי וכיוון שהם הרוב הכל בטל ואסור בטלטול
- מחצה על מחצה נחשב כמיעוט
- במיעוט שהוא יותר מבית סאתיים מקום הזרעים חשיב קרפף שהוקף שלא לדירה ואסור לטלטל בו ושאר החצר כפרוצה במילואה למקום האסור לה - ונאסרת

**דבר חברון** (או"ח סימן ת"ן) **והלכות עירובין** (פרק ז' הלכה ו): אם יש בתוך היקף העיר שטח זרוע - תקנתו להקיפו בצוה"פ או גדר וכך אינו חלק מן ההיקף ואסור לטלטל בו אך בשאר העיר ניתן לטלטל.

**ביה"ל:** ואפילו לאחר שנקצרה התבואה יש לאסור

**אמרי יושר** (ח"א ס' ק"ע): זרעים קש ותבן שגדלו מעצמם אינם אוסרים כיוון שאינם חשובים.

## גינות נוי:

**דברי חיים** (או"ח ח"ב ס' כח) **ושואל ומשיב** (מהדו"ק ח"ג ס' קל"א): דינם כזרעים ואם הם בית סאתיים או רוב השטח - אוסרים. כי לא פלוג רבנן.

**חלקת יעקב** (חלק א סי' רא אות ד) **מאירי** (עירובין כד ד"ה וכל שאי): דינם כאילנות ואינם מבטלים את ההיקף לדירה.

## סעיף י' - גינה בחצר

**טור: הסתפק ר"מ:** האם חצר ורחבה דינם כקרפף או שמא חשובים דירה יותר מקרפף, ולא מתבטלין ע"י הזרעים. וכן האם במידה ורוב החצר זרוע, שם קרפף עליו או שם חצר עליו (ונ"מ להוצאה ממנו לבית ולחצר ולטלטל בתוכו כשגדול מבית סאתיים) והעלה להחמיר שאם הגינה:

- רוב החצר אפילו אין בה סאתיים אסור לטלטל ממנה ומן החצר לבית שנחשבת כקרפף.

- רוב החצר, והגינה יותר מסאתיים אוסר כל החצר
- אם היא מיעוט החצר ויש בה יותר מבית סאתיים - אוסר כל החצר
- היא מיעוט ויש בה סאתיים או פחות - אוסר לטלטל ממנה ומן החצר לבית

### מרדכי:

- אם החצר בדיוק בית סאתיים: מיעוטו נזרע - בטל לגבי החצר ומותר. נזרע רובו או כולו - מותר לטלטל בכולו ואסור לטלטל ממנו לבית כקרפף
- כשהחצר גדולה מבית סאתיים: אם נזרע רובו ואפילו פחות מבית סאתיים - מותר רק בד' אמות והכל כזרוע.
- אם החצר גדולה מבית סאתיים ונזרע מיעוטו א המיעוט פחות מבית סאתיים - מותר כחצר
- ב המיעוט בדיוק בית סאתיים - הזרוע דינו קרפף והחצר דינה כחצר ומותר לטלטל מחצר לקרפף אך אין להכניס לבית מן החצר או הקרפף.
- ג המיעוט גדול מבית סאתיים - אוסר לטלטל בכולו אלא בד' אמות.

**ד"מ:** המרדכי חולק על הטור בב' דינים. א' במיעוט פחות מבית סאתיים המרדכי מתיר להוציא ממנו ולבית והטור מחמיר  
ב' במיעוט שהוא בדיוק בית סאתיים הטור מתיר להכניס מהחצר לבית והמרדכי אוסר.

### הכנסה מבית לגינה וחצר

**גמ':** "דתנן ר' שמעון אומר אחד גנות ואחד חצירות ואחד קרפיפות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית" (עירובין כג:)  
"וחכ"א כל אחד ואחד רשות לעצמו ואין מטלטלין בו אלא בד'... אמר רב הלכה כר"ש והוא שלא עירבו אבל עירבו לא דגזרינן דילמא אתי לאפוקי מאני דבתים לחצר" (עירובין צא.)

**שו"ת הרשב"א ומרדכי:** אוסר להכניס מן הבית אל הגינה והקרפף אף שהיא של אדם אחד. שבית וקרפף לר"ש אוסר כחצר וקרפף לרבנן.

**רמב"ם ורבו של הריטב"א:** מותר להכניס מהבית לקרפף וגינה אם הם של אדם אחד שרבי שמעון אוסר דווקא בשל ב' אנשים להוציא מבית לקרפף.

## היתר טלטול מביתם לרחבה היום

**ראב"ד:** רחבה שנחשבת לא כדירה היא רחבה שלא נבנתה כרחבה אלא נוצרה מאליה ע"י מחיצות הבתים. אבל רחבה שנבנתה ע"מ להיות רחבה כמו שעושים היום- נחשבת מוקפת לדירה.

**תוס':** דווקא רחבה יותר מבית סאתיים נחשבת לא לשם דירה. אבל רחבה פחות מבית סאתיים מותר לטלטל בה

**שו"ע:** "מי שיש לו גינה בחצירו אם הוא רוב החצר אפילו אין בה אלא בית סאתים (בחצר כולה או פחות- משנ"ב) לא יטלטל ממנו ומן החצר לבית (ובחצר מותר לטלטל כקרפף פחות מבית סאתיים ואפילו במקום זרעים -משנ"ב) ואם הוא יותר מסאתים (החצר כולה - משנ"ב) לא יטלטל בה ובחצר אלא בד' אמות (כקרפף גדול מבית סאתיים) ואם היא מיעוט החצר מה שיש בה יותר מסאתים (אם יש בזרוע יותר מסאתיים - משנ"ב) אוסר כל החצר (אף שאינה מתבטלת הריהי כפרוצה כולה למקום האסור לה - משנ"ב) ואם יש בה סאתים או פחות אסור להוציא ממנה לבית" (אבל מותר לטלטל במקום הזרעים - משנ"ב)

## **משנ"ב:**

- זרע במיעוט החצר סאתיים בדיוק משמע שמותר לטלטל מחלק החצר לבית אף שהוא יותר מבית סאתיים ויש חולקין.
- אם הזרעים פחות מסאתיים יש להקל ויש המקילין אף מן הגינה לבית ויש לסמוך עליהם בשעה"ד
- כל הסעיפים האלו דווקא כשאין מחיצה בין הגינה לחצר ואם יש מחיצה כל מקום נידון לעצמו.
- מותר לטלטל מחצר לגינה אך כלי הבית אסור להוציא לגינה ולכן ראוי לא לאכול ולשתות בשבת בגינות כי קשה להקפיד על כך.

## סעיף יא' - קרפף שנתמלא מים

**גמ':** "קרפף יותר מבית סאתיים שהוקף לדירה ונתמלא מים סבור רבנן למימר כזרעים דמו ואסור, אמר להו רב אבא משמיה דרבא מים כנטעים דמו ושרי. אמר אמימר והוא דחזיין לתשמישתא אבל אם לא חזו לתשמישתא לא. אמר רב אשי ודחזיין לתשמישתא

**נמי לא אמרן אלא שאין בעמקן יותר מבית סאתיים אבל אם יש בעמקן יותר מבית סאתיים אסור ולא מילתא היא מידי דהוה אכריא דפירי" (כד.)**

**רש"י:** תשמיש - שתיה שאין לך תשמיש מעולה מזה

**רש"י רשב"א מ"מ:** מים שלא ראויים לתשמיש מבטלים את הקרקע רק בעומק י' טפחים.

**רא"ש וטור :** מים שלא ראויים לתשמיש מבטלים הקרקע אף בפחות מ' טפחים כיוון שלא ראויים לתשמיש ומונעים שימוש בקרקע ודינם כזרעים לכל עניין.

**שו"ע:** "קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונכנסו בו מים אם ראויים לשתיה אין מבטלין הדירה אפילו אם המקום שנתפשטו שם יותר מסאתים ואפילו הם עמוקים הרבה ואם אינם ראויים לשתיה דינם כזרעים והוא שיהא בעמקם עשרה טפחים"

**משנ"ב:**

- מים הראויים לכביסה יש מקילין (רשב"א)
- אף אם נתמלא כל החצר במים הראויים לתשמיש מותר.
- אם יש מחיצה בין המים לשאר החצר או אפילו אם הכולל שמחזיק את המים תלול שמתלקט בו י' טפחים בד' אמות הרי זה כמחיצה ומקום המים נידון בפ"ע ולא משפיע על שאר החצר.
- פחות מ' טפחים הוי כטיט ורפש ואינם חולקין רשות לעצמן

## **סעיף יב' - קרפף מקורה**

**גמ':** "קרפף בית שלש וקירה בו בית סאה רבא אמר אויר קירוי מיייתרו ורבי זירא אמר אין אויר קירוי מיייתרו לימא רבא ורבי זירא בפלוגתא דרב ושמואל קא מיפלגי דאיתמר אנכסדרה בבקעה רב אמר מותר לטלטל בכולה ושמואל אמר אין מטלטלין אלא בד' אמות רב אמר מותר לטלטל בכולה אמרינן פי תקרה יורד וסותם ושמואל אמר אין מטלטלין אלא בארבע אמות לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם אי דעבידא כי אנכסדרה הכי נמי הב"ע דעבדה כי אורזילא" (כה.-כה:)

**בב"רור גרסת הגמרא:**

**רש"י:** גורס אויר קריו מיייתרו - השטח המקורה נידון כחלק מכל החצר ואוסר את הטילטול בכולה

**ר"ח או"ז רמב"ם:** גורסים אוויר קרויו **מתירו** - ונחשב פי תקרה יורד וסותם וכאילו יש מחיצה.

האם פוסקים כרבה או כרבי זירא?

**ר"ח:** כרבי זירא להבנתו - לחומרא  
**או"ז רמב"ם ומהר"ם:** כרבה להבנתם - לקולא

מה הכוונה אורזילא שבה נאמר פי תקרה יורד וסותם:

**רש"י טור רשב"א:** גג משופע דליכא פה  
**תוס' ורמב"ם (ע"פ המ"מ):** פתוח מכל צדדיו  
**רשב"א:** צריך שיהיה הקירוי ע"ג ב' מחיצות דבוקות ע"מ שנוכל לומר פי תקרה יורד וסותם

**שו"ע:** "קרפף בית שלשה סאין וקירה ממנה בית סאה מותר אפילו אם הקירוי משופע"

**ב"י סימן שס"א:** ההיתר אינו מטעם פי תקרה יורד וסותם אלא משום שאין שם קרפף עליו ומשמע ממנו שלא צריך מחיצות כלל.

**משנ"ב:** אע"פ שבסימן שס"א נפסק שלא אומרים פי תקרה יורד וסותם בגג משופע הכא שאני כיוון שמדאו' זה רה"י גמור.

**ערך לחם:** יש מתירין גם בליכא מחיצות וגם בשיפוע (קולת התוס' וקולת רש"י יחד)

## **סעיף יג' - קרפף שנפרץ לחצר**

**גמ':** "אהא דאמר רבי זירא ומודינן בקרפף שנפרץ במילואו לחצר שאסור מאי טעמא הואיל ואויר חצר מייתרו מתקיף לה רב יוסף וכי אויר המותר לו אוסרו אמר ליה אביי ... אלא משום דאמרין זה אויר מחיצות מייתרו וזה אין אויר מחיצות מייתרו" (עירובין כה:)

**שאלה:** לגרסת הרמב"ם ר"ח ואו"ז (בסעיף קודם) איך אומר רבי זירא ומודינן בקרפף... שאסור הרי רבי זירא הוא המחמיר ורבה הוא המיקל.

**תשובה:** הוא גורס מודינן ולא מודינא - שגם הוא וגם רבה מודים בדין זה.

**רש"י וטור :** הדיון הוא בקרפף בדיוק סאתיים ומקום המחיצות שנפלו מוסיף על סאתיים ואז מדובר בקרפף יותר מבית סאתיים והחידוש הוא שהחצר נשארת בהיתרה **מ"מ:** לא משמע כהרמב"ם בסוגיא.

**רשב"א:** נפרץ במילואו הכוונה או שנכנסות מחיצות הקרפף לחצר או שיש גיפופי - כתלי החצר יתרים מכל צד ד' אמות מרוחב הקרפף.

**שו"ע:** "קרפף בית סאתים מצומצם וחצר שנפרצו במילואה זה לזה הקרפף אסור מפני שמקום המחיצה מיייתרו ונעשה יותר על סאתים"

### **משנ"ב:**

- מדובר שרק הקרפף נפרץ במילואו אבל לא החצר
- אם החצר והקרפף נפרצו במילואם זה לזה שניהם אסורים
- כל הסעיף מדבר על פרצה בת פחות מ' אמות ואם הפרצה יותר מ' אמות אפילו יש גיפופי החצר אסורה גם.
- פוסק כרשב"א לעניין מה נקרא נפרץ במילואו.

## **סעיף יד' - מחיצה המכשירה קרפף שנפלה**

**גמ':** "ההוא בוסתנא דהוה סמיך לאפדנא נפלה אשייתא ברייתא דאפדנא סבר רב ביבי למימר ליסמוך אגודא גווייתא אמר ליה רב פפי הנך מחיצות לגואי עבידן" (עירובין כה:)

**פירוש ר"ח וטור:** בוסתן הסמוך לבית והוקף שלא לדירה. ולאחר מכן פתח פתח מהבית לבוסתן ובנה קיר בין הבית לבוסתן ע"מ להתיר את הבוסתן לטילטול. ונפל הקיר שנבנה ע"מ להתיר וסבר רב ביבי כיון דהותרה הותרה. א"ל רב פפי כיון שמחיצת הבית נעשתה לשמור על תוך הבית ולא כלפי חוץ - א"א לסמוך עליה כיון שנבנתה לפני שפתח פתח לבוסתן.

**רש"י:** בוסתן הסמוך לבית ולפני שהוקף נפתח פתח לבית ונחשב הוקף לדירה לאחר זמן נפל כותל הבית הסמוך לבוסתן סבר רב ביבי שכיוון שיש לבית עוד כתלים אחרים (פנימיים) שהוקפו לדירה יחשבו כאילו הם היקף הבוסתן א"ל רב פפי כיון שהם נעשו לשמור את תוך הבית ולא את הבוסתן שחוץ לבית א"א לסמוך עליהם.

**שו"ע:** "קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ופתח בו פתח ועשה מחיצה לפניו יותר מעשרה והותר על ידי מחיצה זו שעל ידיה בטלה מחיצה ראשונה שלא היתה לשם דירה ואחר כך נפלה מחיצה אחרונה חוזר לאיסורו"

### **משנ"ב:**

- דברי השו"ע מגומגמים והסביר את דבריו כמו הסבר הר"ח לעיל.
- ה"ה אם הפיל את המחיצה האחרונה בידיים כדי לסמוך על המחיצה הראשונה לא מהני
- והוסיף בשעה"צ דזה לא דמי להגה בסעיף ב' שאם חוזר ולוקח העפר מהמחיצה מהני לאשוויי לכותל מוקף דירה, ששם הוא עושה מעשה בגוף הכותל מה שאין כן כאן שלא עשה שום מעשה בגוף הכותל.
- במקרה שהסביר רש"י וסיעתו (מובא לעיל) - ה"ה שגם כן נאסר הקרפף.

## סימן שס"ב

### סעיף א - מחיצה שאינה לדירה

**גמ': "א"ל רב פפא לרבא והאמר רב אסי מחיצות אדרכלין לא שמה מחיצה משום דלצניעותא עבידא ...**  
**וא"ר הונא בריה דרב יהושע לרבא והאמר רב הונא מחיצה העשויה לנחת לא שמה מחיצה "** (עירובין כו.)

**רש"י:** מחיצת אדרכלין - בונים לצניעות וכשמסיימים הורסים אותה. לנחת - להניח בה כלים להשתמר. ונחשבת מחיצה אך אינה נחשבת היקף לדירה.  
**משמע מהרמב"ם:** מחיצה העשויה לנחת או לצניעות אינה נחשבת מחיצה כלל אפי' פחות מבית סאתיים.  
**רשב"א וטור:** מותר לטלטל בה בפחות מסאתיים.

**שו"ע:** "כל מחיצה שלא נעשית לדור בתוכה אלא לצניעות או לשמור מה שיתנו בתוכה או לישב בה כדי לשמור השדות היא מחיצה לטלטל מה שבתוכה אבל אינה מחיצה לעשות מה שבתוכה מוקף לדירה אם הוא יותר מבית סאתיים"

אילן גדול:

**משנה:** "אילן המיסך על הארץ אם אין נופו גבוה מן הארץ ג"ט מטלטלין תחתיו" (עירובין צט:)

**גמ': "א"ר הונא בריה דרב יהושע אין מטלטלין בו יתר מבית סאתים מ"ט משום דהוי דירה שתשמישה לאויר וכל דירה שתשמישה לאויר אין מטלטלין בו יותר מבית סאתים"** (עירובין צט:)

**"ת"ש אילן המיסך על הארץ אם אין נופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים מטלטלין תחתיו אמאי הא קא אזיל ואתי התם נמי דעביד ליה בהוצא ודפנא אי הכי ניטלטל בכוליה אלמה אמר רב הונא בריה דרב יהושע אין מטלטלין בו אלא בית סאתים משום דהוי דירה שתשמישה לאויר וכל דירה שתשמישה לאויר אין מטלטלין בו אלא סאתים"** (סוכה כד:-כה.)

**רש"י:** אפילו נטעו לכך.

**שו"ע:** "הילכך אילן שענפיו יורדין למטה אם אינם גבוהים שלשה מן הארץ ועיקרן במקום שמחוברים לאילן הוא גבוה עשרה חשיב מחיצה ומותר לטלטל בכולו והוא שימלא האויר שבין הענפים בעצים או בקש ויקשור הענפים שלא ינידם הרוח שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה ודוקא עד בית סאתים אבל יותר מבית סאתים לא אפילו נטעו לכך כיון שאינו עשוי לדור בתוכו אלא להסתופף בצלו לשמור השדות"

### משנ"ב:

- ה"ה אם האילן לא גבוה י' טפחים בעיקרו אבל באמצעו יש גבוה י' ורחב ד'.
- ואם מילא הקש לשם דירה ממש אפילו לא נטע האילן לכך אם רוב הדופן מן הקש הוי מוקף לדירה.
- יש למלא את המחיצות בקש כדי שלא תתנדנד ברוח

**חזו"א** (ע"ז, ו): דווקא אם ע"י הרוח הענפים מתרחקים יותר מג' טפחים אחד מהשני.

**ביה"ל:** בניין גדול מבית סאתיים העשוי לשמור בו תבואה (מאגאזין - מחסן) והוא מקורה משמע מרש"י יש לו דין קרפף לכל דבר ואסור לטלטל בו יותר מד' אמות ומשמע מהרמב"ם אין לו שם קרפף ומותר לטלטל בו. ואולי כיוון שזה בניין חשוב גם רש"י יודה שמותר לטלטל בו. ולמעשה אם משתמש שם גם יתר צרכי ביתו וודאי מותר לטלטל בו.

## סעיף ב - תל גבוה ה' והשלימו לי'

**גמ':** "הלכתא גידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפין" (עירובין צג:)

**שו"ע:** "תל שגבוה חמשה והשלימו לעשרה שעשה עליו מחיצה גבוה חמשה חשיבה מחיצה לטלטל ולכל דבר"

**משנ"ב:** ה"ה חריץ עמוק ה' ועל גביו גדר ה'.

## סעיף ג' - מחיצה העומדת מאליה

### מחיצה העומדת מאליה

**גמ': "איתמר לחי העומד מאליו אביי אמר הוי לחי רבא אמר לא הוי לחי היכא דלא סמכינן עליה מאתמול כולי עלמא לא פליגי דלא הוי לחי כי פליגי היכא דסמכינן עליה מאתמול... אלא במחיצות כולי עלמא לא פליגי דהויא מחיצה כי פליגי בלחי" (עירובין 10.)**

**רא"ש:** ואפילו נעשית בשבת שלא סמך עליה מאתמול

**ב"י בדעת הרי"ף:** כיוון שהעתיק גם לחי העומדת מאליה וגם מחיצה העומדת מאליה משמע שבמחיצה אפי' לא סמך עליה מאתמול.

**שו"ע:** "מחיצה העומדת מאליה דהיינו שלא נעשית לשם מחיצה כשירה. מחיצה שנעשית בשבת כשרה"

### עשיית מחיצה בשבת

**גמ': "תניא כל מחיצה הנעשה בשבת בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה. לאו איתמר עלה אמר רב נחמן לא שנו אלא לזרוק אבל לטלטל אסור? כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר" (עירובין כה.)**

**רמב"ם:** דווקא בנה מחיצה שוגג שלא ע"מ לטלטל. אבל בנה מחיצה בשוגג ע"מ לטלטל - אסור לכל אדם לטלטל בה.  
**רשב"א:** אינו יודע מקור לדברי הרמב"ם ובכל שוגג מותר לטלטל.

**שו"ע:** "והני מילי שנעשית בשבת בשוגג אבל במזיד הויא מחיצה להחמיר לחייב הזורק מרשות הרבים לתוכה אבל לא להתיר לטלטל בתוכה"

**משנ"ב:** משום קנס ואסור לכל אדם לטלטל בה.

גמ': "וכדתניא ספינות קשורות זו בזו מערבין ומטלטלין מזו לזו נפסקו נאסרו חזרו ונקשרו בין שוגגין ובין מזידין בין אנוסין בין מוטעין חזרו להיתרן הראשון וכן מחצלות הפרוסות (לר"ה) מערבין ומטלטלין מזו לזו נגללו נאסרו חזרו ונפרשו בין שוגגין בין מזידין בין אנוסין ובין מוטעין חזרו להיתרן הראשון שכל מחיצה שנעשה בשבת בין בשוגג בין במזיד שמה מחיצה איני והאמר רב נחמן לא שנו אלא לזרוק אבל לטלטל אסור כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר" (שבת קא:)

באיזה מקרה אמר רב נחמן שבמזיד אסור לטלטל?

**רש"י:** בשום מצב אסור לטלטל במחיצה הנעשית בשבת (משום קנס) ומה שאמרה המשנה בין מזידין הכוונה לעניין **חיוב** בזרוק לתוכם בשבת.

**ר"ת:** רב נחמן אסר לטלטל במקרה שע"י המחיצות נעשה השטח רה"י. אבל בספינות שהם כבר רה"י ובמחצלת המפרידה בין שתי חצירות (שבכל חצר מספר דירות ועירבו כל חצר בפני עצמה) החזרת המחיצה בשבת אפילו במזיד - מחזירה להיתר הטלטול הראשון (בין הספינות שנקשרו ונפרדו וחזרו ונקשרו ובכל חצר מתוך שתי החצרות שהמחצלת בניהן הוסרה והוחזרה בשבת).

**רא"ש ורבינו ירוחם:** סובר כר"ת, אך גורס בברייתא "וכן מחצלות הפרוסות לרה"ר" ולכן מעמיד במקרה של מספר אנשים שהקיפו סביבים ברה"ר במחצלאות וחילקו את השטח הפנימי לשתי חצרות במחצלאות נוספות ועירבו כל חצר בפני עצמה. והסירו את המחיצות הפנימיות ונאסרו בטלטול כיוון שפרוצות למקום האסור להם וחזרו והעמידו במזיד את המחיצות.

**ר"ן בדעת ר"ת:** רב נחמן דיבר בעלמא על מחיצה הנעשית מתחילה בשבת. ובברייתא מדובר על מחיצה שהיתה מע"ש והוסרה וחזרו ובנו אותה - אזי אפילו במזיד מותר לטלטל בה.

**טור:** כתב כדעת הר"ן בדברי ר"ת.

**ב"י:** אולי הטור סובר שאין מחלוקת בין הר"ן לרא"ש והרא"ש רק מחדש שאפילו נגללו מחיצות הפנימיות אסור לטלטל אבל אה"נ גם אם יגללו המחיצות החיצונות ויפרסו מחדש יהיה מותר לטלטל שם.

**רמב"ם ורי"ף:** סתמו שמחיצה הנעשית בשבת אסור לטלטל בה ומשמע שדעתם כדעת רש"י.

**שו"ע:** "והני מילי שלא היה שם מחיצה תחלה אבל היתה שם והסירה וחזרה ונעשית אפילו במזיד חזרה להתירה הראשון כגון שנים או שלשה שהקיפו במחצלאות סביבותיהם ברשות הרבים והבדילו גם ביניהם במחצלאות ועירבו יחד מותרים לטלטל מזה לזה נגללו המחצלאות נאסרו חזרו ונתפרשו אפילו במזיד חזרו להתירן הראשון"

### **משנ"ב:**

- השו"ע פסק כפי הבנתו בטור שאין מחלוקת בין הרא"ש לרן ואפי' נגללו המחצלאות החיצונות מותר לטלטל והעמיד במחצלאות הפנימיות ע"מ להוסיף שכשנגללו המחצלאות הפנימיות - אסור לטלטל.
- דעת רוב הפוסקים שדווקא מחיצה בין רשויות היחיד מותר אך מחיצה ההופכת רה"ר לרה"י שהוסרה בשבת ואז נבנתה מחדש - אסור לטלטל בה. (כפשטות דעת הרא"ש)
- מחיצה הנעשית לחלק דיורין שנעשתה לכתחילה במזיד בשבת - אסור.

## **סעיף ד' - ספינה**

**גמ':** "איתמר ספינה רב אמר מותר לטלטל בכולה ושמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בד' רב אמר מותר לטלטל בכולה... הלכתא כרב...ומודה רב שאם כפאה על פיה שאין מטלטלין בה אלא בארבע אמות כפאה למאי אילימא לדור תחתיה מאי שנא מגג יחידי אלא שכפאה לזופתה" (עירובין צ.צ-צ:)

### **ספינה הגדולה מבית סאתיים שכפאה לזפתה, היכן אסור לטלטל?**

**רש"י:** אפילו בתוכה שמבטל ממנה שם דירה לגמרי.  
**רא"ש וטור:** על גבהאסור לטלטל ובתוכה מותר לטלטל שלא אומרים גוד אסיק גבי ההיקף לדירה כשכפאה לזפתה.

**שו"ע:** "ספינה מותר לטלטל בכולה אפילו היא יותר מבית סאתים דחשיבה מוקפת לדירה (ועיין לקמן סימן שס"ו וסוף סימן שפ"ב) כפאה לדור תחתיה הוי רשות היחיד אף עליה כפאה לזופתה אין מטלטלין בה אלא בד' אמות אם היא יותר מסאתים"

**משנ"ב:**

- השו"ע פסק כרש"י שאסור לטלטל אף תחת הספינה כשכפאה לזופתה (שיש בה יותר מסאתיים)
- אם כפאה לדור בה גם מעליה נחשב מוקף לדירה אע"פ שהוא יותר מבית סאתיים

**שונה הלכות** (שנ"ח, כ"ג): גג של בית ששטחו גדול מבית סאתיים (בצורה שהגג לא בולט מהמחיצות) נחשב מוקף לדירה

**סעיף ה' - במה עושים מחיצה**

**משנה:** "בכל עושין לחיין אפילו בדבר שיש בו רוח חיים" (עירובין טו).  
**משנה:** "מקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה וזה למעלה מזה ובלבד שלא יהא בין חבל לחבירו שלשה טפחים שיעור חבלים ועוביין יתר על טפח כדי שיהא הכל עשרה טפחים מקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים בשיירא דברו דברי ר' יהודה וחכמים אומרים לא דברו בשיירא אלא בהווה כל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה דברי רבי יוסי בר' יהודה וחכמים אומרים אחד משני דברים" (עירובין ט"ז)

**רמב"ם:** בע"ח צריכים להיות כפותים כדי שלא ינודו.  
**ב"י:** אינו מוכרח.

**שו"ע:** "בכל עושים מחיצה בכלים ובאוכפות בין של ערב לבד כגון של חבלים או של שתי לבד כגון קנים נעוצים בארץ ומותרים עד סאתים אפילו ליחיד בישוב ובלבד שלא יהא בין חבל לחבירו ובין קנה לחבירו ג' טפחים ואפילו בבעלי חיים ובלבד שיהו כפותים"

**משנ"ב:**

- מחיצה גרועה (רק שתי או רק ערב) אפילו שהקיפה לשם דירה אינה מועילה ביותר מבית סאתיים.
- בלבד לא אומרים פרוץ מרובה על העומד דלבוד כסתום דמיא.

**ערוך השולחן** (שס"ב י"ד - ט"ז): מותר לעשות מחיצה מקש ותבן ואין לחשוש שמה הבהמה תאכל ותמעט. מחיצה משלג וברד צ"ע אם נחשבת מחיצה. אין עושים מחיצה מררב (שמנונית) אבל עושים מחיצה במלח סדומית (שהוא קשה)

### **מחיצת אנשים**

**גמ': "נחמיה בריה דרב חנילאי משכתייה שמעתא ונפק חוץ לתחום אמר ליה רב חסדא לרב נחמן נחמיה תלמידך שרוי בצער אמר לו עשה לו מחיצה של בני אדם ויכנס."**  
(עירובין מג:-מד.)

**"הנהו בני גננא דאעילו מיא במחיצה של בני אדם נגדינהו שמואל אמר אם אמרו שלא מדעת יאמרו לדעת."**

**הנהו זיקי דהוה שדיין בריסתקא דמחוזא בהדי דאתא רבא מפירקיה אעלינהו ניהליה לשבתא אחריתי בעי עיילינהו ואסר להו דהוה ליה כלדעת ואסור לוי אעילו ליה תיבנא זעירי אספסתא רב שימי בר חייא מיא" (עירובין מד:)**

**רא"ש:** משמע מעובדא דזיקי שאף כשמהלכים חשובין מחיצה.  
**רשב"א:** מחיצת אנשים מועלת גם ברשות הרבים שמחיצה גמורה היא.  
**רבינו יונתן:** בעין שלא ירגישו שלשם מחיצה משים אותם. (ואפי' אחד מהם יודע- אסור.  
רשב"א)  
**תוס':** אם קרוב הדבר שידעו כגון שעשה מהם מחיצה פעם אחת, שוב לא יעשה מהם מחיצה שוב.

**שו"ע:** "ואפילו באנשים שעומדים זה אצל זה בפחות מג' ואפילו כשהם מהלכים חשובים מחיצה וביניהם רשות היחיד והוא שלא ידעו שהועמדו לשם מחיצה ואפילו אחד מהם יודע אסור ואפילו אם לא הודיעם שעושה מחיצות עתה אם קרוב הדבר שידעו כגון שעשה מהם מחיצה פעם אחת לא יעשה מהם מחיצה עוד"

### **משנ"ב:**

- "וה"ה דמחיצה כזו הוי הפסק לענין לדבר ד"ת נגד מקום שאינו נקי"
- הטעם - כדי שלא יבואו לזלזל באיסור שבת. ואפילו בדיעבד אסור ודינו כמחיצה הנעשית במזיד.
- גם בשבת אחרת אסור להשתמש באנשים האלו למחיצות. (משנה)
- אם אדם אחר יכול לעשות מהם מחיצה - ספק וא"ר מיקל

- אסור לעמוד ביניהם ולהגיד להם ללכת כי הם יכולים להבין. ומותר רק אם הם הולכים בין כה.

## סעיף ו' - מחיצת אנשים שלא לדעת

**כתב השו"ע ע"פ הריטב"א:** "אם באו מתחילה שלא לדעת אף על פי שאחר כך הרגישו אין לחוש"

## סעיף ז' - המעמיד מחיצת אנשים

**גמ':** "הנהו בני גננא דאעילו מיא במחיצה של בני אדם נגדינהו שמואל אמר אם אמרו שלא מדעת יאמרו לדעת" (עירובין מד:)

**רמב"ם:** האנשים שמהם עשו מחיצה לא ידעו שהן מחיצה אבל האיש שהעמיד אותם ידע. ממילא משמע שאסור שמי שמעמיד את האנשים (שלא יודעים שהם מחיצה) ידע שהוא עושה זאת לשם מחיצה.

**טור:** האנשים שעשו מהם מחיצה ידעו שהם המחיצה ולכן נגדינהו שמואל. וממילא משמע שמותר שהאיש המעמיד ידע שהוא מעמיד לשם מחיצה.

**שו"ע:** "יש מי שאומר שלא יעמיד אותם אדם שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו אלא יעמיד אותם אחר שלא לדעתו"

**כתב הרמ"א ע"פ שיבלי הלקט וספר התרומה:** "הגה: ואין לעשות מחיצה של בני אדם רק בשעת הצורך ובשעת הדחק ואם שכח דבר אחד ברשות הרבים יותר עדיף להוליך שם תינוקות שיביאו הדבר בלא מחיצה מלעשות מחיצה של בני אדם ושיביאנו גדול"

## **משנ"ב:**

- הרשב"א חולק על זה ומתיר להעמיד לשם מחיצה. וכן שאר פוסקים וכן עיקר.
- מה שמותר ע"י תינוקות הוא דווקא שאין התינוק יודע שהחפץ של אביו (או אדם אחר) וגם אין מתכוון לדעת אביו אלא להנאת עצמו.
- אבא של תינוק מחויב לגעור בו ולהפרישו אף כשעושה איסור להנאת עצמו מדין חינוך ואפילו באיסור מדברי סופרים.

- במקרה שאסור לתינוק להביא (שעושה לדעת אביו או אדם אחר) יש למחות בתינוק (כל אדם ולא מדין חינוך)

## סעיף ח' - פרוץ מרובה על העומד

**משנה:** "מקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה וזה למעלה מזה ובלבד שלא יהיו בין חבל לחבירו שלשה טפחים שיעור חבלים ועוביין יתר על טפח כדי שיהא הכל עשרה טפחים מקיפין בקנים ובלבד שלא יהא בין קנה לחבירו שלשה טפחים"  
**גמ':** "אמר רב המנונא אמר רב הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד" (עירובין טז:)

**ב"י:** משמע שפרוץ מרובה על העומד בכל מקרה אסור.  
**שו"ע:** "פרוץ מרובה על העומד אסור אלא אם כן כל פרצה מהם פחותה משלשה טפחים"

### **משנ"ב:**

- כל דופן צריכה להיות עומד מרובה על הפרוץ
  - אם יש פרוץ מרובה על העומד גם כנגד העומד אסור והוא כמאן דליתיה.
  - יש אומרים שכל פרצה מסתכלים על שתי צדדיה ואם הם מרובים עליה היא הופכת להיות כעומד וככה ממשיכים לפרצה הבאה. כזה:
- 1\_2 7 1\_2 1 (אמה עומד אמה פרוץ שתי אמות עומד שבע אמות פרוץ שתי אמות עומד אמה פרוץ אמה עומד) אע"פ שסה"כ העומד הוא שש אמות והפרוץ הוא תשע אמות זה נחשב עומד מרובה על הפרוץ כיון שכל פרצה של אמה מוקפת משלש אמות מצדיה ונחשבת כעומד ולכן יש לנו שני מקטעים עומדים שכל אחד מהם הוא ד' אמות וממילא יש עומד (ח' אמות) מרובה על הפרוץ (ז' אמות)

## סעיף ט' - פרוץ כעומד

**משנה:** "שיירא שחנתה בבקעה והקיפיה כלי בהמה מטלטלין בתוכה ובלבד שיהא גדר גבוה עשרה טפחים ולא יהו פירצות יתרות על הבנין כל פירצה שהיא כעשר אמות מותרת מפני שהיא כפתח יתר מכאן אסור" (עירובין טו:)  
**גמ':** "אמר רב המנונא אמר רב הרי אמרו עומד מרובה על הפרוץ בשתי הוי עומד בעי רב המנונא בערב מאי?"

... אלא רב המנונא הכי קא מיבעיא ליה כגון דאייתי מחצלת דהוי ז' ומשהו וחקק בה ג' ושבק בה ד' ומשהו ואוקמיה בפחות מג'.

... רב אשי אמר מחיצה תלויה איבעיא ליה" (עירובין טז):

**רש"י:** "מחצלת עשרה שהגביהה מן הקרקע שלשה או יותר מיבעיא ליה לרב המנונא אי מבטל העומד לפרוץ שמתחתיו הואיל ופחות ממנו או לא"

להלכה האם אומרים עומד מרובה על הפרוץ כעומד דמי בערב?

**י"א ברא"ש:** כיוון דלא איפשיטא - לחומרא.

**ראב"ד רמב"ם ורא"ש:** ערב כשתי שעומד מרובה על הפרוץ דינו כעומד (כיוון שרב אשי העמיד את שאלת רב המנונא במחיצה תלויה).

**ב"י:** למרות שרב המנונא שאל בעומד מרובה על הפרוץ אנו מתירים גם בפרוץ כעומד יש לומר או שסבר שפרוץ כעומד אסור או שרצה לשאול לכולי עלמא.

**שו"ע:** "פרוץ כעומד מותר בין בשתי בין בערב ובלבד שלא יהא במקום אחד פרוץ יותר מעשר אבל עד עשר אמות מותר מפני שהיא כפתח"

### **משנ"ב:**

- אסור שתחתית המחיצה תהיה גבוהה מג' טפחים כיוון שגדיים בוקעים בה
- מחיצה גובה ו' ואוויר ג' ומעליה עוד פס טפח אסור - כיוון שהאוויר חלל ג' ואוויר שעד הרקיע מבטלים הפס טפח.
- וכן אם עשה מחיצה ג' טפחים למטה וג' טפחים למעלה ובאמצע ד' טפחים אוויר אוויר החלל ואוויר שמעל המחיצה מבטל את הג' טפחים העליונים
- למטה ג' טפחים ולמעלה ד' טפחים ובאמצע ג' טפחים האוויר לא מבטל את העומד העליון כיוון שהמחיצה העליונה לבדה מבטלת את האוויר שבאמצע והמחיצה כשרה מדין עומד מרובה על הפרוץ
- אין סיטואציה אפשרית של **פרוץ כעומד** בערב והשו"ע כתב פרוץ כעומד רק לענין שתי.

**חזו"א** (ס"ח, סק"ט): ישנה אפשרות של פרוץ כעומד בערב (במחיצה שהיא למעלה מ' טפחים): שלש למטה - עומד, חמש מעליו - פרוץ, ושש מעליו - עומד. כך שבי' טפחים

ראשונים יש חמש עומד וחמש פרוץ, והמחיצה העליונה בגובה שש מבטלת את הפרוץ שתחתיה שגובהו חמש.

## סעיף י' - אימתי מועיל צורת הפתח

**משנה:** "והרחב מעשר אמות ימעט ואם יש לו צורת הפתח אע"פ שהוא רחב מעשר אמות אין צריך למעט" (עירובין ב.).

**גמ':** "מתני ליה רב יהודה לחייא בר רב קמיה דרב א"צ למעט אמר ליה אתנייה צריך למעט (שכך צריך לגרוס) א"ר יוסף מדברי רבינו נלמוד חצר שרובה פתחים וחלונות אינה ניתרת בצורת הפתח. מ"ט הואיל ויתר מי' אסור במבוי ופרוץ מרובה על העומד אסור בחצר מה יותר מי"ט במבוי אינו ניתר בצה"פ אף פרוץ מרובה על העומד האוסר בחצר אינו ניתר בצורת פתח" (עירובין יא.).

**ב"י:** קיימא לן שאין הלכה כרב אלא כסתם מתניתין וכיוון שכך אפילו בפרוץ מרובה על העומד מועיל צוה"פ.

**רשב"א ותוס':** אפילו ד' המחיצות כולן צוה"פ מותר.

**רמב"ם:** צוה"פ מועילה ביותר מי' אמות דווקא בעומד מרובה על הפרוץ.

**מ"מ בשם הרמב"ם:** אם ב' מחיצות כשרות כתיקן השלישית כשרה בצוה"פ אפילו בפרוץ מרובה על העומד ואפילו יותר מי' אמות.

**מ"מ בדעת הרמב"ם, סמ"ג, וסמ"ק:** פרצה י' אמות (ולא יותר) בדיוק עם צוה"פ מועילה אף בפרוץ מרובה על העומד ואפילו בד' רוחות.

**גמ':** "מעשה באדם אחד מבקעת בית חורתן שנעץ ד' קונדיסין בארבע פינות השדה ומתח זמורה עליהם ובא מעשה לפני חכמים והתירו לו לענין כלאים ואמר ר"ל כדרך שהתירו לו לענין כלאים כך התירו לו לענין שבת ר' יוחנן אמר לכלאים התירו לו לענין שבת לא התירו לו במאי עסקינן אילימא מן הצד והאמר רב חסדא צורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום אלא על גבן ובמאי אילימא בעשר בהא לימא ר' יוחנן בשבת לא אלא לאו ביתר מעשר לא לעולם בעשר ומן הצד ובדרב חסדא קא מיפלגי" (עירובין יא.).

**ב"י:** מכאן משמע דבצוה"פ כדין (מלמעלה ולא מן הצד) מועיל אפילו בד' קונדיסין. לרב עד י' אמות ולמתניתין אפי' יותר.

**רא"ש:**

שאלה: מדוע בביראות הוצרכנו להתיר פסים ולא נעשה צוה"פ מסביב?  
תשובה א: טכנית. הגמלים היו קורעים את החוט ואם יגביהו את החוט הוא לא יעמוד ברוח מצויה.

תשובה ב: צוה"פ מד' רוחות מועילה רק במקום יישוב כמו חצר ומבוי ולא בבקעה.

**ירושלמי כלאיים: "א"ר זעירא מודה ר"ל לענין שבת שאין פיאה (צוה"פ) מתרת ביותר מי"**

**טור:** פסק כתירוץ השני של הרא"ש ומדייק מדברי הרא"ש שמה לא מועילה צוה"פ בפרוץ מרובה על העומד בבקעה הוא דווקא מד' רוחות.

**רמב"ם:** ההעמדה של מחלוקת רבי יוחנן ור"ל בצורת הפתח מן הצד היא אוקימתא בעלמא ונדחתה. ורבי יוחנן אוסר ביותר מי' אמות אפילו בצוה"פ הנעשית כתקנה.

**שו"ע:** "אם עשה צורת פתח אפילו לפירצה יתירה מעשר מותר ואפילו לא נעץ אלא ארבע קונדיסין בארבע רוחות ועשה צורת פתח על גביהן מותר והני מילי בחצר ומבוי שיש בהם דיורין אבל בבקעה לא מהני כשכל הרוחות על ידי צורת פתח ולהרמב"ם אין צורת הפתח מועיל לפרצה יותר מעשר אלא אם כן עומד מרובה על הפרוץ (אז מהני אפילו בבקעה בכל הרוחות)"

**משנ"ב:**

- ב' אמות אפילו פרוץ מרובה על העומד ואפילו בבקעה ואפילו כל הד' רוחות ע"י צורת הפתח מועיל.
- אם יש ב' דפנות כתקן אזי בדופן השלישית מועילה צוה"פ אפילו ביותר מי' ואפילו בכל הדופן.
- נכון לחוש לדברי הרמב"ם שכן סמ"ק וסמ"ג מסכימים לדבריו.

## **סעיף יא' - דיני צורת הפתח**

צורת הפתח

גמ': "תנא צורת הפתח שאמרו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן" (עירובין יא:)

**מרדכי:** צריך שהקנה יעמוד ברוח מצויה.  
**כל בו ורוקח:** אפי' חבלים מועילים לצוה"פ.

**גמ':** "צריכין ליגע או אין צריכין ליגע רב נחמן אמר אין צריכין ליגע ורב ששת אמר צריכין ליגע" (עירובין יא:)

**רי"ף רא"ש מרדכי:** פסקו כרב נחמן דתניא כוותיה ואפילו יש ביניהם כמה אמות ובלבד שיהיו מכוונים.

**רמב"ם:** אע"פ שאינו נוגע בשני הלחיים אלא שיש ביניהם כמה אמות הואיל וגובה הלחיים עשרה הרי זה צורת פתח:

**שו"ע:** "מהו צורת פתח קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן אפילו אינו נוגע בהן אלא שיש ביניהם כמה אמות ובלבד שיהא גובה הקנים שמכאן ומכאן י' טפחים ויהיו מכוונים כנגד קנה העליון"

### צורת הפתח מן הצד

**גמ':** "אמר רב חסדא צורת פתח שעשאה מן הצד לא עשה כלום" (עירובין יא:)

**רש"י רא"ש רשב"א:** מן הצד - ולא מלמעלה  
**רי"ף ורמב"ם:** הפתח בקצה הכותל ולא באמצעו וזה נקרא גם 'פתח בקרן זווית' שאינו פתח.

**רשב"א:** 'פתח בקרן זווית' זהו רק כשאוכל משני רוחות ויוצא שהפתח באלכסון והפנה מחוץ לשטח החצר

**ב"י:** לדינא הרי"ף והרמב"ם לא חולקים שצריך קנה מעל גבי הקנים העומדים ולא מן הצד אלא שנחלקו בפירוש הגמ' 'צורת הפתח מן הצד'  
**מרדכי בשם מהר"ם:** צריך שיהיו שתי הלחיים ממש מתחת לקורה ולא מועיל שרק אחד מהם תחת הקורה.

**שו"ע:** "ויהיו מכוונים כנגד קנה העליון ואם חיבר הקנה העליון לשני הקנים או לאחד מהן מן הצד לא מהני"

**משנ"ב:**

- הטעם שצריך שיהיו מכוונים ממש תחת הקורה הוא משום שאם לא יהיו מכוונים ונגיד 'גוד אסיק' אזי יהיו נחשבים 'מן הצד'
- אפילו אם קנה אחד גבוה והשני נמוך הווי צוה"פ. (ובשעה"צ מביא רע"א שמסתפק בשיפוע גדול)
- ט"ז מקל בצוה"פ מן הצד כאשר גובה הלחי שוה לגובה הקורה וכל האחרונים חולקים עליו (אך הא"ר מיקל והשו"ע הרב כותב שראוי להחמיר בזה. והמנחת שבת כתב שאם בכניסת שבת היה החוט מעל העמוד ובשבת ירד עד שמקביל אליו יש להקל)
- קנה שחלקו העליון מפוצל כעין V והקורה עוברת בתוך החריץ באופן שהלחי בולט מעל הקורה הפמ"ג מסתפק ומצדד להחמיר. מקו"ח והתיקון עירובין משמע שמקילים בזה. (הערוה"ש והחזו"א מקילים בזה.)
- אם הקנים לא עודפים על הקורה אלא בשווה - מועיל.
- אם נעץ מסמר בראש הקנה ועליו ליפף את החוט - כשר כיון שהחוט מעל הקנה.
- אם ליפף את החוט סביב הקנה מן הצד ובסוף העלהו על ראשו כשר.
- השואל ומשיב - מתיר להשתמש בחוטי הטלגרף כצורת הפתח. כיון שכל הפסול הוא שאין אדם עושה צוה"פ מן הצד אבל בחוטי טלגרף שכך דרך עשייתם מותר. (וחלקו עליו רוב הפוסקים)
- אם העמיד קנה אחר תחת מקום שהיה צוה"פ מן הצד - כשר וצריך לעקור הקנה הראשון מפני הרואים. (ובתיקון עירובין כתב שאם הכשירו את אותו עמוד פסול ע"י עמוד נוסף שמכשיר אין צריך להוציא את הקנה הראשון ורק כשיש עמוד פסול ואין תחתיו עמוד כשר - יש לעקור. והערוך השולחן כתב רק "ראוי" להוציא ולא מעכב בדיעבד)

**חוזק של צורת הפתח והיכר ציר**

**גמ': "ואמר רב חסדא צורת הפתח שאמרו צריכה שתהא בריאה כדי להעמיד בה דלת ואפילו דלת של קשין אמר ריש לקיש משום ר' ינאי צורת הפתח צריכה היכר ציר מאי היכר ציר אמר רב אויא אבקתא" (חור שהדלת סובב בו. רש"י) (עירובין יא:)**

**רי"ף רמב"ם:** לא הזכירו מימרא דר"ל

**מהר"ם:** תמה על הרי"ף מדוע אינו הזכיר ודחק לפרש את הסוגיא שלא צריך היכר ציר ולמעשה מצריך היכר ציר

**רא"ש סמ"ג סמ"ק:** צריך היכר ציר

**מעתיק ההגהות מימוניות בשם אנשי טרוייש:** קבלה בידם מרש"י שלא צריך היכר ציר.

**ריב"ש:** הלחיים צריכות להיות בריאות לקבל דלת של קשים ואפי' בלא היכר ציר ולמעלה מספיק קנה כל שהוא ואפי' גמי.

**שו"ע:** "וצריך שיהיו הקנים שבצדדים חזקים לקבל דלת כל שהוא אפילו של קש או של קנים אבל קנה שעל גביהן סגי בכל שהוא ואפילו גמי מהני"

**משנ"ב:**

- בשם מחצה"ש הקנים מן הצד אסור שהרוח תנידם, והקורה מלמעלה מותר שהרוח תניד אותה כל עוד היא לא ניטלת
- יש מחמירים שהקורה העליונה לא תזוז ברוח כלל ולכן אם עושים אותה מחבל יש למותחו בחוזקה.

## **סעיף יב - צורת הפתח בכיפה**

**גמ':** "אמר ליה תני מר מידי בצורת הפתח א"ל אין תנינא כיפה ר"מ מחייב במזוזה וחכמים פוטרין ושון שאם יש ברגליה עשרה שהיא חייבת" (עירובין יא:)

**רשב"א:** פתח שבראשו כיפה אם יש עשרה טפחים בגובה לפני שמתחיל להתעגל נחשב פתח לכל עניין וגם לעניין צורת הפתח.

**שו"ע:** "כיפה (פירוש שער העשוי ככיפה, רש"י) אם יש ברגליה דהיינו קודם שהתחיל להתעגל י' טפחים מותרת משום צורת פתח."

## סימן שס"ו

הלכות עירובי חצרות

### סעיף א' - הקדמה לעירובי חצירות

גמ': "חצרות של רבים ומבואות שאינן מפולשין עירבו מותרין לא עירבו אסורים" (שבת  
ו.).

#### **רמב"ם: הלכות עירובין פרק א**

א: "חצר שיש בה שכנים הרבה כל אחד מהם בבית לעצמו דין תורה הוא שיהיו כלן  
מתרין לטלטל בכל החצר ומבתים לחצר ומחצר לבתים מפני שכל החצר רשות היחיד  
אחת ומתרין לטלטל בכלה. וכן הדין במבוי שיש לו לחי או קורה שיהיו כל בני המבוי  
מתרין לטלטל בכלו ומחצרות למבוי וממבוי לחצרות שכל המבוי רשות היחיד הוא. וכן  
הדין במדינה שהיא מקפת חומה גבוהה עשרה טפחים שיש לה דלתות וננעלות בלילה  
שכלה רשות היחיד היא. זה הוא דין תורה"

ב. "אבל מדברי סופרים אסור לשכנים לטלטל ברשות היחיד שיש בה חלוקה בדיוורין עד  
שיערבו כל השכנים כלן מערב שבת. אחד חצר ואחד מבוי ואחד המדינה. ודבר זה  
תקנת שלמה ובית דינו"

#### **שיבלי הלקט: אפילו חצר שהרבים עוברים דרכה נחשבת רה"**

**שו"ע:** "חצר שהרבה בתים פתוחים לתוכו אסרו חכמים לטלטל מבתיהם לחצר עד שיערבו  
דהיינו שגובים פת מכל בית ובית ונותנים אותו באחד מבתי החצרות שעל ידי כך אנו רואים  
כאילו כולם דרים באותו בית וכאלו כל החצר מיוחד לאותו בית"

#### **משנה ברורה:**

- אם לא עירבו מותר לטלטל בכל החצר ואפילו מחצר לחצר
- עיקר דירתו של אדם במקום שפיתו שם.

**חזו"א:** ע"מ לעשות עירובי חצירות צריך דווקא חצר שמשמשת לעיקר תשמישי הדירה  
כבימי חז"ל ושתהא פתוחה למבוי שגם שם ישתמשו תשמישי דירה ועל כן חצירות היום

אין דינם כחצר אלא כרחבה (רק שנחשבת מוקפת לדירה) ולכן יש לעשות בדווקא שיתוף מבואות ולא עירוב חצירות. (חזו"א שבת ס"ז צ' ס"ק כג)

## **סעיף ב - הפטורים מעירוב**

**משנה:** "ארבעה דברים פטרו במחנה מביאין עצים מ"מ ופטורין מרחיצת ידים ומדמאי ומלערב ..."

**גמ':** אמרי דבי רבי ינאי לא שנו אלא עירובי חצירות אבל עירובי תחומין חייבין" (עירובין יז.-יז:)

**ירושלמי:** "כמה הוא מחנה רבי חנניה אמר מאה... רבי יוחנן אמר עשרה... דתני אהלים שבמחנה צריכין עירוב אהלים שבשיירה אינן צריכין עירוב" (עירובין פרק א' הלכה י')

**רבינו יהונתן:** התירו רק במחנה היוצא למלחמה אבל שיירה חייבין לערב.

**רמב"ם:** מחנה היוצא למלחמה פטור מעירוב.

שיירה שהקיפה מחיצה אין צריכין לערב לפי שכולן מעורבים ואין אותם האוהלים קבועים. מחנה שהקיפו מחיצה צריך לערב (ההבדל בין מחנה לשיירה הוא האם נשארים שם רק מפני השבת או שנשארים שם ימים).

**מ"מ:** הרמב"ם פוסק את הירושלמי אך יש גורסים בירושלמי להיפך וסוברים שמחנה זה י' אנשים או יותר ופטורים מעירוב ושיירה זה פחות מ' אנשים וחייבים בעירוב.

**שיבלי הלקט:** צ"ע היכן שפטורים מלערב ויש שם גוי האם אוסר.

**ב"י:** פשוט שלא אוסר דלא שנא מיחיד וגוי

**שו"ע:** "יושבי אוהלים או סוכות או מחנה שהקיפוהו מחיצה אין מטלטלין מאהל לאהל עד שיערבו כולם אבל שיירא שהקיפוהו מחיצה אין צריכים לערב לפי שכולם מעורבים ואין אותם אהלים קבועים להם. **הגה:** בתים שבספינה צריכים עירוב אף על פי שיש לספינה מחיצות ואם אין לספינה מחיצות אסור לטלטל בספינה רק בארבע אמות (בית יוסף בשם שבולי לקט)"

**משנ"ב:**

- הגר"א סובר כיש גורסים שהביא המ"מ.
- הסיבה שבתים בספינה צריכים עירוב כיוון שהם קבועים לנוסעים לכל ההפלגה.
- אם יש בספינה רק בית אחד וכל שאר האנשים שוכנים בסיפון אין צריך עירוב.
- בספינה עצמה מותר לטלטל אף כשלא עירבו כדין חצר.
- אם כולם שוכנים בספינה ללא בתים - אין צריך לערב.
- מודדין י' טפחים מקרקעית הספינה אע"פ שמקצתה שקועה במים
- מג"א- אם לספינה אין מחיצות י' דינה ככרמלית ומותר להוציא ממנה לים. ואם יש בה בתים שיש להם מחיצות י' אסור להוציא מהבתים לספינה.

**ביה"ל:** לשיטת הרמב"ם (שנפסקה בשו"ע) ההבדל בין מחנה לשיירה הוא ששיירה הולכת בדרך ואף אם חונים כמה ימים פטורים מעירוב. ומחנה הוא מקום קבוע שבו ישנים החיילים באוהלים ושם חייבים בעירוב ואפילו מחנה אם הוא בדרך וחונים רק לכמה ימים דינם כשיירה.

עיקר דין שיירה אינו ברור ורוב הפוסקים חולקים עליו. והשו"ע כאן סתם כדעת הרמב"ם ובסימן ש"ס ס"ג העתיק דברי רש"י (שסובר כרבינו יהונתן) וצ"ע.

## **סעיף ג' - היכן מניחים את העירוב**

### עירוב משום דירה

**גמ':** "והאמר שמואל בית שמניחין בו עירוב אינו צריך ליתן את הפת ... אמר שמואל עירוב משום קנין ... רבה אמר עירוב משום דירה מאי בינייהו איכא בינייהו כלי ופחות משה פרוטה וקטן" (עירובין מט.).

**רש"י:** שאם עירוב זה קנין א"א לערב בפחות משווה פרוטה, אפשר לערב בכלי ולא רק באוכל וא"א לערב ע"י קטן.

**תוס':** הכוונה להניח את העירוב בבית הקטן ולא שקטן יאסוף את העירוב.

**ופסקו הרמב"ם והרא"ש:** כרבה שעירוב משום דירה.

**שו"ע:** "הבית שמניחים בו העירוב אין צריך ליתן פת ואין צריך שיהיה בעירוב שוה פרוטה... ואפילו הוא של קטן... ואפילו קטן יכול לגבות העירוב ולקבצו"

**משנה ברורה:** אבל אסור לקבץ את העירוב ע"י גוי משום חשד שיחליף את הפת.

### איזה בית ראוי להניח בו את העירוב

**משנה:** "הנותן את עירובו בבית שער אכסדרה ומרפסת אינו עירוב." גמ': "אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת כל מקום שאמרו הדר שם אינו אוסר הנותן את עירובו אינו עירוב חוץ מבית שער דיחיד" (עירובין פה:)  
 גמ': "דתנו רבנן בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות ... ואין מערבין בו ואין משתתפין בו ואין מניחין בו עירוב" (סוכה ג.)

**רמב"ם:** אין נותנין עירוב בבית שער של יחיד.  
**מ"מ:** היתה לרמב"ם גרסה אחרת בגמ'

**שו"ע:** "לאפוקי בית שער אכסדרה ומרפסת, וצריך שיהא בו ד' אמות על ד' אמות"

**משנה ברורה:** אם אין בו ד"א על ד"א אבל הוא ארוך ויש לרבע בו ד"א על ד"א מחלוקת הפוסקים ויש להדר להניח בבית גדול.

**עצי אלמוגים** (ש"ע, ב): מותר להניח עירוב בסוכה שגדלה ז' טפחים על ז' טפחים שכיוון שהסוכה ראויה למצוותה ראויה להיחשב דירה

### דרכי שלום בעירוב

**משנה:** "אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום... מערבין בבית ישן מפני דרכי שלום" (גיטין נט.)

**רש"י:** "בני חצר שרגילין ליתן עירוב החצר בבית אחד אין משנין את מקומן ליתנו בבית אחר מפני דרכי שלום"

**דרכי משה:** בשם המהרי"ל היאך אנחנו מניחים את העירוב חצירות בבית הכנסת הרי צריך בבית דירה? ותירץ הרמ"א שיש לעירוב זה דין שיתופי מבואות שלא צריכים להיות בבית דירה. (לשיטתו שכשיש שיתופי מבואות אין צורך בעירוב חצירות)

**שו"ע:** "ואם רגילים ליתנו תמיד בבית ידוע אין להם לשנותו וליתנו בבית אחר מפני דרכי שלום ואפילו קטן יכול לגבות העירוב ולקבצו **הגה:** והמנהג בזמן הזה להניח העירוב בבית הכנסת וכן נהגו הקדמונים ונראה לי הטעם דעירובין שלנו יש להם דין שיתוף ואין צריך להניח בבית דירה."

### **משנה ברורה:**

- אם לא רגילין **תמיד** אפשר לשנות
- אפילו אם יש סיבה אין משנים אלא אם כן יש סיבה חזקה.
- ואפילו מת הבעה"ב. ואפילו השני נותן מעות לבני החצר להניח בביתו ואפילו הוא ת"ח והראשון ע"ה.
- אם בתחלת הנתניה התנו לשנות מותר לשנות [כנה"ג] ויש מאחרונים שמפקפקין בזה:
- לא משנים משום חשד: לרש"י - חשד של העוברים ושבים שמטלטלים שם ללא עירוב. ולתוס' - שיאמרו שחשדו בבעה"ב שגנב מן העירוב. נ"מ כשהגיע לאותו הבית דייר חדש לרש"י אין לשנות ולתוס' אפשר.
- אם יש תשלום למי שמניחין אצלו את העירוב מותר לשנות.
- ביהכ"נ נחשב כחצר ואף אם לא עירבו מותר להוציא מביה"כ לחצר.

### **סעיף ד' - הנחת העירוב בכלי אחד**

**גמ':** "אמר רב יהודה אמר שמואל החולק את עירובו אינו עירוב...עד כאן לא קאמרי ב"ה התם אלא דמליין למנא ואיתר אבל היכא דפלגיה מיפלג לא" (עירובין מט.)

**רש"י:** "עירוב שמו - שיהו כולן מעורבין ומרוצין בו שלא ימחה זה בחברו אלא שותפות נוחה ועריבה"

**רבינו יהונתן:** פירוש פלגיה מפלג - שיש בכלי מקום לכל הפת ולמרות זאת מחלק לב' כלים כיוון שמקפיד על פתו שלא יקח אותה חברו. **ונ"ל** שגם אם חילק מסיבה אחרת - אינו עירוב דלא פלגיה רבנן במילתיהו.

**מ"מ:** אפילו שחילקו לב' כלים בכשנתמלא הכלי צריך שיהיו שני הכלים בבית אחד.

**שו"ע:** "צריך ליתן כל העירוב בכלי אחד ואם חלקו ונתנו בשני כלים אינו עירוב אלא אם נתמלא האחד ואז מותר. והוא שיהיו שני הכלים בבית אחד"

### **משנ"ב:**

- משמע שאם אחד מזכה לכולם אין קפידא אבל הפוסקים לא חילקו בזה ונראה דלא פלוג.
- אם ידע מראש שלא יספיק לו גודל הכלי, והיה לו כלי אחר גדול מספיק יש מהאחרונים שמחמירים להחשיב כחילקו לשניים.
- יש להניח העירוב בבית כנסת אחד בדווקא ויש לבחור את בית הכנסת הגדול.

**ביה"ל:** כלי לאו דווקא ואפשר גם בלא כלי בתנאי שיהיו כל העירובין (הלחמים) במקום אחד.

**ערוך השולחן** (שס"ו, י"ב) : שכנים שכל אחד דר בחדר או בית משלו ויש מטבח ציבורי שבו מונח האוכל המטבח נחשב כעירוב אע"פ שלכל אחד אוכל משלו ואינם אוכלים במטבח אלא כל אחד בביתו, ושלכל אחד האוכל מונח בכלי נפרד עדיין מועיל. שכל הדין של הקפדה הוא דווקא במקרה שחילקו את העירוב בכוונה לחלק.

### שותפות באוכל במקום עירוב

**משנה:** "בעל הבית שהיה שותף לשכניו לזה ביין ולזה ביין אינן צריכין לערב, לזה ביין ולזה בשמן צריכין לערב. ר"ש אומר אחד זה ואחד זה אינן צריכין לערב גמ' אומר רב ובכלי אחד" (עירובין עא.).

**רש"י:** כשגובים לשם עירוב/שיתוף ומתמלא הכלי אפשר להעביר לכלי נוסף אבל כשגובים לא לשם עירוב כגון במקרה זה צריך כלי אחד בדווקא ולא מועיל לחלק לב' כלים כשמתמלא הכלי הראשון.

**טור:** הביא את דין המשנה בפשטות.

**וכתב הב"י:** שדין זה אין מקומו כאן כי אם בדיני שיתוף דהרי עירוב אינו נעשה אלא בפת.

**וכתב הדרכי משה:** שהטור כתב דין זה לאשמועין הדין של בעה"ב שהיה שותף בפת.

**וכתב הרמ"א בסעיף י"א:** "והוא הדין אם יש להם פת בשותפות באחד מן הבתים סומכין עליו משום עירוב"

## סעיף ה' - הקפדה על העירוב

**גמ': "אמר רב יהודה אמר שמואל המקפיד על עירובו אין עירובו עירוב. מה שמו? עירוב שמו! ר' חנינא אמר עירובו עירוב אלא שנקרא מאנשי ורדינא (ציקנין {קמצנים} - רש"י)"**  
(עירובין מט.).

**רמב"ם ורא"ש:** הלכה כשמואל

**גמ': "א"ל רבה בר רב חנן לאב"י מבואה דאית ביה תרי גברי רברבי כרבנן לא ליהוי ביה לא עירוב ולא שיתוף? א"ל מאי נעביד? מר לאו אורחיה, אנא טרידנא בגירסאי, אינהו לא משגחי ואי אקני להו פיתא בסלא כיון דאי בעו לה מינאי ולא אפשר ליתבה נהלייהו בטיל שיתוף דתניא אחד מבני מבוי שביקש יין ושמן ולא נתנו לו בטל השיתוף..."**  
(עירובין פח.).

**רש"י:** מר - אין כבודו לגבות פת. אני טרוד בלימוד ואין לי זמן לגבות ושאר בני המבוי לא משגיחים. ואם אקנה לכולם פת ויבואו לקחת אותה אני לא אוכל לתת להם וכיוון שכך יתבטל השיתוף.

**מרדכי, הגהות, רא"ש, סמ"ג וסמ"ק:** צריך להיזהר שלא לערב בדבר שהכין לצורך השבת כיוון שמקפיד עליו.  
**רמב"ם:** אחד מבני המבוי שביקש יין ושמן קודם השבת ולא נתנו לו - בטל השיתוף. והסביר **המ"מ** שהרמב"ם היה גורס בברייתא " דתניא אחד מבני מבוי שביקש יין ושמן מאתמול ולא נתנו לו"

**ב"י:** משמע מהרמב"ם שאם בני החצר לא נותנים אחד לשני יין ושמן **משלהם** במהלך השבוע אין העירוב תופס. וקשה שהרי אין לזה מקור. ויש לומר שהרמב"ם התכוון שלא נותנין זה לזה לקחת מהיין שבשיתוף בדווקא ומה שלא הזכיר זאת בפירוש כיוון שדרכו להעתיק את לשון הברייתא.

**מ"מ ורשב"א:** דין זה שאסור להקפיד על העירוב הוא דווקא כשאחד מזכה לכולם אבל אם אוספים פת מכולם לית לן בה.  
**תוס' ורא"ש:** אפילו כשאוספים מכולם צריך שלא יקפידו.

**שו"ע:** "צריך שלא יקפיד שום אחד מהם על עירובו אם יאכלנו חבירו ואם מקפיד אינו עירוב, לכך צריך ליזהר שלא לערב בדבר שתיקן לצורך השבת"

### **משנ"ב:**

- בין שכולם מביאים פת ובין כשאחד מזכה לכולם - יש ליזהר שלא יקפידו.
- מותר לערב במה שהכין לצורך השבת אם הוא מחזיק בדעתו שאפילו אם יבואו ויבקשו יתן להם מהעירוב.

**ביה"ל:** בשם הב"י שאם בא מישהו קודם השבת ורצה לקחת מן העירוב ולא הניחו לו - בטל העירוב. אך אם בא בשבת עצמה לקחת את העירוב ולא נתנו לו עדיין העירוב חל כיוון שבערב שבת חל העירוב.

## **סעיף ו' - אין מערבין בפרוסה**

**משנה:** "בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומן המלח דברי ר"א, רבי יהושע אומר כבר הוא עירוב. אפילו מאפה סאה והוא פרוסה - אין מערבין בה כבר כאיסור והוא שלם - מערבין בו"

ובגמ': ופרוסה מאי טעמא לא? אמר רבי יוסי בן שאול אמר רבי משום איבה (שיאמר אני נותן שלם ואתה נותן פרוסה - רש"י) אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי עירבו כולן בפרוסות מהו? א"ל שמא יחזור דבר לקלולו" (עירובין פ:)

**דרכי משה:** המנהג - שגובין קמח מכל בית ועושים פת אחת שלמה של כולם שיש בה כשיעור.

נהגו לערב בערב פסח במצה א' - כיוון שאינה מתעפשת. ב' - כדי שלא יבערו עירוב שהוא חמץ בפסח וישכחו מלערב לשבת אחרת.

**שו"ע:** "אין מערבין בפרוסה אפילו היא גדולה הרבה אבל בשלימה אפילו קטנה מאוד מערבין ובלבד שיהא בהם כל כך שיהא בהם כשיעור" (שיעור - כגורגרת לכל אחד עד י"ח אנשים. ומי"ט אנשים ומעלה כשיעור י"ח גורגרות. סימן שס"ח) ...

**הגה:** ויש שפירשו הא דאין מערבין רק בפת שלם היינו שכל העירוב ביחד יהיה פת שלם ולכן נהגו לקבוצ מכל בית ובית מעט קמח ועושין חלה אחת שלימה ומערבין בה

(המגיד והגהות הראב"ד פרק א' מהלכות עירובין) וכן המנהג פשוט בכל מדינות אלו וצריך ליזהר שיהא בחלה כשיעור המפורש לקמן סימן שס"ח סעיף ג' ואף על פי שנשתייר מן הקמח ולא נעשה מכולו חלה אפילו הכי הוי עירוב דלא גרע מאילו אחד מזכה לכולם ואדעתא דהכי נתנו קמחם מתחלה. כן נראה לי"

### משנ"ב:

- פמ"ג מסתפק שאולי אפילו בדיעבד לא הוי עירוב בפרוסה.
- אם נתן שלימה ונפחתה לאחר כניסת השבת כשר אפילו לשבתות אחרות.
- גם לשיטה שהביא הרמ"א מועיל לתת כל אחד כיכר במקום לתת קמח.
- אפשר לתת מעות לקנות קמח לאפות ממנו את העירוב.
- אפילו אחד לא נתן קמח או מעות מועיל - כיוון שמזכים לכולם.
- לדינא לא צריך לזכות עבור כולם אך יש מי שמצריך שהשמש יזכה לכולם וטוב לחוש לדבריו.
- אם יש ב' ימים טובים ולאחריהם שבת ולא זכו בעירוב ניתן לזכות על תנאי. דהיינו שבערב ב' הימים טובים יגביה ויכוון שאם היום חול הוא זוכה עבור כולם ואם היום קודש אין בדבריו כלום.
- אם שכח והגיע ערב שבת יסמוך על הפוסקים שלא מצריכים זכיה.

### ביה"ל:

- בשיתוף אין קפידא על שלם ואולי הרמ"א סובר כהראשונים שמצריכים שלם גם בשיתוף.
- כשנותנין כ"א קמח לעשות חלה, למרות שמזכים לכולם עדיין יש קפידא לעשות פת שלימה ולא פרוסה. ואינו דומה לסעיף ז' כיוון שכאן אוספים מכולם חלק לעירוב ובסעיף ז' אחד מזכה משלו עבור כולם.

### ניטל שיעור חלה

**גמ': "א"ר יוחנן בן שאול ניטלה הימנה כדי חלתה וכדי דימועה (א' ממאה) מערבין לו בה והתניא כדי דימועה מערבין לו בה, כדי חלתה אין מערבין לו בה? לא קשיא הא בחלת נחתום (א' ממח' מערבין לו בה) הא בחלת בעל הבית (א' מכד' אין מערבין לו בה)"**  
(עירובין פא.)

**ר"י:** דווקא כשהיה צריך להפריש חלה. ואפילו כשהפריש חלה - אם הפריש יותר מהמינימום - יש איבה.

**רא"ש:** גם אם לא היה צריך להפריש חלה כיוון ששאר בני החצר אינם יודעים מדוע נטל ותולים שנטל להפריש חלה - אין משום איבה.

**שו"ע:** "ומיהו אם ניטל ממנו כדי חלת נחתום שהוא אחד ממ"ח מערבין בה אפילו לא היתה טבולה לחלה."

### נפרסה ותפרה בקיסם

**גמ':** "אמר רב חסדא תפרה בקיסם מערבין לו בה והא תניא אין מערבין לו בה לא קשיא הא ידיע תיפרה הא דלא ידיע תיפרה" (עירובין פא.).

**שו"ע:** "ואם נפרסה וחיברה בקיסם שהכניס הקצה האחד בתוך הפת והקצה השני בתוך הפרוסה אם אינו ניכר שנפרסה מערבים בה"

### סעיף ז' - אחד מזכה לכולם

**רא"ש מהר"ם ומרדכי:** אם אחד מזכה לכולם אין חשש איבה ומועיל גם בפרוסה.  
**שו"ע:** "אם אחד מזכה לכולם יכול לערב בפרוסה"

**חזו"א (פ"ז,ב):** המזכה פת לשכניו לעירוב יכול לאכול את הפת בלי לבקש מהם רשות שסתם אנשים לא מקפידים

### סעיף ח' - מיני פת שונים

**גמ':** "א"ר זירא אמר שמואל מערבין בפת אורז ובפת דוחן אמר מר עוקבא לדידי מיפרשא לי מיניה דמר שמואל בפת אורז מערבין ובפת דוחן אין מערבין אמר רב חייא בר אבין אמר רב מערבין בפת עדשים" (עירובין פא.).

**שו"ע:** "מערבין בפת אורז ועדשים אבל לא בפת דוחן"  
**משנ"ב:** בפת אורז ועדשים - שדרך העולם לאפותו ולאכלו משא"כ בדוחן

**ערוך השולחן (שס"ו, ט"ו):** ניתן לערב אף בפת הבאה בכסנין.

## סעיף ט' דיני זכיה בעירוב

### זכיה בעירוב עבור בני החצר

**משנה:** "כיצד משתתפין במבוי מניח את החבית ואומר הרי זו לכל בני מבוי ומזכה להן בעל ידי בנו ובתו הגדולים וע"י עבדו ושפחתו העברים וע"י אשתו אבל אינו מזכה לא ע"י בנו ובתו הקטנים ולא ע"י עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו" (עירובין פב:)

**מ"מ בשם רשב"א:** המדקדקים בהלכה יזכו לכל בני המבוי ולכל מי שיתווסף עליהם בשנה הזאת שאל"כ אם יתווספו דיירים חדשים יאסרו עליהם.

**ריטב"א בשם רבו:** לא צריך להגיד בפירוש שמזכה לכל מי שיצטרף כיוון שידוע שהכוונה לזכות לכל מי שיתווסף, אמנם, אם התמעט העירוב מהשיעור צריך להוסיף כיוון שלדיירים החדשים זה כמו תחילת העירוב שצריך להיות כשיעור. (בניגוד למקרה בו לא התווספו דיירים ואזי גם אם התמעט העירוב לא צריך להוסיף.) ולכן צריך להקפיד שתמיד יהיה כשיעור.

**שו"ע:** "אם אחד מבני החצר רוצה ליתן פת בשביל כולם שפיר דמי ובלבד שיזכנו להם על ידי אחר ... וצריך לזכות לכל בני החצר או המבוי ולכל מי שיתווסף מיום זה ואילך ויש אומרים שאף על פי שלא יזכה בפירוש למתווספים עליהם לב בית דין מתנה עליהם ואם נתוספו דיורין לאחר שנתמעט העירוב מן השיעור צריך להוסיף מחמתן"

### **משנ"ב:**

- יכול לזכות בעבור בני המבוי והחצר אפילו לא בפניהם ואפילו לא מינוהו שליח.
- צריך להקנות ע"י אחר כיוון שכל זמן שהוא בידו לא יצא מרשותו.
- מה שמבואר בסימן שס"ח ס"ג. שעירוב שנתמעט כל שיש בו כלשהו כשר - מועיל רק למי שהיה כששמו את העירוב ולכן חייבים להקפיד על השיעור. (אמנם כיום כשעושים שיתוף במקום עירוב לא מועיל כשנתמעט מכשיעור וחייב להקפיד על שיעור גם כשלא נתווספו דיירים {משנ"ב שס"ח ס"ג})

### אופן הקניין עבור בני החצר

**גמ':** "אמר רב יהודה חבית של שיתופי מבואות צריך להגביה מן הקרקע טפח" (עירובין ע"ט:)

**תוספתא:** "שיתוף מבוי כיצד מניח אדם חבית... בין משלו בין משל חבירו ואומר הרי זו לכל בני מבוי היתה משלהן א"צ לזכות היתה משלו מגביהה (השליח {גרסת רש"י והב"י} וע"פ המנחת ביכורים הגרסה היא "מגביהה" והכוונה ע"י שליח) מן הארץ ואומר זכיתי לכם ולכל שנתוספו עליהם"

**רש"י:** צריך השליח להגיד "זכיתי להם"  
**ב"י:** לאו דוקא צריך להגיד ונראה שמועיל גם אם לא אמר.  
**מ"מ רשב"א סמ"ג:** צריך לזכות רק כשמזכה משלו לאחרים, אבל אם אספו מכולם פת - אין צריך לזכות.  
**רמב"ם:** לא חילק בין מזכה משלו לבין אספו פת מכולם. וכתב שצריך להגביה טפח שיהא ניכר.

**מ"מ בשם הגאונים:** אפילו אם אספו פת - יש להגביה טפח.  
**ריטב"א:** הטעם של הגאונים והרמב"ם הוא מצד היכר שיכירו כולם שזה העירוב, ולכן אף שותפין צריכין להגביה את החבית שבה הם שותפים. (וכ"כ רבינו יהונתן. ד"מ)

**שו"ע:** "וכשזוכה בו צריך להגביהו מן הקרקע טפח"  
**משנ"ב:**

- אע"פ שבדיני קניין י"א שצריך ג' טפחים בעירובין דרבנן כולם מיקלים שדי טפח.
- ט"ז - הזוכה צריך להגביה טפח אף אם נתן אדם אחר לתוך ידו ממש (שכבר מוגבהת, יש להגביה עוד טפח).

## **סעיף י'- הקניית העירוב ע"י אדם אחר**

### **בנים הרשאים לזכות עירוב**

**גמ':** "דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש. אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן, קטן ואינו סמוך על שלחן אביו זהו גדול" (ב"מ יב:)

**רא"ש בשם ר"ח, תוס', מרדכי, סמ"ג, סמ"ק, טור:** כדין מציאה, כך דין זכיה בעירוב. שאין לזכות העירוב ע"י בנו גדול הסמוך על שולחנו דידו כי אביו (ועבדו ושפחתו

העבריים אין ידם כידו ויכולים לזכות), ומאידך אפשר לזכות העירוב ע"י בנו וביתו שאינם סמוכים על שולחנו, אפי' הם קטנים.

**עוד כתבו התוס':** ביתו אפי' נערה ואינה סמוכה על שלחנו מציאתה לאביה, ולכן אין לזכות על ידה עד שתבגור.

**רמב"ם:** בהלכות מציאה - פסק כר' יוחנן. ובהלכות עירובין - כתב המשנה כצורתה שחילקה רק בין גדולים לקטנים. (כיצד משתתפים...).

**וכתב המ"מ -** שמשמע שדעת הרמב"ם שגדול - גדול ממש. וקטן - קטן ממש.

**כתב הטור -** שהרמב"ם פסק כשמואל.

**ב"י:** הטור לא דק. ובאמת הרמב"ם סובר כר' יוחנן, אלא שגם ר' יוחנן מודה לעניין עירובין שגדול - גדול ממש. והסברא בדעת ר' יוחנן לחלק בין מציאה לבין עירובין היא שבמציאה האב זוכה במציאת בנו כדי שלא תהיה לו איבה שהרי הוא סמוך על שלחנו, אבל במה שרוצה לזכות לאחרים ע"י בניו הם כמו כל אדם אחר.

**בה"ג רשב"א רי"ף סמ"ג רבינו שמשון:** קטן - קטן ממש. גדול - גדול ממש.

**טור וסמ"ק:** טוב להחמיר לכתחילה כדברי שניהם ובדיעבד להקל כדברי שניהם.

**הגהות סמ"ק:** מי שנשא אשה יכול לזכות בעירוב אף שסמוך על שולחן אביו.

**דר"מ בשם כל בו:** אין צריך להודיע שזיכה להם עד השבת.

**שו"ע:** "כשמזכה להם על ידי אחר לא יזכה על ידי בנו ובתו הקטנים אפילו אם אינם סמוכים על שלחנו אבל מזכה הוא על ידי בנו ובתו הגדולים אפילו סמוכים על שלחנו ... ויש אומרים שאינו מזכה על ידי בנו ובתו הסמוכים על שלחנו אפילו הם גדולים ולא על ידי בתו אפילו אינה סמוכה על שלחנו כל זמן שלא בגרה... אבל מזכה על ידי בנו שאינו סמוך על שלחנו אפילו הוא קטן ועל ידי בתו שבגרה ואינה סמוכה על שלחנו ולכתחלה טוב לחוש לדברי שניהם היכא דאפשר. **הגה:** ובדיעבד סומכין על דברי המיקל בעירוב וכן גדול שיש לו אשה אף על פי שסמוך על שלחן אביו מזכה על ידו (הגהות אשירי והגהות סמ"ג וכל בו) אפילו לכתחלה ואינו צריך להודיע לאותם שזיכה להם קודם השבת אלא אם מודיעם בשבת מותר לטלטל (כל בו)".

**כף החיים** (שס"ו, קי"ד): אם התחתן והתגרש - נחשב נשוי לעניין זה ויכול לזכות העירוב על ידו, ואם התארס ועוד לא התחתן נחשב כרווק ואם סמוך על שולחן אביו אינו יכול לזכות עירוב על ידו.

## עבד ושפחה הרשאים לזכות עירוב

**משנה:** "כיצד משתתפין במבוי מניח את החבית ואומר הרי זו לכל בני מבוי ומזכה להן בעל ידי בנו ובתו הגדולים וע"י עבדו ושפחתו העברים וע"י אשתו אבל אינו מזכה לא ע"י בנו ובתו הקטנים ולא ע"י עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו" (עירובין פב:)

**רא"ש ותוס':** כל דין סמוך על שולחנו הוא דווקא בבנו ולא באדם אחר שידו אינה כיד בעה"ב. ולכן נכרי הסמוך על שולחנו יכול לזכות בעירוב.  
**כלבו:** עבד ושפחה עבריים קטנים- יכולים לזכות בעירוב שקטן זוכה בדבר שהוא מדברי סופרים.

**שו"ע:** "ולא על ידי עבדו ושפחתו הכנענים אבל מזכה הוא... ועל ידי עבדו ושפחתו העברים אפילו הם קטנים"  
**ביה"ל:** וה"ה אם יש לאדם מלמד או סופר או יתום אוכל על שולחנו ואפילו אוכל בחינם (שיכול לזכות על ידו אפילו הם קטנים).

## זכייה בעירוב ע"י אשתו

**משנה:** "וע"י אשתו" (עירובין פב:)  
**גמ':** "מי שיש לו חמש נשים מקבלות פרס מבעליהן וחמשה עבדים מקבלין פרס מרביהן רבי יהודה בן בתירה מתיר בנשים ואוסר בעבדים רבי יהודה בן בבא מתיר בעבדים ואוסר בנשים". (עירובין ע"ג.)

והכריעה הגמ' הלכה כר' יהודה בן בבא שמתיר בעבדים, והלכה כר' יהודה בן בתירה שמתיר בנשים.

## **תוס' ורא"ש:**

- אשה המקבלת מזונות מבעלה לא יכולה לזכות עירוב.
- אשה שאיננה מקבלת מזונות מבעלה אפי' גרה בבית בעלה יכולה לזכות עירוב.
- אשה המקבלת כסף לקנות מזונות, ובעל שאמר לאשתו 'צאי מעשה ידיך למזונותייך'- אם גרה בבית בעלה לא יכולה לזכות, ואם לא גרה בבית בעלה יכולה לזכות.

**ב"י:** מקשה על הרא"ש ותוס' שמשמע מהגמ' שהכל תלוי האם מקבלת פרס מבעלה או לא, ואין הבדל אם יש לה בית או לא, ואין הבדל אם מקבלת כסף או מזונות או אומר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך, הכל נחשב שמקבלת פרס.  
**רי"ף רמב"ם ורי"ו:** תמיד יכול לזכות ע"י אשתו כפשט המשנה.

**שו"ע:** "אבל מזכה הוא... על ידי אשתו אף על פי שהוא מעלה לה מזונות ואפילו אין לה בית בחצר וי"א... ולא על ידי אשתו שמעלה לה מזונות או שאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך ואפילו יש לה בית בחצר... אבל מזכה על ידי אשתו שאינו מעלה לה מזונות אפילו אין לה בית בחצר ולכתחלה טוב לחוש לדברי שניהם היכא דאפשר"

**משנ"ב:** כיוון שיכול אחר לתת לה מתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בה - יש לה יד בפ"ע לזכות בעירוב.

## **סעיף יא' - בני חבורה**

**גמ':** "אמר רב יהודה אמר שמואל בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהן היום פת שעל השלחן סומכין עליהן משום עירוב ואמרי לה משום שיתוף אמר רבה ולא פליגי כאן במסובין בבית כאן במסובין בחצר" (עירובין פה:)

**מ"מ בשיטת הרמב"ם:** דווקא כשקנו פת יחד.  
**רשב"א:** אפילו שכולם סועדים אצל אחד, מועילה הרשות שנתן להם לאכול כקניין אף שלא זיכה להם בפירוש.

**שו"ע:** "בני חבורה שהיו מסובין לאכול וקדש עליהם היום הפת שעל השלחן סומכין עליה משום עירוב והוא שמסובין בבית שהוא מקום הראוי להניח שם עירוב אבל בחצר לא."

**משנ"ב:**

- השו"ע פסק כרשב"א. ואף שלא כיוונו לשם עירוב ושהאוכל היה של אחד מהם ולא של כולם, כיוון שהוא מארח אותם ונותן להם רשות לאכול - נחשב כאילו הקנה להם.
- לכאורה בעיני פת שלם כדלעיל בסעיף ו'. ואולי כשסועדים אצל אחד אין צורך בשלם כבסעיף ז'. אך למעשה צ"ע.

עיין לעיל סעיף ט' גבי שותפות בפת.

**רמ"א:** והוא הדין אם יש להם פת בשותפות באחד מן הבתים סומכין עליו משום עירוב.

**משנ"ב:** בשם תוספת שבת לא חייבים לדעת בבירור שהעירוב קיים וסומכים עליו בלי בדיקה.

## **סעיף יב' - אפוטרופוס**

**מרדכי:** אפוטרופוס של קטן יכול לערב ולהקנות דלא גרע משכירו ולקיטו **הגהות אשר"י:** צריך להודיע לקטן שעירב כיוון שאם יקפיד הקטן - אין עירובו עירוב. אמנם אם מזכה לו האפוטרופוס משלו אין צריך להודיעו.

**מהר"י מולין:** נהגו לעשות את העירוב מצה ולתלותו בביהכ"נ ועיין סעיף ג' וסעיף ו' בטעם הדבר.

**שו"ע:** "אפוטרופוס של קטן יכול לערב בעדו"

## **סעיף יג- לחזור אחר עירובי חצרות**

**מרדכי** (מופיע בב"י סימן שצה) - מהסיפור של ההוא ינוקא "א"ל רבה בר רב חנן לאב"י מבואה דאית ביה תרי גברי רברבי כרבנן לא ליהוי ביה לא עירוב ולא שיתוף?!" (עירובין no).

משמע שמצוה לחזור לעשות עירוב, והטעם שלא יגיעו לידי איסור.

**שו"ע:** "מצוה לחזור אחר עירובי חצרות"

## **סעיף יד - ברכת עירוב**

**שו"ע:** "מברך על מצות עירוב"

**משנ"ב:**

- גם אדם שלא דר באותה חצר יכול לברך על העירוב משום שגם הוא אסור לטלטל אם לא יערבו.

- אם מניח עירוב חצרות ועירוב תבשילין יחד מברך ברכה אחת על מצוות **עירובין** ובח"א כתב יברך על מצוות עירובי תבשילין ועירובי חצרות.  
**נוסח ברכת העירוב:** "בא"י אמ"ה אקב"ו על מצוות עירוב"

## **סעיף ט"ו - אימתי מברך על עירובי חצרות**

**שו"ע:** "אימתי מברך בשעה שמקבץ אותו מבני החצר או בשעה שמזכה להם ואומר בהדין עירובא יהא שרי לן לאפוקי ולעיולי מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים ומבית לבית לכל הבתים שבחצר ואם גבו העירוב ולא ברכו עליו אין הברכה מעכבת ומותרים לטלטל:"

### **משנ"ב:**

- אין לברך בשעה שאוספים קמח ע"מ לאפות עירוב. כיוון שאינו עובר לעשייתו. אלא יברך כשמניח העירוב.
- הב"י בסימן שצ"ה כתב שיש לברך כ**שמתחיל** לקבץ ולא בגמר הקיבוץ דאז כבר נעשתה המצווה. והסכימו האחרונים שיכול לברך גם לאחר שקיבץ כיוון שצריך לזכות לכל בני העיר ובדיעבד יכול לברך אף לאחר שזיכה שעיקר קניית העירוב זה בכניסת שבת. ובפרט אם לא הניח עדיין את העירוב במקומו.
- כשמזכה לאחרים מברך ואז השליח מגביה וזוכה עבור בני החצר.
- נוסח העירוב הוא: "בהדין עירובא יהא שרא לנא לאפוקי ולעיולי מן הבתים לחצר, ומחצר לבתים, ומבית לבית, ומחצר לחצר, ומגג לגג, (וכשעושה גם שיתוף - ומבתים וחצרות למבוי, וממבוי לכל הבתים והחצרות שבעיר הזו), לנו ולכל הדרים בעיר הזאת ולכל מי שיתוסף בה. ואם מערב לכל שבתות השנה יסיים לכל שבתות השנה ולכל ימים טובים [אחרונים]."
- גם אם לא אמרו את בנוסח הזה או כל נוסח מועיל, כיוון שהברכה והנוסח לא מעכבים.

### **כף החיים (ס' שס"ו, ס"ק ק"ל, קל"ו):**

- אסור להפסיק בדיבור משעה שמתחיל עד שעה שמסיים לקבץ כמו בדיקת חמץ.
- אם אמר רק חלק מהנוסח של "בהדין עירובא" כתב הפרמ"ג שאינו עירוב אף בדיעבד וכף החיים פקפק על זה.

**חזו"א (צ, כ"ד):** אם צריך לעשות שיתוף ואמר רק לשון עירוב אינו מועיל אף בדיעבד.

## סימן שפ"ב - דירת נכרי

### סעיף א - גזירת חכמים בדירת גוי בעירובי חצרות

**הקדמת הטור לדירת הגוי ע"פ הגמ':**

מעיקר הדין דירת הגוי כדירת בהמה ואינו אוסר על בני החצר את העירוב. אמנם חכמים רצו למנוע מיהודי לגור בסמיכות לגוי ע"מ שלא ילמד ממעשיו, ולכן גזרו שגוי הדר עם ישראל בחצר אוסר עליו את העירוב. והחמירו, שבניגוד לישראל אחר אין מועיל שהגוי יבטל את רשותו והצריכו חכמים שהגוי **ישכיר** תמורת כסף את רשותו ליהודי.

וסמכו חכמים על כך שהגוי יחשוש שהיהודי עושה לו כשפים ולא ירצה להשכיר את רשותו.

אמנם כל זה דווקא כשיש שני ישראלים או יותר במבוי יחד עם הגוי אבל כשיש יהודי אחד וגוי אחד לא גזרו חכמים כיוון שמציאות זאת אינה שכיחה כיוון שהיהודי יחשוש שהגוי יהרגהו.

מתי גוי אוסר על ישראל את הטלטול

**משנה: "הדר עם העכו"ם בחצר או עם מי שאינו מודה בעירוב הרי זה אוסר עליו ר' אליעזר בן יעקב אומר לעולם אינו אוסר עד שיהו שני ישראלים אוסרין זה על זה"** (עירובין סא:)

**גמ': "אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בן יעקב" (עירובין סב:)**  
**"אמר מר חצירו של עכו"ם הרי הוא כדיר של בהמה...אמר מר חצירו של עכו"ם הרי הוא כדיר של בהמה" (עירובין סב:)**

**ב"י:**

- אע"פ שיש שאמרו בגמ' שאין לדרוש הלכה זו בדרשה - פסקו הפוסקים כרבי אליעזר בן יעקב.
- משמע מהטור שאם ב' יהודים או יותר גרים בבית אחד - נחשבים כאחד והגוי לא אוסר עליהם את העירוב.
- אחים המקבלים פרס מאביהם או שאר אנשים שאינם אוסרים זה על זה כמובא בסימן ש"ע (נשים של אותו איש המקבלות מזונות או עבדים של אותו אדם

המקבלים ממנו פרס) אע"פ שדרים בבתים חלוקים (באותה חצר) נחשבים ליחיד ואין הגוי אוסר עליהם.

- מצאתי כתוב (בשו"ת מהרי"ל): ישראל המשאיל בית לחבירו אם יש לו בו תפיסת יד של חפץ האסור בטלטול בשבת אינם צריכים עירוב שנחשבים שותפים בבית, אבל אם גוי דר בחצר - לא מהני משום שזה כמו ביטול רשות שמועיל ביהודי אבל לא מועיל כשיש בחצר גם גוי משום שחכמים התירו יחיד וגוי כיון דלא שכיח, כאן שכיח.

**שו"ע:** "הדר עם העכו"ם בחצר אינו אוסר עליו עד שיהיו שני ישראלים דרים בשני בתים ואוסרים זה על זה אז העכו"ם אוסר עליהם ואינו מועיל שיבטל העכו"ם רשותו אלא צריך שישכירו ממנו"

**משנ"ב:** שאלה מועילה במקום שכירות דווקא לדיעה השניה בסעיף יב' עיי"ש

**חזו"א** (פ"ב, ה): אם בדירה אחת דר ישראל ובדירה שניה דרים ישראל ונכרי יחד צריך לשכור רשות.

**חכמת הלב** (דרכי שלום פ"ה ס"קב): חדר שמשכירים לגוי במכירת חמץ אינו אוסר הטלטול.

**שו"ת דברי מלכיאל** (ח"ד כ"ב, ט): יש אחרונים שהחמירו שהשכרת הרשות במכירת חמץ לגוי אוסרת בטלטול ולמעשה אין לחוש לזה כל עוד הוא **משכיר** את החדר ולא **מוכר** אותו. ולכן בנוסח מכירת חמץ יש לכתוב שכירות מקום ולא קניין מקום.

### ישראל שהשאיל ביתו לגוי

**מ"מ בשם הרשב"א:** אם ישראל השאיל או השכיר ביתו לגוי - אין הגוי אוסר עליו. כיוון שלא השאיל לו על דעת שיאסור עליו.

**רשב"א בעבודת הקודש:** כיוון שלא מצוי שישכיר ישראל לגוי בית באותה חצר שהוא גר בה - לא גזרו חכמים שיאסור עליו את העירוב (מובא במשנ"ב ס"ק ז)

**ד"מ:** אם יהודי שכר בית מגוי וגר בבית של הגוי יחד עם הגוי - אינו מועיל לעניין עירוב כיוון שמיוחד לו מקום ואת שאר מקומו של הגוי - אינו שוכר.

**הגה:** "ישראל שהשכיר או השאיל ביתו לעכו"ם אינו אוסר עליו דלא השכיר או השאיל לו ביתו כדי שיאסור עליו (המגיד פרק ב'). אבל אם הבית של עכו"ם ושכרו ישראל ממנו ועכו"ם דר בבית עמו אין שכירות הבית מועיל לענין שכירות העירוב (אור

זרוע). ישראל שהשאיל או השכיר בית לחבירו (במקום שדרים עכו"ם) אף על פי שיש לו תפיסה בבית לא מהני וצריכים לשכור מעכו"ם (בית יוסף בשם מצאתי כתוב)

### משנ"ב:

- בשם הגר"א מה שאמרנו שישראל שהשכיר לגוי אינו אוסר עליו הוא דווקא כשהתנה שיכול לסלקו מתי שירצה. ואם לא התנה - וודאי אוסר עליו.
- אם היהודי שוכר מהגוי בית ומותר לו להשתמש **בכל** הבית - לא צריך לשכור בנפרד לעירוב. ודינו כשכירו ולקיטו.

**חת"ס** (או"ח, צ"ב): אבל אם מכר לו דירה אין אומרים שמכר לו שלא ע"מ שיאסור עליו.

### האם כיום יש לחשוש לתקנה זו שגוי מעכב בעד העירוב?

**גנת ורדים** (כלל ג סי' כב): כיוון שתקנה זו נתקנה ע"מ למנוע ערבוב עם הגויים והיום אנחנו גם ככה מעורבים איתם וצריכים אותם להתפרנס מהם לכן גזירת חכמים זו רפופה בידינו ולכן יש להקל במקום שיש צדדים להקל.

**חת"ס** (או"ח צ"ב), **ובחרת בחיים** (קכ"ו): אין להקל בזה כלל  
**בית מאיר** (שפ"ב, כ) **ושבה"ל** (ח"ו ס' מ"ז): אסור להקל אך בשעה"ד כשא"א לערב בשום אופן עדיף לערב ללא שכירות כי אחרת אנשים יטלטלו בלא עירוב כלל.

### סעיף ב' - ביטול רשות כשיש גוי בחצר

**גמ':** "ההוא מבואה דהוה דייר בה לחמן בר ריסתק אמרו ליה אוגר לן רשותך לא אוגר להו, אתו אמרו ליה לאביי אמר להו זילו בטיילו רשותיכו לגבי חד הוה ליה יחיד במקום נכרי ויחיד במקום נכרי לא אסר אמרו ליה מידי הוא טעמא אלא דלא שכיח דדיירי והכא הא קדיירי! אמר להו כל בטולי רשותייהו גבי חד מילתא דלא שכיחא היא. ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן. אזל רב הונא בריה דרב יהושע אמרה לשמעיתא קמיה דרבא אמר ליה אם כן ביטלת תורת עירוב מאותו מבוי" (עירובין סג)

**שו"ע:** "אם ביטלו הישראלים רשותם לאחד מהם כדי שיחשב כיחיד אצל העכו"ם אינו מועיל"

**משנה ברורה:** במקרה שביטלו רשות לאחד הוא מותר לטלטל והם אסורים. (ודווקא שאין גוי אבל אם יש גוי - לא מועיל)

## סעיף ג' - אין לגוי דריסת רגל

**רא"ש:** ב' חצרות הפתוחות זו לזו ואין דריסת רגל זו על זו, שכל אחת יוצאת דרך פתח שלה לרה"ר. בחצר האחת דר גוי ובחצר השניה גרים יהודים. אינו אוסר עליהם כיוון שאין לו דריסת רגל בחצר שלהם.

**אגור:** מהר"י ווי"ל התיר לטלטל חמין מחצר העירונים<sup>1</sup> לבית ישראל בלא עירוב.

**ב"י:** הישראלים חייבים לערב אמנם החידוש הוא שהגוי לא אוסר במקרה שאין לו דריסת רגל בחצר שבין היהודים, ויכולים לערב ביניהם.

**שו"ע:** "אם אין לעכו"ם דריסת רגל על הישראלים אינו אוסר כגון שני חצירות הפתוחות זו לזו ואין להם דריסת רגל זה על זה ובחצר אחת דר עכו"ם ובחצר אחת דרים ב' ישראלים או יותר מכניסין ומוציאין מחצר זו לחצר זו בשבת דרך חלון שביניהם ואין צריך לשכור מהעכו"ם"

### **משנ"ב:**

- היתר טלטול מחצר היהודיים לחצר הגוי הוא דווקא כשהמבוי מתוקן בלחי או קורה וכן שיש במבוי רק חצר א' של יהודים וחצר של גויים. אך אם יש ב' חצירות או יותר של יהודים אסור לטלטל מחצר לחצר בכל המבוי.
- גם אם הגוי משתמש לפעמים בחצר היהודיים - לא נחשב שיש לו שם דריסת רגל.

## סעיף ד' - היאך שוכרים מן הגוי

**גמ':** "דאתמר רב חסדא אמר שכירות בריאה ורב ששת אמר שכירות רעועה מאי רעועה מאי בריאה...אלא בריאה במוהרקי ואבורגני רעועה בלא מוהרקי ואבורגני" (עירובין ס"ב).

מה פירוש "מוהרקי ואבורגני"?

**תוס' בשם הערוך:** כתיבה וחתימה (על שטר שכירות)

**תוס' בשם ר"ח:** כבניין (חזקה וציבה)

**רש"י:** שיוכל למלאת החצר בספסלים אם ירצה.

<sup>1</sup> חצר שיש שם בתי יהודים פתוחים אחד לשני וצמודה לחצר שיש בה גוי ויהודי. והקשה ב"י איך יכול להיות שהתיר להם לטלטל בלא עירוב והעלה שזה כשגגה שיצאה מפי השליט והכוונה היא להתיר לערב בלא שכירות מן הגוי.

**רא"ש, טור וב"י בדעת הרמב"ם:** הלכה כדברי המיקל (רב ששת בהבנת הערוך)

**שו"ע:** "השוכר מן העכו"ם סתם מועיל ואינו צריך לפרש לו שהוא להתיר הטלטול ואינו צריך לכתוב שום כתיבה על השכירות"

## **סעיף ה' - שכירות בפחות משווה פרוטה**

**גמ':** "והא שלח רבי יצחק ברבי יעקב בר גיורי משמיה דרבי יוחנן הווי יודעין ששוכרין מן העכו"ם אפילו בפחות משווה פרוטה" (עירובין ס"ב).

**שו"ע:** "שוכרין מעכו"ם אפילו בפחות משווה פרוטה ומותר לשכור ממנו בשבת (מרדכי ריש פרק הדר) (ועיין לקמן סימן שפ"ג)"

### **משנ"ב:**

- דווקא לבן נוח פחות משווה פרוטה נחשב ממון שהרי נהרג עליו ולכן זה מועיל, אבל לשכור מישראל בפחות משווה פרוטה - אינו מועיל.
- מותר בשבת כיוון שאינו שכירות וודאית אלא ביטול רשות.
- נותן לו בשבת מאכל או דבר המותר לטלטל בשבת אך לא מעות.

### **שכירות מיהודי מומר בפחות משווה פרוטה**

**תוספת שבת** (שפ"ב, ד): מסתימת הפוסקים נראה שמותר **גאון יעקב** (עירובין סט, א): צריך לשכור דווקא בשווה פרוטה או יותר.

## **סעיף ו' - עד מתי תופסת השכירות**

**רש"י:** (ד"ה אלא דכו"ע): "אלא משום גזרה שמא ילמוד ישראל מעשיו של עכו"ם הטריחוהו והפסידוהו חכמים לישראל הדר עמו כדי שיקשה בעיניו ליתן שכר בכל שבת ושבת ויצא משם" (עירובין סב).

**ד"ה עד שלא יוציא:** "יהודי או צדוקי יכולים לבטל את רשותם ללא שכירות וממון ויכולים לחזור בהם כשרוצים. גוי - חייב להשכיר את רשותו בממון וכיוון שקיבל ממון אף אם חזר בו - אינו אוסר עד שיחזיר את הדמים". (עירובין סא:)

**רא"ש (בדעת רש"י) ומרדכי בשם מהר"ם:** כל זמן שהגוי אינו חוזר בו - השכירות בתוקף. ואפי' לזמן מרובה.

**הגהות אשר"י בשם או"ז (בדעת רש"י):** צריך לשכור מן הגוי בכל שבת מחדש. (שיקשה בעיניו לדור שם)

**שו"ע:** "כל זמן שאין העכו"ם חוזר בו מועיל השכירות ואפילו לזמן מרובה. (ואינו יכול לחזור משכירתו עד שיחזור הדמים)"

### **משנ"ב:**

- כששכר ממנו בסתם - מועיל עד שיחזור בו.
- כששוכר לזמן אינו יכול לחזור בו במהלך הזמן אפילו יחזיר הדמים.
- כשלא פירש זמן יכול הגוי לחזור לאחר שבת ראשונה.
- יש שפירשו שכשחוזר הגוי לאחר שבת אחת צריך להחזיר את הדמים והרבה חולקים עליהם וסוברים שלא צריך להחזיר את הדמים כי הוא יכול להגיד שהוא השכיר מראש רק לשבת אחת.

## **סעיף ז' - שכירות לזמן מהגוי**

**רמב"ן בתשובות:** אם השכיר לגוי לזמן ידוע ונגמר זמן השכירות הראשונה - צריך לחזור ולשכור שנית. וכשחוזר ושוכר צריך לחזור ולערב שאין עירוב ראשון חוזר וניעור.

**שו"ע:** "אם שכרו מהעכו"ם לזמן ידוע לכשיכלה הזמן צריך לחזור ולשכור שנית וצריך לחזור ולערב דאין עירוב ראשון חוזר וניעור"

### **משנ"ב:**

- אם תם זמן השכירות- גם אם הגוי מתרצה באותו תשלום מקודם להמשיך את השכירות - לא מועיל וצריך לשכור מחדש
- אם הגוי מת והניח יורש - אם שכר ללא הגבלת זמן צריך לשכור מחדש גם אם היורש מתרצה.
- אם הגוי מת ושכר לזמן מוגבל ט"ז: צריך לשכור מחדש מהיורשים. רוב האחרונים: אף אם היורש מוחה השכירות תופסת עד סוף הזמן שנקבע.

**ערוך השולחן (שפ"ב, ט"ז):** מה שצריך לחזור ולערב הוא דווקא אם עברה שבת א' ללא עירוב אבל הגוי חזר בו והשכיר להשכיר שוב באותו שבוע - אין צריך עירוב מחדש.

## **סעיף ח' - ממי שוכרים כשהגוי השכיר דירתו לגוי אחר**

**רמב"ן בתשובות:** אם שכר מן הגוי לזמן ידוע והגוי השכיר לגוי אחר בתוך אותו הזמן, אין צורך לשכור מהגוי השני כל עוד השכירות הראשונה בתוקף.

**שו"ע:** "אם שכרו מהעכו"ם לזמן ידוע ובתוך הזמן השכיר העכו"ם דירתו לאחר די בשכירות הראשון"

**משנ"ב:**

- אם שכר ללא זמן ידוע - יש לשכור מהשוכר השני
- אם הגוי מכר את הבית בתוך זמן השכירות - אין צורך לשכור שוב ויש מחמירים.

## **סעיף ט' - חמשה הדרים בחצר**

**גמ':** "ומה מערב חמשה ששרוין בחצר אחת אחד מערב ע"י כולן שוכר נמי בחמשה ששרוין בחצר אחת אחד שוכר ע"י כולן" (עירובין 10).

**שו"ע:** "חמשה הדרים בחצר אחד שוכר מהעכו"ם בשביל כולם"

## **סעיף י' - שכירות בעל כרחו של הגוי**

**גמ':** "ההוא מבואה דהוה דייר בה לחמן בר ריסתק אמרו ליה אוגר לן רשותך לא אוגר להו אתו אמרו ליה לאבוי אמר להו זילו בטילו רשותייכו לגבי חד הוה ליה יחיד במקום נכרי ויחיד במקום נכרי לא אסר..." (עירובין 80:)

**רא"ש וטור:** גוי שהיה רגיל להשכיר ועתה אינו רוצה להשכיר אי אפשר להשכיר בע"כ. וכתב ב"י: שהכי משמע מעובדא של לחמן בר ריסתק שהרי אבוי לא נתן להם עצה להשכיר בע"כ.

**שו"ע:** "אם שכרו ממנו בעל כרחו אינו מועיל אף על פי שהיה רגיל להשכיר מקודם"

**משנ"ב:** יהודי שהיה רגיל לערב - לוקחין ממנו עירוב בע"כ כמובא בסי' שס"ז אך זה ככפיה לדבר מצווה ששייכת רק ביהודי ולא בגוי.

## **סעיף יא' - שכירות מאשתו, שכירו ולקיטו של גוי**

**גמ':** "ההוא טורזינא דהוה בשיבבותיה דרב יהודה בר אושעיא אמרי ליה אוגר לן רשותך לא אוגר להו אתו לקמיה דרב יהודה בר אושעיא אמרי ליה מהו למיגר מדביתהו לא הוה בידיה אתו לקמיה דרב מתנה לא הוה בידיה אתו לקמיה דרב יהודה אמר להו הכי אמר שמואל אשתו של אדם מערבת שלא מדעתו" (עירובין פ.)

**מרדכי ורשב"א:** כששוכרים מאשתו של גוי או אחד מבני ביתו - אף אם הוא מוחה - מועיל.

**שו"ע:** "אבל מאשתו או משכירו ולקיטו שוכרים אף על פי שהוא מוחה (ושכירו של שכירו ולקיטו של בעל הבית הוא כשכיר בעל הבית עצמו)"

### **משנ"ב:**

- כיוון שמעיקר הדין אין דירת הגוי אוסרת אלא רק משום גזירה שלא ילמד ממעשיו היקלו חכמים ששכירו ולקיטו יחשב כבעה"ב.
- לדעת הגר"א כל זה רק לדיעה ראשונה בסימן שס"ז שאומרת שאשתו של אדם מערבת לו אפילו אם מיחה בה. אבל ל"א שם שאינה מערבת כשמיחה בה - גם כאן אין לשכור מאשתו של הגוי כשמיחה בה.
- גם בשכירו וגם בשכיר שכירו צריך שיהיה לו רשות להשתמש בכל הבית.

**חזו"א** (צ"ט, י"א): אם שכר מבעה"ב וחזר בו ואשתו אומרת שהשכירות מבחינתה קיימת - נחשב בעל כרחו וצריך לשכור מחדש מאשתו ולתת לה כסף.

## **סעיף יב' - שאלת רשות מן הגוי.**

**גמ':** "ההוא מבואה דהוה דייר בה לחמן בר ריסתק אמרו ליה אוגר לן רשותך לא אוגר להו... אלא אמר רבא ליזיל חד מינייהו ליקרב ליה ולשאול מיניה דוכתא ולינח ביה מידי דהוה ליה כשכירו ולקיטו ואמר רב יהודה אמר שמואל אפילו שכירו ואפילו לקיטו נותן עירובו ודיו" (עירובין ג: - דו.)

**משמע מרש"י ורמב"ם:** אפי' לא הניח שם דבר - כיוון שנתן לו רשות הווי כשכירו ולקיטו, אבל צריך לקנות את הקרקע לשאלה ע"י חזקת שימוש (הנחת חפץ כל שהוא) והחידוש הוא שלא צריך שיהיה מונח שם חפץ בשבת עצמה. (נשמת אדם כלל עה)

**הגהות אשר"י:** אם הגוי מעוניין להשכיר יש לשכור דווקא ממנו ולא משכירו ולקיטו. **משמע מהרמב"ם והרשב"א:** מותר להשכיר משכירו ולקיטו אף לפני ששוכרים מבעה"ב.

האם שכירו ולקיטו היהודים של הגוי יכולים לתת ערוב.

**גמ': "אמר רב יהודה אמר שמואל אפילו שכירו ואפילו לקיטו נותן עירובו ודיו"** (עירובין גט:דו-).

**רש"י, טור, ורי"ו:** יהודי שהוא שכירו ולקיטו של גוי יכול לתת עירוב! שזה מה שאמר שמואל.

**רמב"ם, רשב"א, וסמ"ג:** אין מועיל שיתן עירוב כיון שבגוי צריך דווקא שכירות, ולכן צריך שישכיר ליהודי אחר שבחצר. ולמד רבא דין זה שכמו ששכירו ולקיטו של ישראל נותן עירוב במקום הישראל שלא מדעתו כך גם שכירו ולקיטו של גוי יכול להשכיר את רשותו שלא מדעתו (אבל לא יכול להיות שיוכל לתת עירוב כיוון שבעה"ב בעצמו לא יכול לתת עירוב כי הוא גוי)

**ב"י בדעת הרמב"ם:** ישראל שהוא שכירו ולקיטו של הגוי-צריך גם לתת עירוב וגם להכיר את שטח ליהודי אחר.

**שו"ע:** "אם אינו רוצה להשכיר יתקרב לו אחד מבני החצר עד שישאיל לו רשותו שיהא לו רשות להניח בו שום דבר דהוי ליה כשכירו ולקיטו ומשכיר שלא מדעת העכו"ם ויש אומרים שאינו צריך להשכיר אלא נותן עירובו ודיו"

**משנ"ב:**

- צריך לקנות המקום ע"י הנחת חפץ מע"ש והרבה פוסקים סוברים שאפשר לסלק משם את החפץ אח"כ.
- לכתחילה יש להחמיר כדיעה ראשונה.
- לדיעה שניה משמע שאינו צריך ליתן עירוב אלא אם כן הוא מבני החצר. אבל הרשב"א כתב שצריך לתת עירוב כיוון שיש לו חלק בבית הגוי וכאילו הוא גר בחצר זו.

## סעיף י"ג - דין השאיל מהגוי מקום

גמ: "ומה מערב אפילו שכירו ולקיטו אף שוכר אפילו שכירו ולקיטו" (עירובין ס"ו.).

תוס': (ועיין סעיף ט"ו)

- ישראל וגוי השותפים בבית אין להם דין שכירו ולקיטו.
- גוי שייחד לשכיר ולקיטו חדר שלו והוא לא יכנס שם ולא יוכל להוציאו אין לו דין שכירו ולקיטו וצריך גם לשכור מהגוי וגם לקחת עירוב מהיהודי.
- אם הגוי ייחד ליהודי חדר מסויים אע"פ שהגוי משתמש באותו חדר, אם היהודי לא יכול להשתמש בכל הבית אין ליהודי דין שכירו ולקיטו.

**ב"י:** אם הגוי לא אמר בפירוש שאין לשוכר\שואל זכות שימוש בשאר הבית לא נחשב שייחד לו מקום ויש לו דין שכירו ולקיטו.

**שו"ע:** "אם ייחד לו מקום בבית שמשאיל לו כיון שאינו כשלוחו בכל הבית לא מהני"

**משנ"ב:** ייחוד מקום שמונע מהיהודי להיות כשכירו ולקיטו הוא דווקא כשהגוי נותן ליהודי את השטח בצורה גמורה שאין לגוי זכות שימוש שם ואינו יכול לסלקו משם. אבל - אם הגוי יכול להשתמש בשטח או לסלק את היהודי משם - יש לו דין שכירו ולקיטו.

**חזו"א** (צ, ל"ז): דווקא אם ייחד לו חדר שלם אינו מועיל להחשב שכו"ל, אבל אם יחד לו מקום מסוים בחדר ולבעה"ב יש רשות להשתמש בשאר החדר - אין זה נחשב ייחוד מקום

## סעיף יד' - שכר משכירו ולקיטו

**רשב"א:** יהודי ששכר מגזבר המלך לזמן קצוב אע"פ שנתחלף הגזבר בתוך הזמן אינן צריכים לחזור ולשכור לפי שגזבר המלך כמלך והכסף נכנס לכיסו של המלך. שכרו בלא זמן נתחלף הגזבר בטל השכירות.

**ב"י:** אם שכר ללא זמן קצוב ונתחלף הגזבר אין צריך לשכור מחדש אלא אם כן הגזבר מת או שהגזבר לא ממשיך לקבל משכורת מהמלך (גם בתפקיד אחר) דלא גרע משכירו ולקיטו. ואף בזמנינו שהגזבר נוטל את הכסף לכיסו ולא נותנו למלך שייך דין זה מב' טעמים. א. הגזבר גוזל את המלך ויש לזה דין שנכנס לכיסו של המלך. ב. המלך לא

מקפיד על סכומים קטנים ונוח לו שהגזבר לוקח אותם - וממילא יש לזה דין שנכנס לכיסו של המלך.

**שו"ע:** "שכרו משכירו ולקיטו לזמן אף על פי שסילקו תוך הזמן מהיות שכירו ולקיטו מותרים עד תום הזמן. אבל אם שכרו ממנו סתם כיון שסילקו נתבטל השכירות  
**הגה:** והוא הדין אם שכרו מגזבר המלך ונסתלק לגמרי מן המלך אבל אם לא סלקו רק מן הגזברות ועדיין אוכל פרס המלך עדיין מיקרי שכירו ולקיטו ויוכל לשכור ממנו ולכן גם שכירות הראשון עדיין קיים (בית יוסף בשם תשובת רשב"א)."

### **משנ"ב:**

- הטעם - כיוון שנחשב כאילו שכר מבעה"ב. ולכן אפילו מת השכיר או הלקיט - עדיין השכירות בתוקפה.
- לאו דווקא מהגזבר אלא אפילו כל עבד מעבדיו הקטנים של המלך - הוי כשכירו ולקיטו.
- הסכימו האחרונים לשכור לשיעור זמן של 20 שנה.

עד כמה זמן ניתן לשכור רשות?

**תשובות הב"ח החדשות (ס' ד):** חמשים שנה.

**חכם צבי (ס' ו):** חמשים שנה אבל אם שוכרים מגזבר המלך אז רק לשנה או שנתיים.

**עיר הקודש והמקדש (ח"ג פכ"ג):** נהגו לשכור לשישים שנה וכשהתחלף מלך עירבו מחדש

**גנת ורדים (כלל ג' ס' כ"ב):** אפשר לשכור גם למאה שנים.

## **סעיף ט"ו - ישראל וגוי הדרים בבית אחד**

**גמ:** "ומה מערב אפילו שכירו ולקיטו אף שוכר אפילו שכירו ולקיטו" (עירובין ס"ו.).

**תוס':** מימרא זו נאמרה בדעת רבי יוחנן. בירושלמי מובא בשם רבי יוחנן "ישראל וגוי הדרים בבית אחד - ישראל צריך לבטל וגוי צריך להשכיר". ומשמע לכאורה ששתי המימרות סותרות. ותירצו ב' תירוצים.

- א. בירושלמי מדובר על **שותפים** ולא על שכירו ולקיטו. ובשותפים יש לכל אחד זכות בבית ולכן צריך לקנות/שיבטל את רשותו.

- ב. בירושלמי מדובר במקרה שיש לאחד מהם שטח בתוך הבית שמיוחד **רק לו** ואין לשני זכות להכנס לשם או להוציא אותו משם ולכן אינו דומה לשכירו ולקיטו.

**שו"ע:** "אם ישראל ועכו"ם דרים בבית אחד צריך לשכור מהעכו"ם ולערב עם הישראל **הגה:** אם יש לכל אחד דירה בפני עצמו והוא הדין שני (עכו"ם) הדרים בכהאי גוונא בבית אחד צריך לשכור (משניהם) (בית יוסף בשם הגהות אשירי)."

### **משנ"ב:**

- משמע מהרמ"א שבגויים שותפים אף אם לכל אחד שטח בפני עצמו בבית, אם יש שטח שלשניהם רשות בו ניתן לשכור רק מאחד מהם בלבד. (שכל אחד הווי כשכירו ולקיטו של השני, וזו קולא בשותפין יותר משכירו ולקיטו)
- הרבה פוסקים חולקים על הרמ"א וסוברים שבשותפין יש חומרא **יותר** משכירו ולקיטו ואפילו אם הם שותפים מלאים בכל הבית - א"א לשכור רק מאחד מהם. כיוון שרק בשכירו ולקיטו **הנטפלים** לבעל הבית - יש את הקולא של שכירו ולקיטו.

## **סעיף ט"ז - שכירים ולקיטים של הגוי אינם אוסרים**

**גמ':** "אמר ליה אביי לרב יוסף היו שם חמשה שכירו וה' לקיטו מהו אמר ליה אם אמרו שכירו ולקיטו להקל יאמרו שכירו ולקיטו להחמיר!?" (עירובין ד"ו).

**רש"י:** מדובר על שכירים ולקיטים בחדרים נפרדים. וכיוון שאמרו להקל ולא להחמיר אם שכח אחד מהם (ישראל) ולא עירב - אינו אוסר על בני החצר.  
**ב"י:** משמע מרש"י שאם שכרו מהגוי - אין השכירים צריכים לתת עירוב.

**שו"ע:** "אם יש לעכו"ם ה' שכירים או לקיטים ישראלים דרים בביתו אין דירתם חשובה דירה שיאסרו זה על זה. (דשכירו(ת) של עכו"ם אין אוסר אם שכרו מבעל הבית) (בית יוסף)."

### **משנ"ב:**

- אע"פ שלא עירבו עירובי חצרות באותה חצר - בתוך הבית של הגוי אין השכירים צריכים לערב כיוון שכולם סמוכים על שולחנו
- אם עירבו באותה חצר ושכרו מהגוי - אין השכירים צריכים להיות חלק מהעירוב.

## סעיף יז -שתי חצירות זו לפנים מזו

ישראל וגוי בחצר א' וישראל א' בחצר שניה

**גמ': "אמר רב יהודה אמר רב, ישראל ונכרי בפנימית וישראל בחיצונה בא מעשה לפני רבי ואסר (דווקא בחיצונה עד שישכיר. אבל בפנימית - מותר לטלטל. רש"י) ... בעא מיניה רבי אליעזר מרב, ישראל ונכרי בחיצונה וישראל בפנימית מהו התם טעמא משום דשביח דדייר דמירתת נכרי וסבר השתא אתי ישראל ואמר לי ישראל דהוה גבך היכא אבל הכא אמינא ליה נפק אזל ליה או דילמא ה"נ מירתת דסבר השתא אתי ישראל וחזי לי א"ל (משלי ט, ט) תן לחכם ויחכם עודו (ואסור. רש"י)...בעו מיניה מרב פנימי במקומו מהו ואמר להן מותר " (עירובין סה:)**

הגמ' בהמשך מעמידה את המקרה כשיטת ר"ע שסובר שרגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה.

**הגהות אשר"י:** כיוון שפסקנו כרבנן דר"ע שרגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה. ישראל וגוי בפנימית וישראל בחיצונה הישראל שהפנימי מותר לטלטל בחצרו. וכיוון שהוא רגל המותרת במקומה - החיצוני יכול גם לטלטל בחצרו ואם עירבו יכולים לטלטל מזו לזו.

**דרישה:** כיוון שבהמשך ראינו את המימרא של רבי אליעזר שגוי הרי הוא כרבים - עיקר ההלכה בתוקף. וקשה על הב"י למה הביא את ההגהות אשר"י בצורה פשוטה כשברור שהוא חולק.

**הגהות והערות על הטור:** דעת הטור כדעת הגהות אשר"י לענין שכל חצר מותרת במקומה.

**שו"ע:** "שתי חצירות זו לפנים מזו וישראל ועכו"ם בפנימית וישראל בחיצונה, או שישראל ועכו"ם בחיצונה וישראל בפנימית, ...אוסר."

**משנ"ב:**

- הטעם שאוסר כיוון שיש לחצר הפנימית דריסת רגל בחצר החיצונה נחשב כאילו גרים שם ב' ישראלים וגוי - ואסור.

- האיסור הוא דווקא בחצר החיצונה. אבל בפנימית מותר לטלטל (כיוון שיש שם ישראל א' וגוי א')

### ב' ישראלים בחצר החיצונה וגוי בחצר הפנימית

**גמ':** "אמר רב יוסף תני רבי היו ג' אסורין אמר להו רב ביבי לא תציתו ליה אנא אמריתה ניהלה ומשמיה דרב אדא בר אהבה אמריתה ניהלה הואיל ואני קורא בהן רבים בחיצונה אמר רב יוסף מריה דאברהם רבים ברבי איחלף לי ושמואל אמר לעולם מותרות עד שיהו שנים בפנימית ואחד בחיצונה אמר רבי אלעזר ונכרי הרי הוא כרבים מאי שנא ישראל דלא אסר דמאן ידיע ומאן דלא ידיע סבר עירובי עירב נכרי נמי אמרינן ידיע ידיע דלא ידיע סבר אגרי אוגר סתם נכרי אי איתא דאוגר מיפעא פעי" (עירובין עה:)

**רש"י:** גוי בפנימית ויהודי א' בחיצונה - מותר  
**רמב"ם:** אפילו גוי א' בפנימית ויהודי א' בחיצונה - אסור<sup>2</sup>

**שו"ע:** "ואפילו עכו"ם בפנימית ושני ישראלים בחיצונה אסור ויש מי שאומר שאפילו עכו"ם בפנימית וישראל אחד בחיצונה אסור"

**משנ"ב:** טעם היש מי שאסור שכיוון שהחצר הפנימית נסתרת יותר ולא יודעים מי גר שם, יחשבו שגר שם גם יהודי. וממילא יבואו לידי תקלה. אבל למעשה אין לחשוש לזה כי הרבה אחרונים דחו דעה זו.

**ערוך השולחן** (שפ"ב, ח'): רוב הפוסקים חולקים על הב"י בהבנת הרמב"ם וסוברים שהרמב"ם אסר דווקא שיש ב' ישראלים בחצר החיצונה והלכה כמותם.

### סעיף י"ח - גוי שהשכיר רשות לגוי

**גמ':** "ר"ל ותלמידי דרבי חנינא איקלעו לההוא פונדק ולא הוה שוכר והוה משכיר אמרו מהו למיגר מיניה? כל היכא דלא מצי מסליק ליה לא תיבעי לך דלא אגרינא, כי תיבעי היכא דמצי מסליק ליה. מאי? כיון דמצי מסליק אגרינא או דילמא השתא מיהא הא לא סלקיה? אמר להן ריש לקיש נשכור (דספק דבריהם להקל - רש"י) ולכשנגיע אצל רבותינו שבדרום נשאל להן אתו שיילו לר' אפס אמר להן יפה עשיתם ששכרתם"

<sup>2</sup> זו דעת הב"י אבל המג"א סובר שלדעת הרמב"ם מותר כך ואסור רק שיש ב' ישראלים בחיצונה וסתם דבריו.

**רשב"א, מ"מ, רי"ו, ארחות חיים וריב"ש:** גם במקרה שאין המשכיר יכול להוציא את השוכר מהדירה, כל עוד יש למשכיר **רשות** להניח חפצים בדירה - נחשב כשכירו ולקיטו ניתן לשכור מהמשכיר.

**ב"י:** לאו דווקא משכיר או שוכר אלא אפילו כל אדם שיש לו רשות להניח חפצים. ומה שכתבו על משכיר - כיוון שזה נפוץ.

**רמב"ם:** גוי שהשכיר מגוי אם אין הראשון יכול להוציא הגוי השני עד שישלים את זמן שכירותו שוכרים מהגוי השני ש הרי נכנס תחת הבעלים. ואם יש רשות לראשון להוציא הגוי השוכר ממנו בכל עת שירצה - אם לא היה השני עומד ושכרו הישראלים מן הראשון - הרי אלו מותרין.

**ב"י:** יש מי שדקדק שהרמב"ם מתיר לשכור מהמשכיר רק כשאין השוכר מצוי ורק בדיעבד זה מועיל. ואם השוכר מצוי אפילו בדיעבד לא מועיל. ואינו נכון. וכתב הרמב"ם בלשון זו רק כי זה היה הסיפור בגמ'.

**שו"ע:** "עכו"ם שהשכיר ביתו לחבירו עכו"ם אם נשאר לו שום תפיסה בבית שיש לו רשות להניח שם שום כלים יכולים לשכור ממנו ואם לא נשאר לו שום תפיסה אם יכול המשכיר לסלק השוכר תוך זמנו יכולים לשכור ממנו ואם לאו אינו מועיל אלא אם כן ישכרו מהשוכר **הגה:** והוא הדין איש אחר שיש לו תפיסה בבית יכולים לשכור ממנו דלא גרע משכירו ולקיטו (בית יוסף בשם ריב"ש סימן תנ"ז)"

**משנ"ב:** כתב הב"י דאפילו השוכר מצוי בביתו אם רצה לשכור מהמשכיר שוכר.

### **סעיף י"ט - חצר שבצידה א' ישראל ובצידה א' גוי.**

**גמ':** "אמר רב יהודה אמר רב מביי שצידו אחד עובד כוכבים וצידו אחד ישראל אין מערבין אותו דרך חלונות להתירו דרך פתחים למביי א"ל אביי לרב יוסף אמר רב אפילו בחצר אמר ליה אין" (עירובין עד:)

**רש"י:**

- "במבוי: אם יש בתי ישראל אצל ביתו של ישראל זה פתוחות לרשות הרבים ולא למבוי וחלונות ביניהם אין מערבין זה עם זה דרך חלונותיהם להוציא כליהם למבוי דרך פתחו של זה שפתוח למבוי
- בחצר: ישראל ונכרי דרין בה ובתי ישראל אצל ביתו של ישראל זה פתוחות לרה"ר ולא בחצר שאסור לערב דרך חלונות להוציא כליהם דרך ביתו של זה לחצר להכי נקט חלונות שאין דרך בני אדם לעשות פתחים גדולים מבית לבית"

**תוס' ורא"ש בשם ר"י:**

מטרת האיסור לערב למנוע דירת גוי וישראל מפני הסכנה ולכן:

- דווקא דרך חלונות אסור לערב - שגם ללא העירוב לא ירצו לגור שם כיוון שיש בזה סכנה כיחיד במקום גוי. ואין לעשות סיוע לישראל לגור במקום גוי.
- אבל בפתחים שגם ללא העירוב יגורו שם כיוון שהם כבית אחד אינו מיוחד מהגוי וממילא מותר לערב ע"מ להוציא לחצר.

**שו"ע:** "חצר שישראל ועכו"ם דרים בה ובית אחד של ישראל אצל ביתו של זה ואינו פתוח לחצר וחלונות ביניהם אינו יכול לערב עמו דרך החלון שביניהם כדי להוציא כליו דרך בית שכנו הפתוח לחצר אבל אם פתח פתוח ביניהם מותר ויש מי שאומר דאף אם פתח פתוח ביניהם אסור."

**משנ"ב:**

- הטעם שאסרו לערב דרך חלונות הוא שאם לא יערב ימצא יחידי עם הגוי בחצר וירצה ללכת משם אבל אם יש פתח ממש בין בתי היהודים הוא לא יהיה לבד בחצר עם הגוי גם ללא עירוב ולכן לא גזרו בזה.
- ראוי להחמיר ולא לערב אפילו דדרך פתחים

**ביה"ל:**

**רשב"א ורש"י** - ע"י עירוב ניתן לטלטל מבית של ישראל זה לבית של ישראל זה ורק להוציא לחצר אסור.

**ריטב"א ומאמר מרדכי** - אפילו מבית ישראל לבית ישראל אסור לטלטל ע"י עירוב<sup>3</sup>.

**רשב"א וכן פסק גאון יעקב** - אם ישכרו שניהם מן הגוי ויערבו מותר דלא גרע מב' ישראלים וגוי בחצר.

<sup>3</sup> אפשר שסברתו שיותר חמור מגוי וישראל הדרים בחצר אחת כיוון שגוי וישראל לבד בחצר הישראל יקום וילך משם לעומת נידון דין שישראל לגור כיוון שיש שם עוד ישראל סמוך אליו ולכן החמירו בזה.

**ריטב"א ותוס' לחד תירוצא - חומר במקרה זה יותר מב' ישראלים וגוי ואפילו ע"י שכירות יהיה אסור ועיין בהערה 3**

## **סעיף כ' - עירוב דרך חלונות במקום גוי**

**הרמב"ם מפרש את המימרא בסעיף קודם לגבי ערוב מבוי דרך חלונות בצורה שונה וז"ל:**

" חָצַר שִׁישְׁרָאִלִּים וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלֹת שְׂרָוִיין בָּהּ וְהָיוּ חֲלוֹנוֹת פְּתוּחוֹת מִבֵּית יִשְׂרָאֵלִי זֶה לְבֵית יִשְׂרָאֵלִי זֶה וְעָשׂוּ עִרּוּב דֶּרֶךְ חֲלוֹנוֹת. אָף עַל פִּי שֶׁהֵן מִתְרִין לְהוֹצִיא מִבֵּית לְבֵית דֶּרֶךְ חֲלוֹנוֹת הָרִי הֵן אֲסוּרִין לְהוֹצִיא מִבֵּית לְבֵית דֶּרֶךְ פְּתָחִים מִפְּנֵי הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלֹת עַד שִׁישְׁכִיר. שָׂאִין רַבִּים נַעֲשִׂים בְּעִרּוּב כִּיחִיד בְּמָקוֹם הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלֹת:"

**מ"מ:** אפילו ששאר הפוסקים חולקים על הרמב"ם בפירוש הגמ', מודים כולם לדין זה.

**שו"ע:** "חצר שישראל ועכו"ם שרוים בה והיו חלונות פתוחות מבית ישראל זה לבית ישראל זה ועשו עירוב דרך חלונות אף על פי שהם מותרים להוציא מבית לבית דרך חלונות הרי הם אסורים להוציא מבית לבית דרך פתחיהם מפני העכו"ם עד שישכיר"

**משנ"ב:** מותר להעביר מבית לבית דרך פתחים שבין הבתים ואסור דרך הפתחים הפתוחים לחצר.

**ערוך השולחן** ( שפ"ב, י"ב): השו"ע הביא את הדין זה והדין בסעיף קודם ומשמע דסבירא ליה שאינם חולקים. וקשה שהרי משמע מהרמב"ם שמותר לערב במקרה בו יש ישראל וגוי בחצר ובית ישראל נוסף פתוח לבית ישראל (הדין המובא בסעיף י"ט לאיסור) וצע"ג.

## **היאך גוי אוסר על בני המבוי**

**מרדכי בשם מהר"ם:** כשיש ב' ישראלים וגוי במבוי ולא שכרו מהגוי אסור לטלטל מחצר ישראל לחצר הגוי אפילו דרך חלונות וכו'. אבל אם אין חצר הגוי פתוחה כלל לחצר הישראל או למבוי אלא דרך חלון, מותר להעביר מחצר הישראל לחצר הגוי דרך חלונות למעלה מ' או מעל הכותל כיוון שאין חשש שמא ילמד ממעשיו שהרי אין להם שטח משותף.

**רא"ש:** אין הגוי אוסר על הישראלים אלא כשיש לו דריסת רגל כגון ב' חצרות זו לפנים מזו אבל במבוי אינו אוסר עליהם ודווקא להוצאה מחצר לחצר דרך חלונות אבל במבוי עצמו אוסר כעובדא דלחמן בר רסתק

### ישראל אורח של גוי

#### **מרדכי בשם רש"י:**

- ישראל המתארח אצל גוי מותר לו להוציא מבית הגוי לחצר.
- אם יש באותה חצר ישראל שדר שם לאורח אסור להכניס ולהוציא ולאותו ישראל מותר

**תרוה"ד:** במרדכי דבני אוסטרייך לא נמצא פסק זה ותמוה הוא שלאורח יהיה אסור לטלטל, ע"כ אין להתיר אולם אין למחות ביד הנוהגים היתר.

**ב"י:** דברי במרדכי מבוססים על פירוש רש"י בדברי ר' מאיר ( הסובר שגוי ויהודי אחד וגוי אחד אסור) ולכן כיון דלא קיי"ל כוותיה אין הלכה כך אלא תלמיד טועה כתבו במרדכי דבני ריינוס<sup>4</sup>, או שכתבו כדרך פירוש ולא בדרך פסק. ולהלכה- אין הישראל הדר שם והאורח אוסרים זע"ז.

**ד"מ:** תשובות מהרי"ק - משמע שסובר שאורח אוסר על בעה"ב, וכתב ב"י בסימן ש"ע שאף מהרי"ק לא אסר אלא כשהאורח כבר קבוע ונשתהה ל' יום וכ"כ בתרוה"ד. וכתב הרמ"א שמשמע ממעשה דר"ל ותלמידי דרבי חנינא שאורחים אוסרים זע"ז ותירץ כיוון שבעה"ב לא היה שם לא יכלו להיות כאורחים אצל אחד מהם אבל אם בעה"ב שם כולם אורחיו ולא צריך לערב.

### עירוב בספינה

#### **שבלי הלקט:**

**בשם רבי בנימין:** בתים שבספינה חייבים בעירוב ולכן צריך לקנות מן הגוי ומסתפק האם כיוון ששכרו את הספינה זה מועיל או שצריכים לפרש זאת. והנכון לפרש ולהבליע בשכר הרגיל.

**רב יהודאי גאון וגאון אחר:** לא צריך לקנות עירוב בספינה.

<sup>4</sup> ששם מופיע פסק זה

**ב"י:** הגאונים דיברו בספינה שאין בתים מיוחדים לכל אחד. ואם יש בה בתים צריך לשכור ולערב.

**ארחות חיים:** בספינה גדולה שיש לכל אחד חדר בספינה שהוא אוכל שם לבד התקנה היא לשכור את כל הספינה מבעל הספינה **לפני** שהוא מחלק את החדרים לכולם. אם לא שכרו לפני - צריך לשכור מכל אחד ואחד. ואם יש לבעל הספינה רשות להניח חפצים גם במקום המושכר - ניתן לשכור ממנו גם אחרי שחילק חדרים.

**הגה:** "ספינה שיש בה ישראלים רבים ויש להם בתים מיוחדים צריכים לערב ולשכור רשות מן העכו"ם בעל הספינה או להבליעו בשכר הספינה (בית יוסף בשם שבולי לקט) ועיין לעיל סימן שס"ו סעיף ב'."

### **משנ"ב:**

- דווקא אם יש לפחות ב' ישראלים.
- אם אוכלים יחד במקום אחד אע"פ שיש בתים נפרדים אין צריך עירוב/קניין
- פסק את הארחות חיים לעיל
- בזמן ששוכרים את החדרים בספינה אפשר להבליע את השכר של שכירת הרשות.

## סימן תח - עירובי תחומין

### סעיף א'- עירובי תחומין דרבנן

אימתי מותר לתת עירובי תחומין

גמ': "אמר רב יוסף שאין מערבין אלא לדבר מצוה" (עירובין פב.)

טור: מפני שתחומין דרבנן הקילו בהם..

**שו"ע סימן תטו סעיף א':** "אין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה... ואם עירב שלא לאחד מכל אלו אלא לדברי הרשות הרי זה עירוב"

**שו"ע סימן תח':** "(מותר לערב עירובי תחומין ולקנות שביתה סוף התחום ולכן) מי שיצא מהעיר בע"ש והניח מזון שתי סעודות רחוק מהעיר בתוך התחום וקבע שביתתו שם אף על פי שחזר לעיר ולן בביתו נחשוב אותו כאילו שבת במקום שהניח בו השתי סעודות וזהו הנקרא עירובי תחומין ויש לו להלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה לכל רוח."

### **משנ"ב:**

- השו"ע כתב לשון דיעבד (מי שיצא והניח) והוסיף הרמ"א שגם לכתחילה מותר והיינו לדבר מצוה אבל לדבר הרשות אין לערב לכתחילה ואם עירב עירובו עירוב כמובא בסימן תטו.
- לאו דווקא יצא בעצמו דה"ה אף ע"י שליח
- צריך להניח העירוב לשם קניית שביתה
- אם התעכב במקום הנחת העירוב בבין השמשות אינו צריך לאוכל של העירוב וקונה שם שביתה כמבואר בסימן ת"ט.

**ב"ח** (סימן שצ"ה): אף שמצווה לחזר אחר עירובי חצירות זה כדי שלא יגיעו לידי איסור ולכן אין מצווה לחזר אחר עירובי תחומין כי יש בזה חשש שילך ע"י העירוב חוץ לתחום ולכן התירו רק לדבר מצווה.

### כלתה מידתו בסוף העיר

**גמ': "מה שנשכר ותו לא? והתניא הנותן את עירובו בתוך עיבורה של עיר לא עשה ולא כלום נתנו חוץ לעיבורה של עיר אפילו אמה אחת משתכר אותה אמה ומפסיד את כל העיר כולה מפני שמדת העיר עולה לו במדת התחום לא קשיא בבאן שכלתה מדתו בחצי העיר כאן שכלתה מדתו בסוף העיר וכדר' אידי דאמר רבי אידי א"ר יהושע בן לוי היה מודד ובא, וכלתה מדתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר. כלתה מדתו בסוף העיר נעשית לו העיר כולה כד' אמות ומשלימין לו את השאר." (עירובין 5:)**

**רמב"ם וטור:** העיר נספרת כארבע אמות ואם הניח עירובו ממזרח אלף אמות מהעיר והעיר אלף אמות יש לו תתקצ"ו אמות לצד מערב.  
**רבינו יהונתן:** העיר אינה נספרת כלל ויש לו במקרה זה אלף אמות מקצה העיר לצד מערב.

**שו"ע:** "ואם היה מביתו עד סוף העיר פחות מאלף אפילו אמה אחת שנמצאת מדתו כלתה חוץ לעיר תחשב המדינה כולה כארבע אמות ויהלך חוצה לה תתקצ"ו אמה תשלום האלפים. **הג"ה** ואם כלתה מדתו בסוף העיר ואף על גב דעדיין עיבור לפני העיר כל העיר כארבע אמות דלא אמרינן עיבור של העיר כעיר להחמיר"

### **משנ"ב:**

- לאו דווקא בסוף העיר אלא אפילו כלתה בשווה ויש מחמירים שדווקא כלתה אחרי העיר ואם כלתה בשווה לעיר דינו ככלתה בתוך העיר.
- אם כלתה מידתו בסוף העיר לפני העיבור - העיר כולה נחשבת כד' אמות אבל העיבור לא נחשב כחלק מן העיר לעניין זה.

### כלתה מידתו בתוך העיר

**גמ': "מה שנשכר ותו לא? והתניא הנותן את עירובו בתוך עיבורה של עיר לא עשה ולא כלום נתנו חוץ לעיבורה של עיר אפילו אמה אחת משתכר אותה אמה ומפסיד את כל העיר כולה מפני שמדת העיר עולה לו במדת התחום לא קשיא בבאן שכלתה מדתו בחצי העיר כאן שכלתה מדתו בסוף העיר וכדר' אידי דאמר רבי אידי א"ר יהושע בן לוי היה מודד ובא, וכלתה מדתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר. כלתה מדתו בסוף העיר נעשית לו העיר כולה כד' אמות ומשלימין לו את השאר." (עירובין 5:)**

**רמב"ם ומשמע מסמ"ג:** יש לו בתוך עיר עד קצה מידתו ולא יותר. ולא יכול ללכת את כל העיר.

**טור:** קשה על הרמב"ם שלשיטתו מי שגר בעיר גדולה לא יוכל לחזור לביתו<sup>5</sup> ולכן מותר להלך את כל העיר אך לא לצאת ממנה. וכן פסקו **הגהות מיימוניות סמ"ק ורש"י ב"י:** לא קשה על הרמב"ם שכיוון שרוצה ללכת לצד א' לא חושש להפסיד את הצד השני. **פרישה:** לא תירץ הב"י כלום בדברי הרמב"ם שהרי לפי תירוצו כל תקנת עירוב מועילה רק בעיר קטנה מאד שאין אלפיים אמה מביתו למקום העירוב וכל הדר בעיר גדולה - לא יוכל לערב.

מדוע לדעת הטור מותר לו ללכת את כל העיר למרות שכלתה מידתו בחצי העיר?

**אבן העזר** (עירובין נא,ב): כיוון ששבת בתוך מחיצות העיר נחשבת העיר כד' אמות (ונ"מ אם הלך לערב את התחום ברגליו)

**חיי אדם** (כלל ע"ז ס"ג): אם יצטרך ללון מחוץ לביתו בסמוך לחומה אין זה דרכי נועם ולכן היקלו חכמים לתת לו את כל העיר כד' אמות (ולפי שיטתו גם אם עירב ברגליו ולא היה בעיר בשבת - מותר לו להלך את כל העיר).

**חזו"א** (ק"ט, ט"ז): דווקא לאחר **שולן** בביתו נעשית לו העיר כד' אמות ומותר לו ללכת בכל העיר אבל לפני שולן בה צ"ע אם אסור ללכת למקום שהוא מחוץ לתחום עירובו. בנוסף חידש שצריך שהעירוב יהיה אלפיים אמה פחות ד' אמות ע"מ שהעיר שנחשבת כד' אמות לא תהיה מחוץ לעיר.

**שו"ע:** "לפיכך כשהוא מהלך ממקום עירובו למחר אלפים אמה כנגד העיר אינו מהלך בעיר אלא עד סוף מדתו.. כיצד הרי שהניח את עירובו ברחוק אלף אמה מביתו שבעיר לרוח מזרח נמצא מהלך למחר ממקום עירובו אלפים אמה למזרח ומהלך ממקום עירובו אלפים אמה למערב אלף שמן העירוב עד ביתו ואלף אמה מביתו בתוך העיר ואינו מהלך בעיר אלא עד סוף האלף... לפיכך אם הניח עירובו בריחוק אלפים אמה מביתו שבעיר הפסיד את כל העיר ונמצא מהלך מביתו עד עירובו אלפים אמה ואינו מהלך בעיר לרוח מערב אפילו אמה אחת **הגה:** ויש אומרים דאפילו כלתה מדתו באמצע העיר מהלך בכל העיר כולה אבל לא חוצה לה ויש להקל (טור והגהות מיימוני פרק כ"ז מהלכות שבת בשם סמ"ק ורש"י)"

**משנ"ב:**

- אפילו אם נמלך משביתתו לפני שיצא למקום העירוב אין לו אלא אלפיים אמה מהעירוב בלבד כאילו שבת שם.

<sup>5</sup> כיון שאם העיר היא ה' אלפים אמות והוא גר במרחק של ג' אלפים מקצה העיר והניח עירובו לסוף אלפיים אמה אינו יכול לחזור לביתו.

- ואפילו כלתה המידה בתוך העיר אינו יכול להמשיך בעיר לאחר שכלתה המידה.
- כל הקולא שהביא רמ"א היא דווקא בלן באותה העיר שאז נעשית אותה העיר כד' אמות אבל אם לן במקום שביתתו או שהגיע לעיר אחרת וכלתה מידתו בתוך העיר לכו"ע יש לו רק עד מקום שכלתה מידתו.
- לטלטל בתוך העיר ע"י זריקה (כשכל העיר כרה"י) מותר.
- הב"ח ושאר אחרונים פסקו להקל כרמ"א.

### פגע בעיר אחרת בתוך תחומו

**גמ': "אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה מאי טעמא לאו משום דהני כלתה מדתן בחצי העיר והני כלתה מדתן בסוף העיר"** (עירובין סא.-סא:)

**כתב הטור:** וכן הדין נמי אם פגע בעיר אחרת בתוך אלפיים אם כלתה מידתו בסופה אינו עולה מן המניין ומשלים לו עליה אבל אם כלתה מידתו בתוכה עולה לו ואפילו בתוכה אינו יכול לילך אלא עד סוף תחומו כיוון שלא לן בה.

### כמה יכול להלך לצדדי העירוב (שיטת רבינו יהונתן)

**רבינו יהונתן:** אם עירב לסוף אלף למזרח אע"פ שיכול ללכת עוד אלף אמה מצד מערב אחר סוף העיר מ"מ אין לו לצאת חוץ לשער העיר לצד צפון או דרום שהרי זה מחוץ לתחום שנתן עירובו. ומותר לילך את כל העיר (אף אם היא רחבה מד' אלפים אמות) אבל לא יצא ממנה וכשיוצא למערב יש לו אלף אמה נוספות כנגד כל שטח עירובו (ד' אלפים אמות<sup>6</sup>).

**רמ"א:** "כל מקום שהניח עירובי תחומין ויש לו אלפים לכל רוח אסור לו לילך לצפון ולדרום רק נגד רוחב המקום שקנה בו שביתה ואם אינו רק ארבע אמות כגון שאין העירוב ברשות היחיד אסור לו לילך לכל רוח אלפים רק ברוחב ארבע אמותיו עם זוויתיהן כדלעיל סימן שצ"ח סעיף ב'. ומכל מקום אם כלתה המדה סוף העיר וכולה כארבע אמותיו מותר לילך כל רחבה ויש לו אלפים חוץ לעיר לצפון ולדרום אף על פי שאין לו רוחב כל כך נגד המקום שקנה בו עירוב (הר"ר יהונתן)"

<sup>6</sup> אע"פ שכתב רבינו יהונתן ד"א, הדרישה הסביר שמדובר בעיר שהיא רחבה יותר מד' אלפים אמות והכוונה שמותר לו ללכת כנגד הד' אלפים אמות של שטח העירוב שלו. (אלפיים אמה לכל רוח) ומה שכתב בשיעור ד אמות הוא כמו ד"א והכוונה כנגד כל שטח עירובו.

**משנ"ב:**

- אם כלתה מידתו בחצי העיר: לדעת השו"ע - יש לו ללכת רק כנגד רוחב תחומו ועד מקום שכלתה מידתו. ולדעת הי"א שהביא רמ"א - במקרה שהעיר רחבה יותר מרוחב תחומו (4004 אמות) יש לו את כל רוחב העיר ואפילו את החלקים שאינם כנגד רוחב תחומו לאורך חצי העיר עד מקום שכלתה מידתו.
- אם כלתה מידתו בסוף העיר אף אם העיר רחבה יותר ממקום שביתתו (ד' אלפים וד' אמות) מותר להלך כל העיר שכולה כד' אמות (וכתב הביה"ל שזה לשיטת המג"א והח"א והפרישה אבל לדעת אבה"ע ובגדי ישע אם אין העיר כולה מובלעת בתוך תחומו - אינה כד' אמות)
- האחרונים חולקים על הרמ"א במה שהיקל ללכת אלפיים אמה לצפונה ולדרומה של העיר כיוון שבדברי רבינו יהונתן שהוא המקור לדין זה מבואר להדיא להיפך! שמותר לו ללכת רק בתוך העיר ולא יותר. (מלבד במקרה שהעיר קטנה מד' אלפים וד' אמות ואז מותר לו לצאת עד סוף השטח שהותר לו ע"י העירוב - ד' אלפים וד' אמות, על ד' אלפים וד' אמות)
- אם העיר רחבה יותר משטח עירובו (ד' אלפים וד' אמות) ויש לו עוד אלף אמות למערב (כיוון שהעירוב הונח אלף אמות ממזרח העיר והעיר פחות מאלף אמות) מותר לו לצאת למערב את האלף אמות הללו רק כנגד הד' אלפים וד' אמות של שטח עירובו.

**ביה"ל: אבן העוזר חמד משה ובגדי ישע** העמידו את דברי הרמ"א שאמר כן מדעתו וכוונתו היתה שרק בעיר קטנה שכולה בלועה בתוך התחום יש אלפיים אמה לכל רוח, דמה לי לאורך שהעיר כד' אמות ומה לי רוחב שהעיר תהיה כד' אמות. ומה שכתוב ברמ"א בשם רבינו יהונתן אינו מהרמ"א כי אם מהמציין.

אך הח"א גר"א ומג"א אינם מקבלים חילוק זה כיוון שלדעתם כל מה שאמרנו שכל העיר כד' אמות הוא רק להתיר לו לילך בכל העיר אבל לא לצאת ממנה החוצה אלפיים אמה.

ולמעשה כתב הביה"ל שכיוון שיצא מפי רמ"א להקל וכן דעת החמד משה אה"ע ובגדי ישע המיקל (במקרה שהעיר כולה בלועה בתחומו) בשעת הדחק יש לו על מי לסמוך.

## סעיף ב' - כמה מקום תופס העירוב

גמ': "אמר רב יהודה אמר שמואל שבת בעיר חריבה לרבנן מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה הניח את עירובו בעיר חריבה אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה ר"א אומר אחד שבת ואחד הניח מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה" (עירובין סא:)

רא"ש: משמע מסתימת הרי"ף שסובר כרבי אלעזר.

רמב"ם: "המניח עירובו ברשות היחיד אפילו היתה מדינה גדולה כנינוה ואפילו עיר חרבה או מערה הראויה לדירין מהלך את כלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח" רשב"א: הלכה כשמואל שכל שאין בהם דירין אין לו אלא ממקום עירובו אלפיים אמה. ובמקום שלא הוקף לדירה יותר מבית סאתיים אפילו אם שבת שם בבין השמשות - אין לו אלא ד' אמות.

### טור לפי הבנת הב"י:

במקום שלא הוקף לדירה יותר מבית סאתיים:

ע"י שביתה - מועיל לקנות לו את כל השטח ועוד אלפיים אמה לכל רוח.

וע"י הנחת עירוב - אין לו אלא מקום העירוב ואלפיים אמה לכל רוח.

במקום שהוקף לדירה:

אף שחרבו דירין שבו מועיל לקנות את כל השטח ועוד אלפיים אמה אפילו ע"י הנחת עירוב.

שו"ע: "המניח עירובו ברשות היחיד אפילו היתה מדינה גדולה כנינוה ואפילו עיר חריבה או מערה הראויה לדירין מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח"

### משנ"ב:

- בעיר חרבה - שחרבו דירין אבל יש מחיצות
- אם היקף המחיצות פחות מבית סאתיים אזי אפילו אם לא הוקפה לדירה - נחשבת כד' אמות. (אמנם בשעה"צ ס"ק י"ג כתב שאם אינה מתוקנת בעירוב ומשמע שהכוונה מחיצות. וכ"פ החזו"א (ק"י, ז) שאף שאין מחיצות אם יש שם גדר של עיר אף אם היא חריבה - נחשבת כולה כד' אמות)

## סעיף ג' -הנחת עירוב בתוך תחום העיר

**משנה:** "הנותן את עירובו בעיבורה של עיר לא עשה ולא כלום נתנו חוץ לתחום אפילו אמה אחת מה שנשכר הוא מפסיד" (עירובין 0.0-:)

**שו"ע:** "המניח עירובו בתוך העיר ששבת בה לא עשה כלום אין מודדין ממקום עירובו אלא הרי הוא כבני העיר כולם שיש להם אלפים אמה לכל רוח חוץ לעיר וכן אם נתן עירובו במקומות המצטרפים לעיר שמודדים התחום חוץ מהם הרי זה כנותנו בתוך העיר"

**משנ"ב:**

- כיוון שממילא כל העיר כארבע אמות ויש לו מקצה העיר אלפיים אמה לכל רוח
- עיבור העיר הינו שבעים אמה ושיריים ואפילו הניח בקצה עיבור העיר.

## סעיף ד' -הנחת עירוב מחוץ לתחום העיר

**משנה:** "הנותן את עירובו בעיבורה של עיר לא עשה ולא כלום נתנו חוץ לתחום אפילו אמה אחת מה שנשכר הוא מפסיד " גמ': " חוץ לתחום ס"ד אלא אימא חוץ לעיבורה" (עירובין 0.0-:)

**רש"י ורמב"ם וטור:** המניח עירובו חוץ לתחום אינו עירוב והרי הוא בתחום ביתו.  
**רשב"א:** בחידושיו כתב כדעת רש"י. ובספרו (עבודה"ק) כתב שלא יזוז ממקומו (כאילו יצא מתחומו) וכתב הרב המגיד שהעיקר כפי שכתב בחידושיו.

**שו"ע:** נתן עירובו חוץ לתחום אינו כלום. (ויש לו תחום מביתו) (מיימוני והמגיד פרק ו' מהלכות עירובין).

**משנ"ב:**

- כיוון שלא יכול להגיע לשם בבין השמשות שהוא זמן קניית עירוב ממילא הוא מחוץ לתחום של אותו עירוב.
- וכיוון שהוא בביתו או אומרים שנוח לו לקנות שביטה בביתו.